

B. Chidziuels

ВОЛОДИМИР СВІДЗИНСЬКИЙ

Поезії

Київ
«Радянський
письменник»
1986

В книге представлена избранная лирика известного украинского советского поэта Владимира Свидзинского (1885—1941). В его стихах нашли характерное отражение современность, тайны человеческой души и природы в процессе революционного обновления мира.

Редакційна колегія:

**О. Є. Засенко, С. А. Крижанівський,
О. В. Лупій, Л. М. Повиченко,
Б. І. Олійник, Б. П. Степанюк**

Упорядкування, вступна стаття та примітки *В. В. Яременка*

Рецензенти:

С. А. Крижанівський, В. П. Моренець

С $\frac{4702590200-067}{M223(04)-86}$ 129.86

ЛІРИКА ВОЛОДИМИРА СВДЗИНСЬКОГО

У цьому виданні вперше зібрана і найповніше подана поетична спадщина Володимира Свідзинського. Упродовж останніх двох десятиліть у літературній періодиці публікувалися добірки поезій талановитого лірика, та окремою збіркою його вірші останній раз були видані 45 років тому. Незважаючи на це кожному цінителю української поезії добре відоме ім'я Володимира Свідзинського, творчість якого нерозривно зв'язана з радянською епохою. Він мовби очікував її приходу, щоб 1922 року виступити з першою поетичною збіркою, хоч мав за плечима вже тридцять сім літ.

Біографію поета ще не написано. За браком матеріалів не створено навіть хронологічної канви його життєпису.

Відомо лише, що народився Володимир Юхимович Свідзинський 8 жовтня (за новим стилем) 1885 р. в с. Маянів Вінницького повіту Подільської губернії (нині Тиврівського району Вінницької області) у сім'ї псаломщика Юхима Оксентійовича Свідзинського. Та батьків рід споконвіку селянський. Мати, Наталка Прохорівна, хоч була неписьменною, але чудово знала народну пісню й мову й мала неабиякий вплив на формування майбутнього поета.

Володимир Свідзинський навчався в Тиврівській духовній бурсі та Кам'янець-Подільській духовній семінарії, в стінах якої вчилися відомі поети, діячі української культури Степан Руданський, Анатоль Свидницький, Микола Леонтович та інші. В. Свідзинський не захотів завершувати духовну освіту і 25 серпня 1904 р. був «звільнений із четвертого класу семінарії на прохання батька»...¹ Здобувши освіту (в переліку дисциплін значаться біблійна історія, російська словесність і література, загальна і російська історія, алгебра, геометрія, логіка, грецька, латинська і французька мови), він залишає богословський клас. Через три роки подає документи на Вищі комерційні курси, згодом перетворені в Київський комерційний інститут. На економічному факультеті як вільний слухач Свідзинський навчався протягом п'яти років.

Є підстави гадати, що атмосфера і оточення в Комерційному інституті були сприятливими для В. Свідзинського. Серед його вчителів були відомі своїми прогресивними поглядами М. Довнар-Запольський, К. Воблий, О. Русов, О. Корчак-Чепурківський, ймовірно, що саме тут сталося перше знайомство Свідзинського із Павлом Тичиною. На час навчання в Київському комерційному інституті припадає публікація у журналі «Українська хата» першого, як досі вважається, вірша В. Свідзинського «Давно, давно тебе я жду». Щоправда, старший брат поета, Вадим Юхимович, у листі до вчителя Шпиківської середньої школи С. Н. Безверхнього стверджує, що «Володимир ще в дитячому віці друкувався на сторінках журналу «Пива» російською мовою»².

¹ Державний архів м. Києва, ф. 153, оп. 6, од. зб. 1166.

² *Безверхній С.* У тихому і зеленому Шпикові.— Маяк (Тиврівська районна газ.), 1970, 14 лип.

Після закінчення інституту В. Свідзинський працював економістом у Вінниці, де написав і видав книжечку «Кустарні промисли Поділля».

Першу світову війну поет перебув у Львові. Після закінчення її повернувся до Кам'янця-Подільського, де жив до кінця 1925 року.

На початку 20-х років Кам'янець-Подільський посідав особливе місце в житті Радянської України — це була культурна столиця Поділля. Тут у 1920 р. виходило близько 25 різних видань. У студентському журналі «Нова думка» (1920, № 3), редагованому В. Поліщуком, Свідзинський надрукувався вдруге. У травні 1921 р. в Кам'янці-Подільському було утворено філію Держлітвидаву України. В цьому видавництві вийшла перша збірка поета «Ліричні поезії». У місті зосереджувалися значні літературні і наукові сили, працювала художньо-промислова школа, а при ній мистецьке видавництво.

У травні 1921 р. редактором кам'янець-подільської партійно-радянської газети «Червона правда» став Іван Кулик. У 1922 р. газета опублікувала розгорнуту рецензію І. Дніпровського на першу збірку В. Свідзинського, та й сам поет виступав із статтями в цій газеті. Активну участь у розвитку молоді радянської літератури брали Валер'ян Поліщук, Іван Дніпровський, Мирослав Ірчан, Микита Годованець, Терень Масенко.

Літературні й культурні традиції древнього Кам'янця-Подільського, як і всього Поділля, мають свою історію. Багата земля, яку Леся Українка по справедливості називала красою України, дала людству М. Некрасова і М. Коцюбинського, С. Руданського і А. Свидницького, П. Піщинського і М. Леонтовича.

Поет глибоко вивчав кустарні промисли свого краю, його історію, етнографію, співучу мову рідного народу. «Він бував скрізь,— згадував через багато років

Юрії Смолич,— про яке місто, містечко чи село подільське я починав вести мову. Старовинна турецька фортеця в Кам'янці, руїни древнього палацу в Меджибожі, Літин та Летичів часів Коліївщини, гайдамацький ліс за Шаргородом, «немовчна» дзвіниця в Джурині...— із згадок про ці пам'ятки старовини, власне, і почались наші з Володимиром Юхимовичем розмови»¹.

У Кам'янці поет одружився з народною вчителькою Зінаїдою Йосипівною Сулковською. У 1921 р. у них народилася донька Мирослава².

Визначальною подією у творчому житті В. Свідзинського стала перша його збірка «Ліричні поезії». Про пережите, минуле поет згадує як про «п'їтьму» і висловлює надію, що радянські часи принесуть нові плоди. Та перший рецензент Іван Дніпровський все ж добачав у збірці лірику, яка «нічого не промовляє до серця працюючих мас», «любов мрійника, одірваного од громадського життя»³.

Рецензента не задовольняє переважання у збірці інтимної поезії.

Що ж до зв'язку лірики В. Свідзинського із народною піснею, то він тільки констатувався рецензентами без належного поцінування: «Переробки народних пісень займають творчу увагу й приваблюють поета («Не вий, вітре буйнесенський», «Ой красно ти, яблунько,

¹ *Смолич Ю.* Розповіді про неспокій немає кінця.— К., 1972.

² Мирослава Володимирівна Свідзинська нині проживає в Харкові, пенсіонерка. За спогади про батька, документи, фото, поезії, передані упорядникові, складаємо їй щире подяку.

³ *Кобзаренко Г. (Іван Дніпровський).* Володимир Свідзинський. Ліричні поезії. Червона правда (орган Кам'янецького повітового комітету КП(б)У і повітвиконкому Рад роб., сел. і червоноарм. депутатів) № 74.

заквітала») всіма властивими пародній поезії складами: «То ти, діду, добре дбай», «Вродлива півісточка» і т. п.».

Валер'ян Поліщук був прихильнішим до збірки «Ліричні поезії», називав Свідзинського поетом щирим і цікавим, але також закидав йому, очевидно не безпідставно, вузькість тематики, відсутність громадянських мотивів¹. Через два роки в «Червоному шляху», де була вміщена ця рецензія, Свідзинський став працювати літредактором.

У 1927 р. власним накладом автора вийшла в Харкові тиражем тисяча примірників друга збірка В. Свідзинського — «Вересень». Час між першою і другою книгою — п'ять років. Поетові сповнилось уже сорок два.

На вихід «Вересня» відгукнувся рецензією Яків Савченко. Він вважав В. Свідзинського поетом, який спізнився на багато років: «Я не хочу вгадувати, на скільки саме років запізнився прийти в літературу Свідзинський, але ясно, що його творчість, світовідчужання й світогляд — цілковито поза нашою долею»¹. «Мою книгу «Вересень», — говорив приятелям В. Свідзинський через тринадцять років після виходу збірки, — критика полаяла за фаталізм. Я подумав, що не маю хисту, і перестав друкуватися. Писав лише для себе та доньки. Не писати я не міг!»

У 1927 р. якраз сповнилось десятиліття Великого Жовтня, який, за визнанням поета, «поставив нас у брамі життя нового і нових падій». В. Свідзинський, очевидно, сумував, що в його поезії громадянська тема не знайшла свого розвитку:

¹ *Сонцев В. (Поліщук Валеріан)*. Володимир Свідзинський. Ліричні поезії. Червоний шлях, Харків, 1923, № 2.

¹ *Савченко Я.* З поетичної художньої літератури. — Життя й революція, кн. X. 1928, жовт.

Не метає вогнів блискавиця
В замисленім співі моїм,
Ані бою смертельна криця
Не гримить і не іскрить у нім...

«Ми, дослідники,— пише Л. М. Новиченко, називаючи М. Рильського, П. Тичину, М. Терещенка, В. Кобилянського, Я. Савченка, В. Чумака, В. Еллана та інших,— не можемо не замислитись над питанням: з чим згадане покоління підійшло до історичної межі, що в сукупності являла собою його дожовтнева духовна передісторія як явище естетичне й психологічне?»² Тільки з'ясувавши це, можемо зрозуміти, чому В. Свідзинський по-мистецькому розробляв свою тему, плекав свої образи, не забуваючи ніколи про авторитет свого людського і літературного «я».

І все ж не інстинкт самозбереження утверджує поет, хоча і відчуває вже наближення соціальних і міжнародних катаклізмів:

Нехай же налітають бурі.
Ми серце сонцем одягнім...

Поет словом стверджує віру «не в бога смерті і рабства», а «в одвічне буття творчої сили і радості світлої». Цим він був суголосний головній суті свого часу, його оптимістичній, життєствердній силі.

Дійсність Свідзинський ніби пропускає крізь часові фільтри спогадів, фіксованих вражень дитячих і юнацьких літ. Поезії збірки «Вересень» — це переважно ліричні медитації.

Поет ніби розкриває перед нами сторінки книжки з дитинною чистотою почуттів, щирістю і дитячою фесричністю у ставленні до всього і, в першу чергу, до природи, краса якої, здається, й народила поета.

² Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського.— К.: Наук. думка, 1980, с. 31.

Юрій Смолич писав: «...З любові до старовини, гарячої заінтересованості народними звичаями, з багатючих знань народного побуту, із закоханості в рідну природу, своєрідну природу погорбленого, грабовими лісами й перелісками порослого Поділля, з закоханості в мову рідної землі і походив, думається мені, поетичний талант і сама поетична своєрідність таланту Свідзинського. Це був справді неповторний поет. Поет своєрідно-український, якого не знаю, чи можливо перекласти, хіба що переспівати іншими мовами»¹.

Поет усвідомлює даний йому щедрою долею хист і здатність розуміти красу і велич природи і декламує активне єднання з нею.

Поряд з оригінальною творчістю В. Свідзинський захоплюється художніми перекладами. Уже на початку 20-х років стають відомі відтворені ним шедеври Овідія, Гесіода, Арістофана. 1924 року у видавництві «Книгоспілка» без зазначення імені перекладача окремою книжкою побачила світ «Овеча криниця» («Фунте овехуна») Лопе де Веги. Очевидно, цей переклад відкрив Свідзинському дорогу до Харкова. Час від часу у «Червоному шляху» з'являються його переклади з російської літератури, як-то: оповідання А. Чехова, твори І. Тургенєва «Ася», «Напередодні», «Перше кохання».

У 1934 р. побачило світ українською мовою окреме видання повного тексту «Казок про Італію» М. Горького, у 1937 р. переклад «Русалки» О. С. Пушкіна, цього ж року до вибраних творів Янки Купали він подав переклади «На смерть Степана Булата» та «Пісня і сила».

Володимиру Свідзинському належить перший в українській радянській літературі повний поетичний

¹ Смолич Ю. Розповіді про неспокій немає кінця, с. 158—159.

переклад «Слова о полку Ігоревім», надрукованій у «Літературному журналі» 1938 року.

1939 року група українських поетів — П. Тичипа, М. Бажан, Л. Дмитерко, М. Шеремет, Т. Масенко, І. Вирган, І. Муратов, С. Крижанівський, І. Нехода та інші — видали колективний переклад вірменського народного епосу «Давид Сасунський», у здійсненні якого взяв активну участь і В. Свідзинський.

Неоціненний вклад у скарбницю української культури вніс В. Свідзинський виданням комедій Арістофана «Хмари», «Оси», «Жаби», що вийшли окремою книжкою в 1939 р. Борис Тен, видаючи в 1956 р. три комедії Арістофана, у примітці підкреслив: «В перекладі частково використані також досягнення попередніх українських перекладачів Арістофана». Попередником Бориса Тена був В. Свідзинський, авторитет якого він, як бачимо, визнав беззаперечно. Та й фактично у названому виданні Борис Тен вмістив тільки переклад «Лісістрати», а український текст комедій «Жаби» і «Хмари» є лише майстерною редакцією перекладів В. Свідзинського.

Своєю перекладацькою працею В. Свідзинський перекидав між народами аркодужні мости, через які український народ єднався з російським, білоруським, вірменським, грузинським, а література збагачувалася культурними традиціями Древньої Греції і давньої Русі, народів Радянського Союзу.

На зламі 20—30-х років Свідзинський пережив глибоку особисту драму, яка проливає світло на деякі мотиви його поезії, зокрема циклів «Зрада», «Пам'яті З. С-ської» (Зінаїди Сулковської.— В. Я.) та низки окремих віршів. Світло сімейного щастя, яке так зігрівало поета, раптом погасло, родина розпалася, дружина з дочкою залишила Харків і переїхала до сестри у Вінницю. Поетові залишалися самотність, сум, роздуми.

Останнім публічним звітом поета перед сучасниками стала збірка 1940 р. «Поезії», видана старанням Юрія Яновського і за його редакцією. Із віршів, які Свідзинський запропонував до збірки, 43 були повернені автору, десятки залишалися поза збіркою: «Ні, ні,— категорично стверджує Ю. Смолич,— то не була «захалавна» література. Всі ті поезії були гідні надрукування і не могли викликати жодних заперечень з ідейних позицій, хоча — це треба також визнати — ідейним навантаженням вони не відзначались, від події та процесів соціальних стояли осторонь. Та усією своєю тональністю, багатством поетичних барв, ніжними почуттєвими світлотінями, самим сприйманням оточення — в першу чергу природи — наснажували читача відчуттями радості буття, краси життєвих проявів, отже, були поезією оптимістичною»¹:

Вірші поета, які не ввійшли до збірки «Поезії», а мали скласти наступну — «Медобір», були широко відомі харківським поетам — «зошит у чорній цератовій обгортці пішов по руках... то була збірка поетичних шедеврів»².

Спалахнула Велика Вітчизняна війна. Та не все згоріло у її полум'ї, зберігся і зошит у цератовій обкладинці, про який із захопленням згадував Ю. Смолич. Та згорів сам поет. Ще в 1927 р. у одній із поезій збірки «Вересень» він пророкував:

В полум'ї був спервовіку
І в полум'я вернуся знову...

В. Свідзинський трагічно загинув 18 жовтня 1941 року.

Оцінка поетичної спадщини потребує насамперед чіткої методології аналізу. Таку методологію розробив академік Л. М. Новиченко у статті «Современность,

¹ *Смолич Ю.* Розповіді про неспокій немає кінця, с. 153.

² *Там же*, с. 153.

література і критика» (Дружба народів, 1969, № 6, с. 227) і в монографії «Поетичний світ Максима Рильського» (Київ, 1980). Вчений зробив не тільки глибокий літературознавчий аналіз поезії М. Рильського за роки 1910—1941 (хронологічні межі поетичної творчості В. Свідзинського), а й сформулював методологію вивчення ліричної поезії означеного часу взагалі. Л. М. Новиченко наголошує, що цілком закономірно «питання про те, як налагоджувати й переналагоджувати найінтимніші сфери внутрішнього світу людини в добу великої перебудови всієї дійсності, викликає в дослідника такий зрозумілий інтерес сьогодні, в часи формування всебічно розвиненої комуністичної особистості»¹.

Досить важливою для правильного розуміння її оцінки спадщини В. Свідзинського є думка вченого про те, що критика 20—30-х років, «...справедливо вимагаючи від поетів соціального, ідейного самовизначення, інколи не вміла дати собі ради з ліричною поезією, особливо з її певними тематичними комплексами, де соціальна позиція автора складно й опосередковано виявлялась у тонкій особистій сфері, в філософських роздумах на теми, які прийнято називати вічними, в особливостях ліричного характеру загалом. В естетиці ще давалися взнаки вульгарно-соціологічні концепції, які зводили класовий аналіз мистецтва тільки до пошуків прямого виявлення «ідеї» в політичних гаслах і деклараціях; або ж прив'язували художній стиль митця до його «соціальної природи...», створюючи, таким чином, теоретичну базу для зневажливого ставлення до всього особистого в ліриці як нібито «позасоціального»².

¹ Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського, с. 203.

² Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського, с. 203.

До цього треба додати, що двадцяті роки, в які побачили світ збірки В. Свідзинського «Ліричні поезії» (1922) та «Вересень» (1927) взагалі називали пеліричними.

Володимир Свідзинський не декларував потреби руйнувати мистецтво слова, як це робили поети різних лівацьких угруповань, і не стверджував вищість поезії над життям, як то робили декаденти. Він об'єктивно брав участь разом із Тичиною, Рильським, Сосяурою в оновленні і збагаченні всього радянського мистецтва, поглиблював його образний світ і зміст, відбиваючи історичні структурні зміни в художньому мисленні, постійно звертаючись до природи і життя як до джерел всього світлого і прекрасного. Він об'єктивно відстоював повноту духовного життя, його гармонійну єдність і серед гуркоту велетенських і величних будов пилюно вслухався в ритми людського серцебиття. Це значною мірою пояснює, чому талановитий лірик не посів у літературі свого часу того місця, на яке заслуговував, хоча майстерно володів таємницею «вираження себе, своїх думок, прагнень і надій, а отже — свого народу, суспільства, епохи» (М. Жулинський).

Аналогічну думку висловлює і Віталій Коротич: «...Перечитуючи Свідзинського, я відчуваю постійну його віру в людський розум, надію на щастя. І якщо говорити про уроки Свідзинського, то один з них, паневно, в тому, що тільки в любові до людей, з уміння думати про них і печалитись їхніми сумами народжується поезія»¹.

Із спогадів П. Панча, Ю. Смолича, І. Муратова та ін. постає привабливий образ високо професійного поета, яким знав В. Свідзинського літературний Хар-

¹ Коротич В. Володимир Свідзинський. В кн.: Поезія-68. К.: Рад. письменник, 1968, вип. 2, с. 59—60.

ків 20--30-х рр.: сором'язливий, лагідний, скромний і талановитий, як людина, як поет, перекладач, літературний редактор. Людина характерної вдачі, таланту і оригінального світосприймання, він міцно врос-тав корінням в молоду радянську літературу.

Захоплені відгуки про Свідзинського залишили сучасники поета, з якими він щоденно спілкувався в редакції харківського журналу «Червоний шлях» (з 1936 р. «Літературний журнал»). І. Айзеншток розповідає: «У другій, зовсім крихітній кімнатці завжди сиділи двоє: Павло Григорович Тичина і Володимир Юхимович Свідзинський, флегматичний на вигляд і дуже мовчазний чоловік, тонкий поет-лірик, талановитий перекладач французької і латинської лірики. У «Червоному шляху» він вів стилістичну і мовну правку...»¹ На редакторській, точніше, коректорській роботі в цьому журналі поет залишався до початку Вітчизняної війни. У 1936 р. М. Горький власноручно підписав В. Свідзинському квиток члена Спілки письменників СРСР. Ю. Смолич пише, що В. Свідзинський користувався пієтетом у цілої плеяди першого, та й наступних поколінь українських поетів. Правда, пієтет той не був визначений офіційно, а признаний самочином поетами найрізноманітніших поетичних напрямків, нахилів та шкіл — виключно через визнання його мистецького авторитету.

Авторитет Свідзинського визнавав також Михайль Семенко, який із своїх футуристичних позицій, стверджує Ю. Смолич, взагалі заперечував поезію та про-рокував їй відмирання. «Свідзинському,— перед тим як подати до друку,— прочитував свої твори Павло Тичина»².

¹ Айзеншток И. С. С чувством семьи единой.— Звезда, 1980, № 3, с. 191—192.

² Смолич Ю. Розповіді про неспокій немає кінця, с. 153.

Петро Папч в листі до лшниківвських школярів згадував: «...З Володимиром Юхимовичем я познайомився, коли він прийшов 1925 року до нас в редакцію журналу «Червоний шлях» працювати редактором мови. Середнього зросту, худорлявий, з інтелігентними рисами обличчя і постійно лагідною усмішкою. Дивувався своєю скромністю і притишеним голосом. Цим він був схожий на поета Павла Тичину, який в редакції очолював літературний відділ і цілі дні сидів над стосами рукописів, заткнувши пальцями вуха.

Такі ж лагідні, до того ж мелодійні, були і його вірші. В колі тодішніх поетів їх вважали за гарні. Особливо вірші із збірки «Вересень», такі як «Над джерелом», «Війнули зорі холодом», «І вітер, і блискіт на Сході» і т. д...

Знали його і як перекладача старогрецьких поетів Арістофана, Гесіода і римського — Овідія»¹.

Одним із найприхильніших шанувальників поезії Свідзинського був Юрій Іванович Яновський, про що розповів у спогадах Ігор Муратов². Для поетичної молоді 30-х років Яновський відкривав Свідзинського паново, організував обговорення і виконання віршів поста на поетичній секції Спілки письменників України, а в 1940 р. у Львові зредагував збірку «Поезії».

Збірка В. Свідзинського не пройшла поза увагою і широкого загалу читачів.

В листі до поета відомий український художник-графік Сергій Конончук, який на самому початку війни загинув при обороні Києва, писав: «Високошанований Володимир Юхимович!

¹ *Дорош М.* Вожак шукачів.— Рад. освіта, 1971, 13 лют.

² *Муратов І.* Юрій Яновський, якого я знав.— Прапор, 1968, № 9, с. 81—86.

Цей лист мусив би бути надісланим у той же день, відколи поява невеличкої книги Ваших поезій стала подією у моєму житті.

Але раз у раз усі слова захоплення та намагання визначити міру краси й глибини Вашої збірки — усе це блідло і було нічим в порівнянні з тим, що таїв і одпроміював кожний її рядок! (І це ж саме я відчуваю й тепер, коли пишу цей лист).

Та все ж таки прошу прийняти ці рядки захоплення й вдячності, що йдуть од самого серця.

Багато років не з'являлась в українській літературі така витончена, така майстерна, така сповнена вразливості та життя книга поезій.

Ваша збірка стала моєю супутницею. Вона діє як музика, і пам'ять щоразу повертає її рядки як звучання цієї, здавна любимої нам музики. Київ, 3. III. 41, ранок. Сергій Конопчук (художник)»¹.

Отже, читачі, молоді поети, які шукали доброї літературної школи, і визнані метри поезії, що ніколи не уникали мудрої поради, захоплено вітали третю збірку В. Свідзинського.

Значення творчості Свідзинського базується на глибокому гуманізмі; з його віршів струмує древньо-еллінська закоханість в людину, сонце, природу, працю, ним фіксується глибокий тривкий спокій... вічності.

Залюбки відчиняючи двері домашнього затишку і йдучи назустріч сонцю-життю («Сонце»), Свідзинський був не співцем домашнього затишку, а співцем світової гармонії. Він конденсував, стискав почуття,

¹ Лист зберігається у сестри художника Францевої Н. П. За допомогу в розшуку матеріалів про Свідзинського, яких дуже й дуже обмаль, і за падану можливість опублікувати лист брата, складаємо їй подяку.

щоб, вирвавшись на читацький простір, вражати читача якнайсильніше.

Гете якось у розмові висловив думку, що «будь-який настрій, а ще більше будь-яка мить — безкінечно дорога, бо вона — посланець вічності»¹.

Щоб зрозуміти суть поезії Свідзинського, треба зіставляти не «життя і мить», а «мить і вічність». Для поета ціле людське життя — це лише мить у плині вічності, а дати, які він так ретельно подавав, — це запис душевного стану в конкретний час, щоденник настрою. Та з оригінальними поезіями у періодичній пресі В. Свідзинський виступав вряди-годи, зате переклади друкував систематично. Перекладав з древньоруської і російської, білоруської і вірменської, французької і іспанської, зі старогрецької і латинської, грузинської і польської.

Поет відкрив неосвоєні в ліриці нетрі язичницької міфології і рідного дохристиянського фольклору. Освоєння цих незглибимих джерел дало йому рідкісну здатність акумулювати в слові душевні настрої, рефлексії, згущувати їх через метафоричне зближення із, здавалося б, зовсім віддаленими поняттями.

Ще рецензент «Ліричних поезій» 1922 р. Валеріан Поліщук писав: «...Кажуть, що поет начеб під впливом Рильського та інших неокласиків, але занадто простіший щодо всякої книжковості»². Чи був В. Свідзинський в 1922 р. під впливом М. Рильського, важко сказати: надто відмінні ці два висококультурні поети, але інтерес до античності обидва виявили значний. Поетів ріднив потяг до джерел. Літературна традиція старогрецьких і римських класиків, автора

¹ *Еккерман*. Разговори с Гете.— М.: Худ. література, 1981, с. 87.

² *Сонцвіт В.* Володимир Свідзинський. Ліричні поезії.

«Слова о полку Ігоревім», класиків національної літератури була, на думку і тверде переконання Свідзинського, живою артерією, що сприяла розросту молодій радянській літературі, давала силу для широкого культурного розвитку, плекала мистецький смак, пристрасть до ваговитого слова. То хіба це «книжковість»? Відірваність від життя? М. Рильський це трактував так: «Поет, кажуть, повинен черпати свої теми із життя. Ну, а хіба література не один із проявів життя, згущеного, сконденсованого, загостреного до краю?..» Хіба, вибираючи для перекладу комедії Арістофана, Свідзинський не проектував їх у сучасну йому гострополітичну боротьбу «старого» і «нового» світоглядів? Хіба не співзвучними його думкам були дидактичні настанови Гесіода про спасеність праці і згубність неробства? Його поезії, такі далекі, на перший погляд, від тогочасної розробки громадянських мотивів, досить виразно і чітко розкривають основні риси внутрішнього життя покоління і психологію доби, її інтелектуальний пульс. Класична тенденція ловити вічно сутнє з-поміж яскравих спалахів життєвого плнну відповідала складові розуму, талантові й темпераменту поета. Рисою його поетичної індивідуальності є сприйняття і відтворення окремого, деталей, а через них — загального.

Персоніфікуючи явища природи в образах дохристиянської міфології, Свідзинський досягав дивовижної метафоричності. Очевидна і новаторська сміливість поета, хоча вона й опиралась на поетичну практику П. Тичини («Пастелі», «Енгармонійне»). П. Тичина, за висловом О. І. Білецького, змушував по-новому дивитись на природу. У Свідзинського це вже не погляд, а цільний світогляд, органічне ставлення до явищ природи, а через них і до явищ суспільних та людини. Виростає він з української демонології,

образи якої уособлюють ніч, нічну грозу, дощ, грім та інші явища природи.

Образи поета вражають своєю виразністю — ніби виписані пензлем живописця. Гармонія неправильно чергованих рядків, інтонація казкової оповіді («...три роси обіб'єш, три криниці вип'єш. Здійсниться наша мрія — станемо на вогненного змія»), гостропереривчастий ритм творять настрій якогось душевного, чисто людського потрясіння, характерного для жанру балади.

Навіть патріотичні почуття Свідзинського знаходять виявлення переважно у малюнках природи: «Як тихо тут: земля і сонце!», «Сизий голубе вечора», «Туча з райдугою і громом». Із картин степу, лісу і моря постає його казкова «шум-ясенова» земля, і всі дороги, «що землю, втомлену любов'ю, вели до нас, її найменших». Один чеський дослідник фольклору говорив про відмінність еллінської і слов'янської міфології, яка, на його думку, полягає в тому, що греки розмовляли з богами землі, моря, сонця, а слов'яни-язичники говорили з самою землею, морем, сонцем, без богів-посередників. Поетичні образи Свідзинського своєрідно ілюструють цю праслов'янську здатність. Він достеменно знає:

Ніхто не скаже нам того,
Що добра крапля дощова.
Од лепету її тихішає земля.

Уже зараз шукають творчої спорідненості Свідзинського із Олександром Олесем, Богданом-Ігорем Антоничем, Євгеном Плужником, Болеславом Лесмяном та ін. Лірика Олександра Олеся, на відміну від лірики Свідзинського, носить інтимно-сповідальний характер. Є зовнішня подібність у творенні і багатстві асоціативних образів, побудованих на музиці кольору, із Богданом-Ігорем Антоничем. Та цілковита

відмінність поезії В. Свідзинського виявляється у внутрішній природі поетичного образу.

Є. Плужник, наприклад, писав:

О часе велетнів! Прости утому
Мені, найменшому з твоїх синів!
І, не відомому в світах нікому,
Мені день радісний яснів.

Свідзинський мав цілком інші «вихідні пункти», з яких осмислював сучасну йому дійсність, час і простір людського серця:

Побудьмо тут. Тут всі дороги,
Що землю, втомлену любов'ю,
Вели до нас, її найменших,
Побудьмо тут на самоті.

Та, справді, у обох поетів подібність вловлюється в системі рефлексій, у обох «звичайна мовна земля стає самоцвітами поезії». Але ж які вони різні у способах добування тих самоцвітів!

Природа завжди викликає в поета ліричну замисленість, переливи казкових інтонацій, відповідний вплив на природу має і його ліричний герой:

Збуджаю пущі, повці дрімоти.
Тривожу думи конвалій.
Дерева шепчуть: «Мандрівче, хто ти?
Невже ти підеш ще далі?»

Вільна течія говірної інтонації якнайкраще передає єднання ліричного героя з природою. Поза природою, поза людським сприйняттям вона не існує («Ми шукали до сонця броду», «Я чую шелест ночі»).

Радісна, оптимістична, мажорна, одухотворена природа часом постає в ліричному оповитку легкого суму, особливо тоді, коли виявляється як спогад, ніби пропущена через часові фільтри.

Проникнення в суть природи є в поета одночасно і проникненням у сутність людини. Драматизм при-

роди є одночасно і драматизмом людини — її «найменшого» дитяти. Серед природи ліричний герой Свідзинського часто шукає тиші і усамітнення, але не для психоаналізу, самокопирсання у власній психіці, а для зустрічі з новим і незнаним. У нього кожна нова зустріч з природою ніби перше інтимне побачення. Поет не просто споглядає красу природи — він вдивляється в неї, не просто чує її тривожну симфонію, а вслухається в неї, вияляє розуміння і вміння по-мистецькому про це розповісти. Вдивляючись в ідейно-художню еволюцію, яку пройшов Свідзинський-поет від збірки «Ліричні поезії» до збірки «Вересень» і далі до «Поезій» 1940 року і ненадрукованих віршів, що мали скласти збірку «Медобір», не можна не помітити і не відчутти в ньому зрослою активність суспільної позиції. Не абстрактні загальнолюдські гуманні ідеали, а класові ідеали революції поет не тільки беззастережно прийняв, але й відстоює їх у віршах некрикливих, небагатослівних, цирних («Жовтень»).

Дальшим імпульсом і свідченням ідейного зростання Свідзинського є творення образу нової людини, образу нової доби. А. Чернишов, маючи в своєму розпорядженні майже все, що збереглося із його спадщини, пише: «Живучи в індустріальному Харкові, поет помічав, звичайно, людську працю, але подавав її через сприймання хлопчика, котрий відкриває для себе, що «труд блискучі іскри проявляє», а заводський гудок, «як дерево, розцвітає», — тобто павколишню сучасність завважував з боку естетичного. Людина епохи будованого соціалізму, Свідзинський не міг не милуватися наслідками грандіозних перетворень, що сталися в країні. І тоді його поезія набувала мажорного звучання»¹.

¹ Чернишов А. Володимир Свідзинський.— Прапор, 1981, № 9, с. 122.

В інтимній поезії В. Свідзинського маємо зразки лірики-спогаду, коли почуття витримують випробування часом і віддаллю, та від цього не пригасають, а стають ще палкіші, гостріші:

Була весна, що й я кохав.
Ту полумінь, той смуток чистий,
Той трепет серця променистий —
Чи хто відчув їх, чи пізнав,
Чи аромат їх хто уймав...

І навіть у чеканні побачення нетерпеливий поклик душі — «чому не йдеш, прийди», «побудь зі мною» — в минулому:

Я забуваю: в цій годині
Далека ти. Не в цім краю
Твій погляд милий, темно-синій,
Світлив на молодість мою.

Загалом уся інтимна лірика Свідзинського піби творить своєрідну ліричну драму. Спершу йдуть вірні-спогади про ті часи, коли «шукали до сонця броду», далі — каскад тривожно-розгублених запитань — «чого ж ти стала інакша», чому «поруч іти не хочеш»? Далі вривається зрада, як відповідь на попередні питання, поетичні образи відбивають боротьбу свідомого з несвідомим, боротьбу, що часом, як говорив ще Гегель, «в поєднанні з ясністю зовнішнього вираження розкривається в мові глибокої, важкодоступної мудрості» (цикл «Зрада»).

В умовній композиції цієї ліричної драми найкращий — цикл із семи поезій, присвячених пам'яті дружини поета («Пам'яті З. С-ської»), хоча в жодній із поезій її імені не називає.

Лірика спогаду наповнена образами-видіннями, образами-фантазмагоріями, що переплітаються з реальними картинами природи. В його любовних віршах чуємо голосіння («чи тобі на життя позаздрено? Сім

вогнів має райдуга, сім племенистих облич. Та піхто ж не розбирає її і не ділить між сімома світамп. А тебе, мою райдугу, розібрано: і розібрано, і поділено...») або речитатив народної думи чи кобзарської пісні, а пасамкінець — з'являються оптимістичні інтонації в оповитку щирого, непідробного людського смутку і музики серця.

Кохання в інтимній ліриці Свідзинського живе не лише в образі жіночої юності і краси. Ліричний герої із зрадою, а потім і смертю коханої жінки не втрачає джерела патхнення, а гостріше відчуває життя. Він залишається в полоні його всеперемагаючої краси, не впадає в розпач, безвихідь, містику, хоча й не прагне повністю звільнитися від феєричних видінь. Його казка — це спогади про дні щастя з коханою, перед його очима стоять зафіксовані пам'яттю картини, риси обличчя, одягу, пелюстки квіток. Він зримо бачить «руку тонку, і вечір осінній, і трави намогильної шовк».

Поезії Свідзинського часом звучать як заклинання, але без будь-якого шаманства чи знахарства — все прозоро і просто, як в народній пісні. Ми потрапляємо під нездоланну владу справжнього чарівника слова. Ліс, поле, магічне сяйво місяця — ніби вже багато разів перечуване, а у Свідзинського воно своє, без зовнішніх атрибутів цих явищ: солов'я, жайворонка, зірочки, що ходить поруч з місяцем, таких звичних у поетів-романтиків. У нього все полонить нечуваною досі музикою поетичної мови, до розширення обрії якої Свідзинський вніс немало частку. Мова поета надзвичайно багата, він вживає такі форми слів, які часом і знавця можуть заскочити: «проливень», «памолодь», «колот», «персть», «дармовишки», «світюгцем» та ін. Рідко вживані слова, архаїзми, неологізми («журкіт», «синевод», «нестяменний», «оболок», «паполома» і т. д.) під пером поета набу-

вають повних прав громадянства. Мова В. Свідзинського глибоко народна, майстерно забарвлена діалектизмами («різа», «чати́на», «ско́йка», «черет», «звори», «страпатий» і т. д.), які, на жаль, не знаходять прописки в сучасних словниках. Міцним чаром добірного слова полонять численні вислови і образи поета, надзвичайно оригінальні і притаманні лише йому: «в воді озерець джерелянки (жаби.— В. Я.) кують задуму лісову», «покопані грядки чорніють масно», «кублo змії, русалчине волосся на синім склі писав мороз-поет», «ранок ілле голубим, моститься сонце на гілку» та ін.

Залишаючись сам на сам із своїми думками, своєю душею, поет часом відчував глибоке невдоволення собою, що відлуння народженого ним слова не творить у поезії сподіваного результату, що воно блідне і меркне, подібно місяцю, який дивоглядно світиться тільки тоді, коли «поволі одхиляє двері свого житла», а в юрбі зірниць ходить «мерклий і блідий» або, подібно кинутому в воду каменю, не цвіт і водорості зриває з озерного дна, а лише виносить на поверхню «намул і каламуть». Душа поета часом «тремтить од холодного слова».

Поезія Володимира Свідзинського вражає і буде вражати високою культурою «вторгнення» в інтимний світ людини, в поетичний світ мови. У цьому розумінні його поезія не знатиме за давності.

Василь Яременко

ПОЕЗІЇ

**З книги
«Ліричні поезії»
(1922)**

ВІТЕР

Тече берізка
Тремтячим блиском,
За буйним вітром
Простягши гілля;
Могучі клени
Свій шум зелений
Бурхливо клонять
На свіже зілля.

А буйне збіжжя
Аж до обніжжя
Горбів далеких
Кипить розливно,
І все, здається,
Біжить, сміється
У слід блакитний
За днем поривним.

ТЕМНА

Стара, старенька.
Босі, потріскані ноги,
В одній руці костур,
У другій руці кошик.
Прихилилась лицем до церковного муру
І паче завмерла.
Темна. Ні синього неба,
Ні свіжого листя не бачить.
Обнявши її прохолодним затінням,
Шепоче над нею розпашиста липа.
Спека. Південь гомонить, щебече, співає...
В саду над верхами дерев
Пронизливо крячуть ворони.
Солодко пахнуть акації білі.
Пішла...
Я знаю житло її бідне:
Довге, узеньке подвір'я,
Зруйнований дім в глибині
І край нього мала ліплянка.
Покрівля прогнила, погнулися стіни,
Хутко повалиться зовсім...
Як пахнуть акації білі!

* * *

...Тоді ж то, визволена з п'ятьми,
Обмита в крові,
Зростить земля нам цвіт незнаний
І дасть плоди нові.
О ні, не буде кар і помсти,
І не проллється кров:
В очах зірниці світової —
Любов, одна любов.

...Як надра темряви твій зір,
Як полум'я уста томлючі.
Надходить буря... Ми самі...
Весь світ у пільмі потопає...
О мила, мила! Не томи...
Несила... Серце знемагає...

НА ПОДІЛЛІ

...Черет і осока обняли сонний став,
І пусто скрізь. Лиш дівчина порою,
В забутий парк забрівши самотою,
На галяві серед високих трав,
Коли південь виблискує й палає,
Із бабки срібної візок собі спітає.

З книги
«Вересень»
(1927)

* * *

Над джерелом, край теплої долини,
Цвіте, біліючи, черешня у гаю,
І пелюстки легкі, злетівши з верховини,
Падуть зірницями в холодну течію.

Вода провітчаста колише їх, гойдає.
Та, в глибині своїй замкнувши день ясний,
Вмирання їх не бачить і не знає
І щось лепече їм про юний світ весни.

* * *

Верхи тополь склонились.
Запало сонце. Темний вітер
По деревах кочує,
І смутно так шепоче сад,
Мов подих смерті чує.

А небо дивно чисте.
Так чисто віє вечір літній,
Коли квітує жито.
О скільки вечорів таких
З минулим перевито!

Я не прощався з ними.
Я не жалів краси живої,
Що гасла над землею.
Туди, де схід і день новий,
Я поривавсь душею.

Я чую шелест ночі.
Надходить ніч в одежі темній.
Далекі ті змагання —
Моя вечірняя зоря
Горить не так, як рання.

* * *

Війнули зорі холодом.
Під явором
Кружало листя в'ялого,
На досвітку опалого.

Ой, мла, імла незглиблена,
Лиш ввечері
Жаріє за долиною
Кривавою шипшиною.

Ходім у сад покинутий,
Звітаємо
Пустельно позолочений,
Журбою обволочений.

Десь, може, знайдем яблуко
Незірване,
Забуте між розкритими
Розхильчастими вітами.

* * *

Не метає огнів блискавиця
В замисленім співі моїм,
А ні бою смертельна криця
Не гримить і не іскрить у нім.

Я плеканець полів сумовитих
І тиші грабових гаїв.
Я пад озером днів пережитих
Віти серця глибоко склонив.

* * *

Як темно стало. Десь сонце скрилось.
Глуха стежинка у морок кличе;
Між сірих грабів берези білі —
Як похоронні свічі.

Збуджаю пущі, повні дрімоти,
Тривожу думи конвалій.
Дерева шепчуть: «Мандрівче, хто ти?
Невже ти підеш ще далі?»

* * *

І вітер, і блискіт на сході,
І росяний запах зорі,
Троянди потоком жемчужним,
І явір шумить у дворі.

Навіщо встаю на світанню?
Чого я так трепетно жду?
І звідки ця музика юна
В старому, сумному саду?

Піду я до скель непорушних,
Приникну к горі кам'яній —
І скелі тремтять потасмно,
Здригаються надра земні.

І подих дрімливого степу
Томить мене, кличе вночі,
Я вийду — трепечуть зірниці,
Дзвенять тасмничі ключі.

А вранці — поривчастий вітер
І росяний блискіт зорі,
Троянди потоками ллються
І явір шумить у дворі.

* * *

Як м'яко вечір тіні стеле!
Зчарований, дивлюсь туди,
Де колихають темну зелень
Дощем побризкані сади.

За ними поле половіє,
Там мак цвіте, стежинка в нім...
Чому ж не йдеш, моя леліс?
Твій подих в вітрі запашиім.

Прийди, прийди. Побудь зо мною.
На хвилі теплій і живій
Бездонно-ніжною імлою
Свідомість солодко обвій.

Я забуваю: в цій годині
Далека ти. Не в цім краю
Твій погляд милий, темно-синій,
Світив на молодість мою.

Вечірис небо павівас
Незбутніх мрій, дивочних дум...
Я забуваю — все минає,
Як блиск роси, як вітру шум.

1922

* * *

Одинока хата при долині,
Посеред неоглядних полів,
Тінь глибока в саді; квітнуть на леваді
Ярий мак, сокирки темно-сині,
І дзвенить дівочий журний спів.

Дні палають, м'яко сяють ночі,
Віддає вінець зоря зорі.
Оддзвеніло жито, розбуялось літо:
Все так само тужить спів дівочий,
Розхвиляє колос по горі.

Синє небо ллється безупинно,
Днів потік не має вороття...
В невідомій долі, в степовім роздоллі,
Дико-свіже, жарко-неповинне,
Упливає молоде життя.

* * *

Не мов нічого, кохана:
Не владні більше слова.
Як обрій в блиску полудня,
Примглились очі твої.

Не мов нічого, кохана,
Велика тиша кругом.
Над нами шелест акації.
Як б'ється серце твоє!

Прозорий шелест акацій
Над нами м'яко пливе.
Спорхнула пташка... десь близько.
Як б'ється серце твоє!

О ранок дивно нежданий!
Чия над нами рука?
Так ніжно очі благають,
Такі покірні уста!

* * *

Куди пливем? Чого ці води
Так смутно плюскають у тьмі?
І в висоті ріка срібляста...
Не відаєм нічого ми.

Тяжать над нами мертві хмари,
Як темний попіл угорі.
Не вернемо очам погаслим
Карміну чистої зорі.

Лиши весло, печальний брате,
Згадаймо радість юних днів.
Як древо, осінню обняте,
Живий вінок наш облетів.

* * *

Весняна ружо, любиш ти —
І аромат твого кохання
Я п'ю при блискоті світання,
Як чистий подих краси,
Як невидиме доторкання
Якоїсь тайни неземної,
Моїм очам недосяжної.

Була весна, що й я кохав
Ту полемінь, той смуток чистий,
Той трепет серця променистий —
Чи хто відчув їх, чи пізнав,
Чи аромат їх хто уймав,
Як знак безмовного привіту
Із-за межі чужого світу.

* * *

В моїй уяві образ твоїй,
Осяяний любов'ю і весною,
Неначе сонячний навій,
Обвинений блакиттю молодю.

А імені твого звук —
Як огнекрилий мак у полю,
Як зорні наспіви куколю,
Як пахощі подільських лук.

І чого ти криєшся від мене?
Поєднаймо, мила, дружні руки
Та й біжімо разом на поплави
Та на луки.

Все поділим: золото полудня,
Коників чечекання томливе,
Пахощі рясної конюшини,
Вітру співи.

І поділим плюскіт вод прозорих
На піщаній замілі в затінні,
І піймасм рибку тріпотливу
В баговинні.

Аж тоді, як місяцева дужка
Заясніє в небі голубому,
Ти повернеш в теплу сутінь саду.
Я — додому.

ВЕЧІРНІ ТРІОЛЕТИ

1.

Вернули з поля голуби,
Став мирний вечір коло хати.
Забудься денної турби:
Вернули з поля голуби,
Німіє вітер голубий,
Не сміє листя колихати...
Вернули з поля голуби,
Став мирний вечір коло хати.

2.

Крізь темні віти черешень
Чуть світиться стяга черлена:
Вмираючи, жаріє день
Крізь темні віти черешень.
Виводить місяць-хорошень
Зірниць нечислені племена;
Крізь темні віти черешень
Чуть світиться стяга черлена.

* * *

М. Василевському

Над парканáми жовті віти,
І жовкне, старіє трава,
І ввечері шепоче вітер
Печалі сповнені слова.

Щось темне віс невидимо;
Покірно поникає сад...
Чого ж над мурами старимп
Запломенився виноград?

Черешня в пурпурі черленім,
І на кущах пожар ясний,
І золото спокійних кленів
Сіяє світлістю веспи.

Нехай же налітають бурі,
Ми серце сонцем одягнім —
В долині бідній і понурій
Світ незгасаний хоронім.

Запало сонце в далекі землі,
І в запечаллі склонилось поле,
І поніміли шумкі дерева,
Розмайні древа понад шляхами.
Лиш дзвенів-дзюрчав польовий ручай
Зеленим яром поміж лапами:
«Я туди дійду, де сонце спочило,
Я туди дійду,

і там я буду,

Про всі тайнощі я розвідаюсь».
Над ним колосся глибоко впадо,
Тієї мови жадібне чути.
«Не спіши, струмку, туди не дійдеш,
Туди не дійдеш і там не будеш.
Ізійде місяць,

високо стане,

Розсуне пасма мертвого сяйва —
Тоді пізнаєш тайну жадану;
А хоч пізнаєш,

то не зрадієш:

Притихне журкіт світло-безжурний,
І прихолоне струмок гарячий,
І пригаїться течійка бистра».

Запало сонце в далекі землі.

Відійшла ти з померхлого світу
В тайну західних меж,
І розвіяв вечірній вітер
Пахноту твоїх чистих одеж.

І спочило місячне сяйво
На пониклім колоссі вночі,
Як голівка твоя русява
Спочивала мені на плечі.

Десь струмиться в неспаній країні
Огневої ріки течія.

Приїде час, і забуду в пустині
Милий голос, кохане ім'я.

Вийду з кола твого золотого.
Та не згасять ніколи роки
Зорне світло круг серця мого,
Слід небесний твоєї руки.

* * *

Єдина, безліччю свідомостей окремих
Ти пізнаєш свою глибокiсть таємничу
І безліччю процвітаних веселок
Вибризуєш над первісною піччю.

Єдина, ллєшся ти співучою блакиттю,
Клекочеш лавою в вулкані;
Твій голос — в дикім зойку звіра,
І смуток твій — в моїм коханні.

Єдина, ти ненавидиш і любиш,
Жадна то щастя, то скорботи...
Всеосяжна, бурхлива, суперечна,
Чи відаєш ти, хто ти?

* * *

І ти ж колись як сонце був,
А нині
Бездушною блукаєш тінню
По світовій пустині.

А ще б ти міг спажнути раз:
Розбити тіло непотрібне
І спасти злотними дощами
В безмір'я променю жадібне.

Померхлої рабині раб,
Чи довго на високім чолі
Носитимеш корону смерті
І сум неволі?

* * *

Давніх літ сон солодкий...
Десь я в полі лежу,
В пологому падолі.
Невдалеку,
По зломчастому придолинку,—
Чути,— ручай паде,
Переливаючи журкоти різнозвучні,
І ліворуч, праворуч
І скрізь по колосю
Їружляють шуми шовкові.

Десь я дрімаю.
Несила мені очей розімкнути,
Синього неба поглянути.
Але знаю, що там, угорі,

Передпівденна блакить
Яріє, жахтить
Сріблясто-білим полум'ям сонця,
І в тім паланню
Рівне гудіння — дрімке і солодке —
Пливе, і пливе, і пливе
Безупинно.

І являється мила мені.
Чи вона приходить польовими дорогамп,
Між кривавником¹ та повійкою²,
Чи припливає з південним вітром,—
Не бачу.

А знаю проте,
Що, як цвіт черешневий,
Біле і тепле її одіння,
І в темно-сірих очах
Повно ніжності журної,
І усміхаються смутно уста.
От наклонилась до мене,
Ароматом убрання і уст
Обвіяла чисто —
Так і принав би до неї,
Та несила мені очей розімкнути,
Ні рук підняти,
І я западаю в глибокий сон.
А надо мною
Дивне гудіння росте, і росте, і росте,
Ціле небо словняє собою,
І журкіт ручаю
Гримить, як шум водоспаду,
І сонце сурмить
У тисячі сурем тремких,

¹ Кривавник — рослина, деревій.

² Повійка — рослина.

Весь світ поїпнявся
Снівучим громом,
Огнем блискучим.

І от розкривається небо.
І тисячі сонць закружляли вгорі.
Тисячі сонць, над полями зеленими,
Плавлять, палають, гудуть веретенами.
І пожовкла земля,
Почорніла, дихнула вогнем.
Над падолом ¹ різа ² пшениці
Раптом спалахнула широко,
Ще хвиля — і полум'я бистре
Вихором рине на мене.
Я пориваюсь,
Я руки скидаю, як крила, —
Де ж мила?
Гарячий південь пропливас дрімливо,
Курличе і ропче ручай,
Праворуч, ліворуч
Кружляють шуми шовкові,
І рінне гудіння ³,
Десь високо вгорі,
Пливе, і пливе, і пливе
Безупинно.

¹ П а д і л — долина, поділ.

² Р і з а — відмежована ділянка поля в 3, 6, 10 моргів (залежно від місцевості).

³ Р і н н е г у д і н н я — подібне гудінню прибережного піску, перекочаного хвилею. Рінь — річковий пісок, гравій.

* * *

О. С-кому

Ми в ніч ввійшли. Зоря погасла нам.
Наш світлий день замовк і одійшов.
Над нами смерть склонилася. А там,
На сході нашому, зоря сіяє знов.

Пехай вона зоріє молодим,
Як нам колись. А ми — добича тьми.
О брате мій, востаннє спом'янім,
Як золотились ми.

* * *

О. К.

З-за тонкого золота зорі
Юний голос до схід сонця чути:
Чия молодість рокоче співно,
Як ручай повитий по долині,
Привид смерті серцем не владає, —
Кличу тих: уквітчані, приходьте,
Пийте мого світлого вина!
Юний голос до схід сонця чути:
На південнім обрії весна
Одчинила двері днів погідних,
І верба сіяє край потока,
Пахощами віючи далеко —
І в гаю склонився білий сон,
Пийте мого чистого вина.
Юний голос до схід сонця чути:
Я поставлю полум'яні маки
Освічати межі і дороги,
Я над вами сонце розкроплю,
Цвіт зорі козельцями розсиплю —
Молоді, незаймані, приходьте,
Пийте мого чистого вина.

* * *

Впали чорні лебеді
На вечірнє озеро,
Сколихнули воду.
«Добрий вечір, озеро,
Радістю вітаємо:
Дожидай до себе
В темряві глибини
Зоряниць небесних».
Хлюпне хвиля в озері:
«То мені не радість —
Зорі полуночні,
Сонце — моя радість
І солодка втома.
А немає сонця,
Забування багню:
Срібного завою
Теплого туману».

* * *

І ароматно вечір віє,
І поле вогко зеленіє.
В воді озерець дощових
Рум'яний світиться відтінок
Забутих тучею хмаринок

І сині плеса серед них.
О час небесного спокою!
Твоєю лєгкою красою
Як жадно упиваюсь я!
Як у тонке твоє палання,
В твоє зникоме розцвітання
Ввіллялася б душа моя.

1923

* * *

Із огневого джерела,
Розкритого в небеснім полі,
Ви пили, дерева лісові,
І довго потім у неволі
Томились промені живі.
Але палаючим ключем
Я розімкнув темницю їх,
І от давно погаслим днем
Позолотився мертвий сніг.

.
Так ти па мене вієш чаром
І радістю тії весни,
Коли мов сонячним пожегом
Юнацькі обнялися сні,
І вихор буйно-золотий
Промчався по душі моїй,
І в тій тривозі чарівній
Запломенився світач твій.

* * *

І цей листочок,
Як я,— єдиний:
Не був ніколи
І знов не прийде,
Дитя і плеканець
Одної весни.

І цей листочок,
Як я, уп'ється
Любов'ю неба.
Землі красою;

І він пізнає
Таємну волю
І в творчій пориві
Розкриє серце
Яскравим цвітом.

Та осінь повіє
Холодом зорнім,
Блиском зловісним,
І він поникне,
І рідна гілка
Віддасть покійно
Свою дитину
Землі байдужій.

Листочку ярній.
Чи ти щасливий?
Нічим,
 нічим я
Не більший від тебе.

* * *

Вільготна темрява на полі.
Навислих хмар понурій стає
Вгорі розкидався. Туман
Збирається в пустельнім долі.
Земля здрімалася в теплі:
Склонився місяць до землі
І золотою яснотою,
Як оболонкою тонкою,
Обволікається поволі.

І тихо всюди. Ледве мрітно
Далекі мовчазні поля.
Лиш непокійна думка моя
Над ними носиться самотно.
Б'ючи упертими крильми,
Змагається з навалом тьми,
Палає, як небесні зорі,
Немов я сторож цих просторів,
Обнятих тінню оксамитно.

* * *

Віють — не віють
Крила серпневої ночі.
Як легко упала вона
На каменисту долину.
Як освітила гори,
Як потік розсрібнила!..
І тихо в долині.
По диких заламах скель
Чорніють тіні глибоко,
Тут куці будяків,
Там білі кості,
Що смерть розкидала.
І тихо в долині.
Тільки цикади сюрчать.
Наче струмочки течуть,
Наче розточені ллються.
Віють — не віють
Крила серпневої ночі.

* * *

Ніч вереснева холодна.
Тихо. Тебе я не жду.
Сосни, як хмура сторожа,
Темно стоять у ряду.

Пусто в алеях вишневих;
Там, за окопом, поля.
Стану, погляну — так смутно
Стелеться чорна зябля¹.

Чую — метелик пурхас.
Ні, то листочок упав.
...Десь одпливає, як човен,
Час яснооких купав².

* * *

Десь з'єдналися тисячі сонців,
Що так сіяє гарячий ранок;
Небесні вінця тремтять злотисто,
Від дивних звуків ширшає серце.

О яке поле безкрає, безгранне!
І знову мила мені назустріч,
І знов ми юні,— і знову любим,
І несвідомі свого кохання.

Твоя одежа — як цвіт вишневий,
Рукави пахнуть степовим вітром.
О мила, мила! Нема розстання:
Світ дивний в обладі нашої.

¹ З я б л я — зяб, зоране восени поле.

² К у п а в а — рослина.

Десь з'єдналися тисячі сонців,
Небесні вінця тремтять злотисто,
І знов ми разом, і знову любим:
Світ дивний в обладі нашій.

* * *

Ой спалахне день по дні,
Голубо засіяє
І серце сп'янить у стозвучнім огні,
Зовучим мревом заграє.

Буду кудись іти,
Чогось жадати я буду.
Зречуся дитячих забав
Для поривного труду.

Несвідомий, стихійний, сліний,
Як повіє весною із саду,
Подам невинним устам
Гіркість смертного яду.

Колом обернуться дні,
Люди, літа, країни,
І все те — лиш сон голубий,
Голубоокий, єдиний.

Покине серце одно,
Пригорнеться до другого,
І все те — лиш сон голубий,
Щоб співати про нього.

Ой спалахне день по дні,
Голубо засіяє
І серце сп'янить у стозвучнім огні,
Зовучим мревом заграє.

* * *

Не в бога смерті і рабства —
Вірю в одвічне буття
Творчої сили і радості світлої
І що я її паросток,
Листок на гілці, дитя.
Не жадає від мене нічого,
Світлом чарує душу мою,
І тому віддаюся так повно,
Так люблю.
О як оповім мою радість,
Земними словами любов мою.
Світ голубий перед мене.
Серце п'яніє... Пити,
Пити, голубити світ голубий,
Припадати до хвилі життя,
Одриватись, співати,
Співати про світ голубий.

* * *

П. С.

А сині ж метелики, сині,
Де ярній цвіт на долині.
Полум'ям шириться сонце.
В сонці, як іскри, метелики сині.

Сині метелики, синій день,
Темрявий берест шумить одиноко,
Серце зривають сплески пісень —
День розпалався широко, високо.

* * *

Як повно кругом
Солодкої тайни!
То дзвінко падають
Гарячі плюскоти сонця,
То сиплються в морок
Блискучі стружки зірниць.

Ти, мила, дивна,
Чиї невидні одежі
Віють на мене блакиттю,
Як поглянути в очі твої,
Як дойнятись твоєї руки?
Чи то вії твої
Тихо срібляться вночі?

Стану я в полі,
Зайду в глибінь лісову,
Тисячі уст живих
Шепчуть мені одно:
Як повно кругом
Солодкої тайни!

* * *

Пливають мої дні
І ночі мої
За сонцем, за зорями,
Пливають за землею;
Пливають — і серце моє,
І очі, і пам'ять мою
Обвивають імлою туманною.
Безгранною.

Огневими пилинками
Зустрічалися ми
В безмежному сяїві,
В єдиному світі...
А тепер...

я не знаю...

Зором мірю безмір'я,
Хто я, де я? — питаю.

А як листя шумить опівдні.
Надо мною у гаю шумить загадково,
Серце холоне, склепляються очі,
Небувале пригадую,
Наче в безвісті падаю.

Пливуть мої дні
І ночі мої
За сонцем, за зорями,
Пливуть за землею...
Як крізь сон,
я співаю
В золотому п'янкуму тумані,
Як трава, попкаю.

* * *

Коли я був у цій країні?
Коли ці пасма круглих гір
Над краєм водної пустині,
Як нині, вабили мій зір?

Пливу на обрій невідомий
По океані колихкім.
Відкіль же островок знайомий
На первіснім шляху моїм?

Пройшов, пройшов перед очима
І зник, як хмарка, в далечінь.
О тінь життя неувима,
Кружляння маревних тремтінь.

Навколо глибина бездонна,
Де таємнича кожна мить.
А серце — як полудень сонний,
Як притуманена блакить.

* * *

Загубився в небі слід весни,
День задумався яспій.

Опівдні не вабить холодок;
Жовтий іскриться листок.

Швидним кроком наступас тінь:
Стала ширша далечінь.

Смутно щось одходить од землі,
Тоне в трепетній імлі.

Чую в серці звук нових тремтінь —
Потайну осінню тінь.

А. Воронцю

Широка вулиця, зелена краєм,
Квітуці лози язвіня тонкого
З окопу перегнулись на дорогу.
За язвінем шепоче кукурудза,
Лляним волоссям маючи на вітрі,
І соняшники жовто-кучеряві
Горять між нею. Он ліплянка бідна
Микити-діда, лірника сліпого,
А онде він і сам, старий, патлатий,
Сидить коло окопу в холодку
І пильно наслухає денний гомін.
А день шумкий, широкий день. То півень
Як громом захитає чорний морок,
То віз заб'ється стукотом частим,
То десь високо, відки жар пливе,
Розшириться дзвінкий, могучий клетіт,
І бурею промчить, і десь зникне.
Якусь годину в світлу заводь тиші
Не упадає ні єдиний звук.
Дід голову понурить, мов дримає.
Його збуджає тупіт, голоси:
Юрба дітеї, як бистрий шум потоку,
Пливе, зближається, і раптом — тиша,
І в тиші сміх приглушений і шепіт.
Тривожної уваги повен дід.
Іще хвилина — і слова оскорбні,
Жорстокий насміх, глум над сліпотою
Огнем опалять серце одиноке.
Схопився дід — і костур, загудівши,
Як блискавка, майнув услід за дітьми,
І з галасом і сміхом діти врозтіч.
Мине полудень. Тиша і жара

Село обіймуть. Коники трав'яниї,
Ускочивши старому на коліна,
Розглянеться, повернеться кругом
І, вусики повівши імовірно,
Задерепчить, і довго лірник темний,
З лицем проясненим, склонивши ухо,
Сидить і непорушно наслухає
Оте сухе, разливе цвіркотіння.

* * *

Там, на рідній межі
Волині дрімливої
І України Подільської,
Як чарувала мене,
Як звала
Краса моєї землі!
Було, прокинуся рано —
А буйний же вітер в саду!
Віють, шумлять верховини
М'яко-темрявих лип
І ясенів прозірно-розмаяних...
Внизу, під віттям ліщини,
Ще омрак таїться, ще холод.
Я на галяві стану —
Там пукаті дуплянки.
В шапках із темних снопів,
Уже метають у синяву неба
Гучливі жмутки стрілок живих.
І приглушено дзвінко,
Немов полонянка темниці хрустальної,
Десь невидна зозуля кує.
Темний сад до ріки,
За рікою схопились вогнем

Потужні кущі будяків
І так солодко пахнуть

медом і ранком.

Я берегом річки до моря іду,
До невісного моря.

Серце так стрепихається:

Там, на обрії, стали ліси,

Обкинені тонко туманом.

Там безлітніх дерев

Неміряні займища,

А надо мною,

Склоняючись цвітом до цвіту,

Шепочуть кущі будяків:

Сей хлопчик до моря іде,

До невісного моря!

І все завмирає навколо.

Все очі звертає на мене:

Татарське зілля, верби, купини.

Джміль надлетів відкілясь,

Як вихор, зв'язав надо мною

Огнисту спіраль,

Повну гучання і гомону,

І зник раптово

в ранішнім блиску.

І знову тихо кругом.

Тільки шумлять будяки,

Торкаючись цвітом до цвіту.

І так солодко пахнуть

Медом і ранком.

Там, на рідній межі

Волині дрімливої

І України Подільської,

Як чарувала мене,

Як звала

Краса мові землі!

* * *

Сіверкий, похмурий день.
Не шумить шумливий клень.

Сум у погляді весни.
Віє тьмою ліс німий.

Смуток юного чола —
Тінь летючого орла:

Голубіше подихнеш,
Ласкавіше обів'єш.

На узміжках потайних
Припаду до ніг твоїх.

Мак зашепче: день люблю.
Озовуся: світ люблю.

О повій же, голубій,
Молодим огнем обвій.

Милий зір до глибини
Оживи, розплومени.

* * *

Ти, місяцю-молодику,
Дібровою блудиш,
По таємних джерелах
Зламки променю губиш.

А я услід за тобою,
Де доріжки укриті,
Розтинаю, зриваю
Весняні твої ситі.

Ніч так тонко сіяє.
Ніч — посріблений порошок...
У глибокому гаї
Друг таїться чи ворог?

Ніч фіалками дише,
Ніч така таємнича;
Обережно-пестливо
Віє пільма в обличчя.

Ти, місяцю-молодику,
Дібровою блудиш —
Чую — вітер кущами:
Знов, як хлопчик, ти любиш.

* * *

Ой навіщо ви з'єднались,
Порошинки золоті,
Що, блискотючи, злітались
В недоступній висоті?

Тіла сонячного часті,
Ви були щасливі в нім,
І любов не знала власті
В нашім світі огневім.

Неминучі розставання
Не здавались вам сумні
Серед співного хитання
В безбережному вогні.

А тепер вас полонило
Небо темної землі
І замкнуло вас зрадливо
В голубій своїй імлі.

Дарувало вам жадання,
Радість творчості і мрії,
І холодний край вигнання
Вам зробився дорогий.

Над безсилями очима
Промінь давнього погас,
І покинута отчина
Стала тайною для вас.

Ви на острові чужому
Віддались незбутнім снам,
І вернутися додому
Тяжко вам і жахно вам.

* * *

Був я в південній землі,
де шумлять евкаліпти сріблясті,
Плюскіт морської води тіло моє обіймав,
Морок північних лісів
навівав мені смуток солодкийі,
Бачив я в синій далі обриси гір снігових,
Та над отчину мою
не знайшов я милішого краю:
Небо України одно —
радість нетлінна очам.

* * *

Ніч голубая,
Ніч потекла.
Тепло дрімає
Липова мла.

В темній алеї
Смутен іду.
Запах тополі
Віє в саду.

Місяця чоло
Дим обволік.
Зникне, як дим той,
Звір-чоловік.

Землю покриють
Інші сади,
Інші істоти
Прийдуть сюди.

Буде їм чутний
Шелест зірниць.
Зірвуть печаті
Всіх таємниць.

Запах тополі
В теплій імлі
Переповість їм
Сповідь землі.

В темній алеї
Смутен іду.
Запах тополі
Віє в саду.

* * *

Під роздумою погас пожар,
Знемоців солодкий дар.

Щі, коли налише дивна мить
Серце звуками втомить,

Ти п'янкої мли не прозирай,
Ні ключа од тайни не питай.

В забутті, примкнувши двері вій.
Не дивись, хто навіститель твій,
Темних слів не розумій.

Будь тоді як в вихорі листок,
Аж коли промчиться буйний ток.

Пошукай в густім памулі дна
Самоцвітного зерна.

* * *

На незайманому полі,
Ще й у дальній далині,
Твій недовгий супочивок
На постелі цвітяній.

М'яко примерки густіють.
Захід попелом припав,
І довкола твого ложа
Мов туман заклуботав.

Крізь завісу колихливу
Тільки мріється в імлі,
Ніби лілії склонились
На високому стеблі.

І хитається без звука
Білих віял довгий ряд,
І мелькають голі руки
Цвітом вінчаних дівчат.

Голову потім підвівши,
упевнено гляне круг себе.
«Буду владати цією країною.
Чуєте, трави?
Тут розцвіту, розхилюся,
розсію потужний нащадок.
Слово незламне моє.
Зачувайте, готуйтеся до бою».

1926

* * *

Збирає ранок
Тонкі полотна туману.
Пахне черешня,
Біла черешня.

До дому, дому
Садами в'ється дорога...
Як твої очі
Юно світились.

Іду садами,
А пам'ять повна тобою.
Пахне черешня,
Біла черешня.

* * *

В полум'ї був спервовіку
І в полум'я знову вернуся...
І як те вугілля в горні
В бурхливім горінні зникає,

Так розімчать, розметають
Сонячні вихори в пасма блискучі
Спалене тіло моє.
І там, невідущій, невісній,
Міріадам бездумних частинок
Зустрінуся знову з тобою,
Колись — як і я — живою.
Міріадам бездумних частинок
З розсипаним пилом пилинки земної.
І не повість нам, не скаже ніщо,
Як у часі незглибнім,
У світі зниклім,
Два листки на єдиному дереві,
Ми спажули колись,
І зчарованим зором уздріли
Цвіт огневий над собою,
І розцвіли в його світлі ласкавім,
І невольники волі його
Так безумно, так трепетно
Поривалися серцем до серця,
Не повість нам, не скаже ніщо.

* * *

Настане день мій сумний —
Одлечу, одімкнусь од багаття живого,
Що так високо зметнуло,
Так розквітчало чудовно
Свій співний, поривний вогонь.
І погаснеш для мене
Ти, пристрасний світе,
Ненадивляний світе.
Бурхотливий, п'янкий.
Не буду як лист деревний,
Ні як травинка, позбавлена слова,

А буду як сонний граніт
Над гомоном вод невлокіїтних.
Замкнуся в мовчанні важкім.
Зіллюсь з певиразною мислю
В великім усім...
Буду як сонний граніт.

* * *

Одна Марійка, друга Стефця звалась,
Як островок горошку голубого
На житнім полі, так вони цвіли,
Перевиваючи дівочі дні
Смутливими піснями України.
І от я знов у рідному селі.
Село моє, що сталося з тобою?
Померхло ти, зів'яло, посмутніло.
Лежиш у ярі, і осінній лист
Тебе, як гриб забутий, засинає.
Нема Марійки. Темна синь очей
І чиста ніжність юного чола,
Отінена хустинкою простою,
І бистрі рухи, дужі і пругкі,—
Погасло все і скрилося землею.
А Стефцю бачив я. Бліда, безсила.
Біля грудей мале дитя держала
І говорила: «Подивлюсь на його —
Воно, як та калина, червоніє.
Чи то вже так господь йому дає?
Бо це ж, либонь, позавтра буде місяць,
Як у дому нема скоринки хліба».
Заплакала, схилилась до дитини.

* * *

Під голубою водою
Живу я, живу...
Золотоокий рибак падо мною
Закидає сіть огневу.

Крізь принадливі очка — знаю —
Не раз, не два я промкнувсь,
В баговінню садів погуляю,
А колись таки попадусь.

Спопеліє, застигне смутно
Жовтава зоря в імлі,
Ніч надійде нечутно.
І не знайде мене на землі.

* * *

Світлий день — уста медяні —
Підійшов під моє вікно —
Не стенулося серце в мені,
Не вітаю я ранків давно.

На порозі я став — бузок
Простягає мені гілки:
Не ловлю я живих пелюсток,
Не даю їм моєї руки.

Я звітаю вечірню зорю,
Її пилу злотавий дим.
Десь і сам, як зоря, я згорю,
Стану в споминах пилом тонким.

* * *

Померхли огні золоті
На просторі моїх заплав.
Полягли на покоси часті
Блискотливі кружечки купав.

Та ще липень розгорне дні —
Підведеться отава-трава,
І будуть нові пісні
І радість нова.

А потятої рости укiс,
Пов'ялений денним огнем,
Покладуть на рипливий віз
І приложать важким рублем.

І на тік одвезуть — а там,
Наче кидають дрова у піч,
Віддадуть спокійним волам,
Чиї очі — глибока піч.

* * *

Як дощу мигтіння прозоре
Поглинас глуха трава,
Так щомить розпадається зоряно,
Розсипається сіть життєва.

І світліє, росте, розсипаючись,
І густішає кожну мить.
Підіймаючись, розхилиючись,
Тисячоцвітно тремтить.

Ще леліємо, друзі, ще світимся
Хитким, тріпотливим огнем.
Сіть здригнеться — і ми посиплемся
І, як бризки в траві, пропадем.

* * *

Діл зникав у темряві вечірній,
Іпії густо одягав сади.
Від криниці по тропі пагірній
Ти ішла з коновкою води.

Я сказав тобі слова привіту.
Темний був твоїй погляд і німий.
Лиш світився променем розбитим
У коновці місяць молодий.

1926

* * *

Спився білий рукав —
Яблуні цвіт...
Темна доріжка,
Росяний холод.

Спилась крайка¹ жарка —
Рапня зоря,
В вітах дзвеніла
Очеретянка.

Снилась радість мені —
Юна любов.
Росяний холод,
Цвіт яблуневий.

¹ К р а й к а — пруг, жіночий пояс.

* * *

Голубими очима
Вдивляється в небо дитя —
Голубими дорогами
Одпливає, одходить життя.

Десь нема вже високого саду,
Що до мене клонився-шумів,
Десь порубані й верби поривчасті,
Журні сестри пласких берегів.

І немає високого саду,
І в руїнах мій рідний дім,
І не грає червоний світанок
На поцвілім острінку старім.

І в зарічних просторах забуте
Їх дитини ласкаве ім'я.
Може, й камінь самотній розбито,
Де плакала мати моя.

Голубими очима
Вдивляється в небо дитя,
Голубими дорогами
Одпливає, одходить життя.

* * *

П. Тичині

Як білий привид, знялися гори,
І повно блиску в небесній сині.
І кипариси немов прозорі,
І кипариси сіяють пині.

Печаль обёрну в тінь золотую,
Порину в шемріт морської ріні...
Десь мули близько, дзвіночки чую...
Печаль обёрну в тінь золотую.

* * *

До нашого саду
Унадився ятіл.
Як його голос
Буйно дзвенить
В золотій розріді
Над німою дорогою.

Він в кору ясенову
Горішок забив.
Учепився гілок —
Цок-цок —
В золотій розріді
Над німою дорогою.

Ой ходімо, ходім —
Підкрадімося знишка,
Придивімося зблизька,
Що який він ясний
У свосму наряді:
Як поскочить по гілці —
Блиск ударить по саді.

І горішок покинув,
Сам у безвість полинув.
Тільки крик розпустив,
Розметав, покотив
Огневою тривогою
Над німою дорогою.

* * *

Вранці іній як сніг,
А вночі під вікном
Ніби звір перебіг,
Тупотів копитом.

Нині був я в саду —
І трава нежива,
І погасли корчі:
Десь ходив, помертвив
Той, що біг уночі.

Я в алею вступив:
У німій глибині
Привижалась мені
Темна грива, як кров,
Я кругом обійшов —
Сад холодний, пустий.

Сад холодний, пустий,
І нікого нема.
З-за ріки, від луки,
Лине клекіт гусей,
З-за ріки —
Гусім пухом зима...
Тьма.

* * *

Одривалися тумани
Од дрімливої землі,
День зійшов,
і обрій танув
В наростаючій теплі.

Ти проходила край замку
Як обнята світлим сном.
Тріпотіли блиски ранку
Над задуманим чолом.

Літо, йдучи попереду
Кроком легким і живим,
Розставляло чаші меду
На обрусі¹ польовім.

Цвіт повійки степової
Припадав тобі до ніг,
І зривались за тобою
Крила маків огневих.

* * *

Поривалась підлетіти вгору,
Розпустила златоперий хвіст,
Чорний вершень виїхав із бору,
Кинув з лука проразливий свист.

Стрепенула крилами, упала,
Темно кров струмилася густа,
А в гаю десь дівчина співала,
Що солодкі в милого уста.

Не стеньнуться крила перебиті,
Чорний вершень виїхав на луг.
Лиш облитий кров'ю лёгкий пух
Червонів розсипано в блакиті.

¹ Обрус — скатерть.

ЛІСТЯ

1.

Який чудовний, світла повний
На серці сломин тріпотить —
Непохоплений, піжний, чистий, —
Мов ранку виблиск променистий
Порошу тонко золотить.

2.

Молодість, радість люблю я,
і сонце, і пісню люблю я,
Може, тому,
що глибоко і довго смутилося серце.

3.

Любо тебе несподівано стріти
в юрбі неуважній:
Наче квітчаною липою раптом повіс
на мене.
І як смієшся ти м'яко,
здається, що юна трепітка,
Зрушена крилами ранку,
до сонця шумить і блискоче.

4.

Цілий день із серця рвалась пісня,
Гамував я: до зорі, зорі...
І зоря прийшла, зоря погасла —
Не вернув я звуків дорогих.

5.

Як сумно в селищах рідних,
Коли бідні солом'яні стріхи
В вечірніх примерках тануть.
Як сумно в селищах рідних!

6.

Як промінь пам'яті зрадливо служить нам!
Заблисне тут, померхне там.
А темні обсяги, де він навік погас,
До гробу ще одняла смерть у нас.

* * *

Не дивися в юний зір таємний,
Не діймайся милої руки:
Ходить осінь по саду твоєму,
Обтрясас зоряні гілки.

Неминучій долі будь покірний,
День твій згас, його не вернеш ти.
На останні відблиски вечірні
Упадає понім темноти.

* * *

Я хотів би бути кленом молодим,
Юним кленом, що я бачив нині
Там, край скелі, на долині.
Я хотів би бути кленом молодим.

Милий світ його незмінно з ним.
Світ його — то береги зелені,
Світ його — дерева нечисленні
Над потоком гомінким.

Тільки те, що близько, знає він:
Зір його не тоне в небосхилі,
Він не тужить по далекій милій —
Тільки те, що близько, любить він.

* * *

Чорним вихором — ночі,
Світлою бурею — дні.
Бачу я, бачу сам,
Що палаю в огні.

Небо горить, і земля,
І сонце, і всі світи.
— О вогню, вогню великий,
Де ж коріння твоє знайти?
О вогню, вогню таємний,
Навіщо гориш?
Нащо серце моє
Вдень і вночі томиш?
Марно питати, марно шукати:
Я ж сльозами тебе не заллю,
Тільки склонюся, спитаю:
— Навіщо люблю?

Тільки склонюся, промовлю:
— Всеволодеп єси:
Ти запалив моє полум'я —
Нині згаси.

Чорним вихором — ночі,
Світлою бурею — дні,
Бачу я, бачу сам,
Що зникаю в огні.

З книги
«Поезії»
(1940)

СОНЦЕ

Ідуть верхи дерев
Світитися до сходу,
Шумлять верхи дерев
На літо, на погоду.

Дивлюсь: як юній лев,
На стежку, перед хату,
Розпасяно¹ лягло,
Розверглося зігріто
І на камінні плити
Поклало лапу пелехату.

Цвітуть верхи кущів
За кам'яну ограду,
Ідуть ряди кущів
На дальні межі саду.

Я двері одчинив —
І вкинулось до ганку,
І в темряву хибку,
На радісну приміту,
Пустило світлу віту,
Напахану вітрами ранку.

28. II. 1929

¹ Розпасяно — сито, вгодовапо.

УГЛЯР

Продав чорний вугіль, чорний сам,
Купив вина і хліба, повечеряв
Та й похилився на свій візок дощаний.
Терплячий кінь уважно подивився
І взяв щипати жовклі бур'яни.

Поїде попochі. А путь далека.
Низовина, туман, очерети,
Тоді горбів піщаних білі ребра,
І віддаля коноплі млосний дух,
І довга піч, і довга самота.

Над досвітком проїде через греблю,
Понід гіллям узенького заулка
Сколошкає застоєне тепло —
І тихо пирхне коник, гуркне засув,
І спалахне з порога: «То вже ти?»

1928

* * *

Пух золотої верби, як сніг,
розлетівся по світі.
Приснуло буйним дощем —
і стало тепла прибувати.
З берега висох намул,
острови затяглися травою,
Слід повільної скойки
на доннім піску позначився.
Входить босий рибалка у річку
і невід метає.
З галасом хлопчики бистрі
товчуться весь день коло греблі,

Голі па конях в'їжджають у воду,
і пирхають коні,
Морди підносячи вгору
і ловлячи в ніздрі повітря.
Віє млосна юга —
з-за обрію громом страхає...
Пух золотої верби,
як сніг, розлетівся по світі...

1928

* * *

Туча з райдугою і громом,
З колотом, з чорноперим димом
Повагом проповзала мимо,
Як равлик із своїм домом.

Ми zostались на темному острові.
Голос туркавки ¹ був відрада нам.
Там тополі нагуслим ладаном
Обтяжали пониклу просторінь.

Ми шукали до сонця броду.
З нами йшов рожевий горошок.
Ти свій круглясто плетений кошик
На пояску зануряла в воду.

Там лежали страпаті тканки ²,
Їуширі проринали хмуру,
Там туманились рибки мурі —
Вікодавні глибин полонянки.

¹ Туркавка — горлиця, дика голубка.

² Страпаті тканки — розтріпані, подрані.

Володимир Свідзинський.
Фото 1904 року. Кам'янець-Подільський.

Автограф Володимира Свідзинського.

Вітаю і вє пам'яті сучасній
А, сучасній, відрі. вєтній вєтній
Видимий на сїен, на сїа, на вєтній,
Не надивимий на мєтній України

1938

Володимир Свідзинський.
Фото кінця 20-х рр.
Харків.

Титульна сторінка
збірки «Поезії» (1940).

Титульна сторінка збірки
«Вересень» (1927).

Туча з райдугою і димом,
З мовчазними руїнами грому
І там волоклася мимо,
Як равлик з поколотим домом.

1932

* * *

Я пам'ятаю по дощі
Розволохатяні кущі,
І сріберний одлеглий грім,
І за рікою сизий дим
Понад волоттям луговим.

Ліщини памолодь шумку
Я обережно розгорнув,
І в свіжу тінь її зарнув,
І на притоптанім піску
Угледів нори диких бджіл
І трепети довгастих крил.

Той день у спогаді моїм —
Немов одірваний листок.
Ударив летом голубим
Дитинства сонний колосок,
Зронив свій образ, як росу,
І зник у віддалях часу,
Як сріберний, одлеглий грім.

1929

* * *

Рано прокинувся,
на світлий полудень вікно одчиняю.
Тінь від домів укриває ще вулицю сонну.
За нею
Сонце на насипі жовтім уже будяки
освітило.

Тихо в кімнаті.
Самітно читаю, пишу коло столу.

Час непомітно іде.

От і доня моя пробудилась,
Лепетом милим сповняє кімнату,
у двір вибігає,

Знову вертає до мене
і в легкім волоссі приносить
Пахощі раннього вітру
і полиски раннього сонця.

Ні, то задумався я.

Моя дівчинка в дальньому місті.
Тихо в кімнаті моїй —
і ніхто не говорить до мене.

1930

* * *

Як тихо тут: земля і сонце!
Уже ліщина попустила
Свої світильники довгасті,
І крихко розцвітає ряст.

Як мирно тут: тобі на руку
Упала скáкавка ¹ плеската.
В воді озерець джерелянки ²
Кують задуму лісову.

¹ С к а к а в к а — жаба.

² Д ж е р е л я н к а — кунька, вид жаби.

Прислухайся: десь за горою,
За верховинами дерев,
Облоки ¹ ронять краплі світла
В уважні розплески весни.

Побудьмо тут. Тут всі дороги,
Що землю, втомлену любов'ю,
Вели до нас, її найменших.
Побудьмо тут на самоті.

1929

* * *

Наклав на лук очеретину,
Засмолену в кінці,—
Переспівала гай високий,
Упала на луці.

А там ходив товар безглуздий,
Лінива вагота,
Та й потрощили цівку-стрілку
Повільні копита.

Шкода мені! А я так пильно
Оглянув очерет!
А я до сонячного блиску
Метав співучий лет!

Ти — зрадниця, ти, смоло чорна!
Кладу на тебе гнів:
Навіщо я дитину літа
У тьму твою вмочив?

7. IV. 1929

¹ Облоки, облоки — небесна блакить.

* * *

На снозах ¹ літа високих
Щодня густіший мед сонця.
Уже пшениця пожовкла
І ягоди попаліли —
Щодня густіший мед сонця.

Чого ж ти стала інакша?
Прийдем на дальнє узлісся,
Ти поруч іти не хочеш,
Прихилю гілку для тебе —
Руки не здіймеш,
І смутно надé розмова,
Як листя в темпу кривницю.

Чого ти стала інакша?
Ти ж хотіла цих двів ..
Клен глибокий
Як потемнів!

1929

* * *

Долом тінь у саду,
в верховітті ще сонце зависло.
Жовте волоття ² тай-зілля
світліш вирізняється в травах.

¹ Снози — палички у вулику для підтримання сотів.

² Волоття — мітелки, волосяноподібні китиці зверху (в окремих трав, кукурудзи).

Тихо стоять ясені,
на пасіці медом запахло.
Плавле черлян¹ над кущем бузиновим.
То сяде на квітку,
Крила розклавши, то, цокнувши ними,
здіймається знову.
Мир і спокій коло дому.
Туркоти² в стріп³ залітають.
Долом тінь полягла,
верховіття ще держиться сонця.

1928

* * *

Утомлений, склонившись на горби,
День спав та спав. Здавалося, ніколи
Не перейдуть глибини голубі
Над нивами. Лінивий, безтурботний,
І я приліг і дався владі сну.
Прокинувся -- мій дню блискучий, де ти?
Тонка імла від сходу простяглась,
Двома крильми обнявши рівне поле.
У гробі сонце. Дерево замовкло,
І, холодом у чашечках тюльпанів
Зачинені, позастигали бджоли,
Що дзвінко так дитинство дня вітали.

1929

¹ Черлян — барвистий метелик.

² Туркоти — порода голубів.

³ Стріп — солом'яна покрівля чи настил для солом'яної покрівлі. В окремих місцевостях стропом називають будь-яку покрівлю.

І широчіє літній степ.
Там тиша голубиних крил.
Високо соняшник росте,
Стає над млосний небосхил.

Але похмурий дід іде
І в древню пасіку веде.
А сам мовчить. Вечірня тінь,
І запах воску. Сон і тлінь.

22. VII. 1930

* * *

Сизий голубе вечора,
Ой же ти, сизий голубе!
Злети на гніздо своє,
На гніздо, на темне гніздище,
Злети ж ти іздалеку,
З мого ясенового краю.

Сизий голубе вечора!
Чи там зорі ще несмучені,
Тихі води нестурбовані?
Чи цвіте сонце, тюльпан-сонце,
Розклоняючи дуги-віти
По полявинах та по галявах?

Сизий голубе вечора!
Бризни на мене із сон-трави:
Край тюльпан-сонця побути,
Злобливий сум омирити,
Край тюльпан-сонця, сиз-вечоре,
У землі моїй шум-ясеновій.

1932

* * *

Подем ідуть —
і повільна хода їх і мирна розмова.
Вітер, нагірних морелей покинувши
зарості дикі,
Стиглим теплом обтікає їм плечі,
шумить у пшениці.
От ізійшли на місток.
На поруччя склонилась Орина
І в глибині, проти сивої хмарки,
угледіла рантом
Юної постаті обрис хиткий
і розтріпаний жмуток
Синього цвіту в руці і,
на вроду свою здивувавшись,
Жарко рум'янцем зайшла. А веселі
подрўги тим часом
Далі ідуть —
і повільна хода їх і мирна розмова.

1933

* * *

Коли ти була зо мною, ладо моє,
Усе було до ладу,
Як сонце в саду,
А тепер розладнався світ, ладо моє.

Встала між нами розрив-трава.
Розрив-трава високо росте,
Розірвала ночі і дні.
Перше були вони як крила ластівки:
Верх чорний, спід білий, а крило одно.

Тепер вони як розламаний камінь —
Колють і ранять, ладо моє.

Стало тяжко нести мені час.

Туга рве мислі мої,

Як буря метає снігом.

Одна сніжинка паде на лід,

І вітер жене її в безвість,

Друга лягає при б́ерезі

У скований слід копита,

Третя розбивається об сук.

Стало тяжко нести мені час.

Я знаю: усе вмирає.

Квітка у полі,

Дерево в лісі,

Дитина в місті.

Усе вмирає, ладо моє.

Не в одні двері приводить нас вечір,

Не в одному вікні вітаєм ми ранок,

І забув я творити казку.

Так гостро дивлюсь,

А бачу тільки видиме,

Тільки можливе, ой ладо моє.

1932

ОГОНЬ

Поклав на стіни крила напорошені

І, наче бабка на листку водокрасу,

Завмер. Я в тихій самоті пишу, а він

Наставив вушко зрізане та й слухає.

Як друг, як вірний спільник,

труд мій любить він.

Зо мною дише і зо мною думає
І, тільки захвилюююсь я, здригається.
Давно минула північ. Дика темрява
Скребе одвірок зажирущим пазуром.
Я знемагаю, але друг не стомлений.
Я наближаюсь. Добрий і довірливий,
Він смерті не сподіється. Я дихаю.
Земля стенулась. Пітьма раптом грянула,
Звалилася, як кам'яна обрушина.
Загинув він чи бистрі крила виволік
З-під тяготи — і увалився в безвісті?

1932

* * *

Відколи сховав я мертву голубку,
Відтоді почав її скрізь глядіти.
Іду полями — напроти вітер
Сині полотна провіває на згірку.
— Обійди упруг, перейди й другий —
Ти можеш знайти голубу намистину,
Що рано-вранці зоря зронила,
Своєї голубки ніде не знайдеш.
Твою голубку земля замкнула;
Сам же рівняв ти горбик над нею!

Іду я далі — в ліс уступаю.
Що ліс нап'явся похмурною тінню,
Переліски стали в блискучому світлі.
В лісі — каміння, глухе одвіку,
В лісі глупіють лисячі нори,
На скосі яру стоїть голубінка,—
Моєї голубки і тут не видати!
Іду я знову — зустрічаю осінь.

Осінь проживає на галяві мерзлій,
Кругом двора золоте вір'я¹.
Сама осінь ходить по подвір'ї,
Підіймає руки в племенистих рукавах,
Обертає вітром, як великим колом.
— Осінь, осінь, де моя голубка?
— Ходи до мене, стань під рукою,
Як тебе кину на дурний вихор,
Забудеш ходити, голубки питати!..
Соною леліти, рікам шуміти,
Мені, осені, хороше гуляти,
А потужному дубові довгий вік,
А опалому листю зойк та зик,
А твоїй голубці тихо лежати,
В янтарні очі тьми набирати...

1933

* * *

Спи. Засни.
Повертались на берег рибальські човни.
Хмарка по хмарці спадає до сходу,
Як по листку листок.
Два верхівці під'їжджають до броду:
Сивий кінь поклав копита́ в воду,
Вороний — на пісок.
Чуєш, дівчина темнокоса
Грає в сопілку червоним рибкам,
Щоб червоні рибки заснули —
І вони засипають.
Чуєш, по звуку звук
Поглинає морок недобрий.

¹ Вір'я — огорожа з жердок.

Дальній міст тремтить, як протятий павук,
Будяки підіймають шпаги на обрій
І тануть. В'яжуться гронами
Зорі, пускають віти увіч.
Спи, колихнула запонами
Ніч.

1932

* * *

Різьбою пагілок нових
Сад молодіє по весні.
Набігли памеги¹. Бджола
Тобі упала на рукав,
І ти радієш, як дитя,
На очі, на пушок її
І на малинову пергу.

Духмяне світло молодим,
Духмяні сонячні уста.
За теплим на́висом юги
Посовгнувся веселий грім.
Бджола злетіла. Блиск і тінь.
Духмяні сонячні уста,
Ласкаві весни молодим.

1933

¹ П а м е г и — хмари.

БАЛАДИ

I

Встану рано, зійду
По вогкому сліду —
Дивен звір походив
У моему саду.
Позривав темну персть ¹,
Обтрусив ясени,
На сухі полини
Кинув вицвілу шерсть.
Я в вечірній імлі
Затаюся в саду,
Од гіллі до гіллі
Сіть шовкову звезду.
Тільки блисне зело
В народженному дню,
Я високе чоло
Ізловлю, полоню.
Марне слово прорік,
Пусто ніч чатував —
Дивен звір мою сіть
Потоптав, пометав,
По куцах поволік,
Лиш розгільчастий ріг
Засвітився на мить
Під каштаном старим,
Лиш копитяний грім
По саду перебіг
У вогнисту повіть ²,
За блискучий поріг.

1927

¹ П е р с т ь — земля.

² П о в і т ь — повітка.

БАЛАДИ

II

Коли над вільхами засвітиться
Вечірній місяць — і на б́ерезі
Запахне водяною м'ятою,
І стане тихо на млині;

Коли замовкне в місті музика,
І над вершинами дубовими
Шумне дрімлюга, блискавицею
Ламаючи свавільний лет,—

Тоді з долин, зарослих тернами,
Із лісових яруг, де урвища
Спредвіку тяжко захаращені
Уламками камінних брил,

Виходять звірі, дивні постаттю,
Нахмурені і настовбурчені,
І походом величавою
До берега поволі йдуть,

І там на скелях розлягаються,
І, перед себе лапи витягши,
Кладуть на них гривасті голови
І чола, повні темних дум.

І цілу ніч лежать, зітхаючи,
На дальнє місто видивляючись,
І на хребтах їм, проти місяця,
Вилискує зловісно шерсть.

1933

Володимир Свідзинський із донькою Мирославою. Фото 1925 року. Кам'янець-Подільський.

*Зінаїда Посипівна Сулковська,
дружина В. Свідзинського.
Фото кінця 20-х рр. Харків.*

*Володимир Свідзинський.
Фото кінця 20-х рр.
Харків.*

— Нумо, хлопці, станьмо,
Мечі з піхов добуваймо,
Князівну-полонянку
Із чарів визволяймо.

Хлопці стали,
Мечі з піхов добували,
Князівну-полонянку
Із чарів визволяли.
Вийшла вона, як квіточка, біла,
Тільки несміла, несміла.

— Ти мене любиш? — питає.— Люблю.

— Віддай мені радість свою.—

Я віддав.

— І тепер мене любиш? — Люблю.

— Віддай мені силу свою.—

Віддав.

— І ще мене любиш? — Люблю.

— Віддай мені мужність свою.—

Віддав.

Тоді очі звела,

Повні спокою,

Тоді повела

Проти себе рукою,

Я дивлюсь —

А моїх одинадцяти друзів нема,

Тільки вечір та падає тьма,

Та стоїть одинадцять стовпчиків,

Одні порохняві, другі криві,

На всіх шапочки снігові!

Дивна князівна тоді на коня:

— Чого ж твої очі в журбі?

Не нудно буде й тобі:

День у день,
Рік у рік,
Повік
Біля стовпчиків походжати
Та співати жалливих пісень,
Що зграбували тебе,
Що ти не можеш забути,
Що як же недобрим бути,
Коли небо таке голубе!

Показала зуби, як ікла,
Засміялася, свиснула, зникла.

1934

ЗРАДА

II

Ти ляж та й засни собі, тату,
А я біля тебе кластиму хату.
Стіни
Пороблю із сухої чатини¹,
На покрівлю соснових гілок,
А волотка трави — то пад нею димок.
А як прийде яка горбата
Або інший лихий чоловік,—
Бо тут сьогодні багато
Проходжає калік,—
То я тебе закидаю
Сонячними шапочками маю
І скажу, затуливши собою хатинку:
— Тут мого тата немає,

¹ Ч а т и н а — голки хвойного дерева, глиця.

Десь він інде тепер на спочинку,
Бо він приїхав дуже трудний,
То ви марно сюди не ходіте
І голосом не ячіте,
Все одно чаклунки горбаті
Не мають сили при моїй хаті.

20. VI. 1931

ЗРАДА

III

Уже вечір, вечірній вітер.
За безлистим деревом саду,
Як дві нерідних сестри,
Вербова віта цвіте
І жовта свіча горить.
Вербова віта цвіте
На вєсну, на юний шум,
А навіщо ця жовта свіча?

Уже вечір, вечірній вітер.

Ти бачиш на сході вороних коней,
Повкриваних древніми паполомами¹,
Як виринають із сивого мороку?
Будуть тихо назад брести,
Будуть тебе везти,
А жовта свіча відокремиться
від вербової віти
І буде кульгати за ними на одній нозі,

¹ П а п о л о м а — попона.

Курячи сийким димом,
І прийде на замкнену влоговишу,
І поклониться кам'яній півночі.

Уже вечір, вечірній вітер.

Небо, роздерте на світло і тьму!
Нехай жовта свіча скапає своє тіло
На мою паполону,
Але вербова віта нехай цвіте,
І коли зринеться зоря,
То нехай не падає на мою димну свічу,
Щоб її погасити,
А нехай розсиплеться по вербовій віті,
Щоб її осіяти.

1932

* * *

Така мальована хата,
Ще й дві яблуни поруч.
На правій — цвіт красовит,
На лівій — черлений овоч.

Над хатою — стрілкою дим,
Від хати — дорога в стрілку.
Рапок іллє голубим,
Моститься сонце на гілку.

І раптом дитячий зойк:
«Ой жук величєнний, ой лихо!»
Дим тоді в комин, стежка — в куці,
Яблуни — попід стріху.

Розплаталася бистра тінь,
Загуло, задудніло грізно.
Жах! Коли яблуня в сміх:
«Та це ж не справжній — залізний!»

1931

НЕГОДА

З-за похилої стодоли
Смутно дощик повела,
На горіх, горіх волоський
Каламуттю налягла,

Зажурила всю долину,
Притуманила лісок,
Загурчала у відерце,
Як у дудку пастушок,

І уже гляділа місця,
Щоб звинутись і тихцем
Задрімати на сухому,
Під яминовим¹ кущем,—

Коли сонце з-понад гаю
Обернулося назад
І, немов ручне ягнятко,
Прояснівши, вбігло в сад.

1939

¹ Я с м и н — жасмин.

* * *

Вибігає на море човен —
Такі вигинисті груди.
На човні капелюх, як сито,
Попід тим капелюхом люди.

Небагато — один китаєць.
В руках вудочка тростинова.
Віють пальми, шугають баклани,
На горах снігу обнова.

А чомусь він сумний, китаєць.
Загадався, забув про вудку.
Виринає дельфін із моря:
— Китаїче, не треба смутку.

— Ну як же «не треба смутку»!
Мій кораблик такий пасматий,
Сам я юний, тоненькі вуса,
Ще й червоні на мені шати.

А поглянь же ти — я невірний,
І з такою вродою пишною
Примальований до фаянсу
Чиєюсь рукою зловтішною!

14. III. 1931

* * *

А смутно ж тут ходити,
Де тьма ламає день.
Ні журних, ані світлих
Не здумаю пісень.

І ум втрачав свою звичайну владу
Над дійсністю, і видива чудні,
Як літні хмари із-за зелен-саду,
Зринаючи, являлися мені.

1938

* * *

Старезний сад стоїть, бувало,
Мов задурманений дощем,
А я лежу під темрявим кущем,
Де теплої землі сухе кружало,
І слухаю із захисту свого
Дощу спокійного слова.
Ніхто ж не скаже нам того,
Що добра крапля дощова.
Од лепету її тихішас земля.
Ось милий брат мій віддаля
Мене гукає в неспокою.
Ні, не озвуся, потаю
Задуму й самоту мою
І те, що зріло самотою.
Приходить сон. Недовго сплю.
Як хміль, дивочні в'ються звуки...
Чи то де грають, чи кують?
Ах, спати ще! Та ось ласкаві руки
Беруть мене, голублять, і несуть,
І пригортають до рамен.
Жадні, приникливі уста
З мого обличчя вільгу¹ п'ють.

¹ Вільга — волога.

Розкрию очі: яснота!
Упростріль сонце проти нас клен,
І іскриться оббризканий ромен,
І вся доріжка — золота.

1939

МАТИ

І сонце, і сад, і з тобою дитина.
Твоя одежа мпогоручайна
Обходить розкрити шию,
Одклонено лоном тече
І затихає на колінах.

Спить дитя. Приязна віта
Лягла тобі на рамена.

Твій сад — улюбленець літа,
Круг тебе порость зелена —
Навіщо з тобою смуток?
Права рука забуто повисла,
Права рука — опалий лист
На колонці крісла.

Мир тобі, радосте світа,
Мир, благословенна!

1933

Ми уже зближались додому,
Коли ти почав іти тихіше
І сказав: «Тут близько кладовище.
Хочеш, зайдем?» Якось півсвідомо

Дав я згоду. Ми пройшли у браму.
Там дерева древніми верхами
Сонно привітали нас. І смуток
Розтікався од нагробних руюк¹.

Ми звернули й сіли недалеко.
Ти курив, мовчав і трудно дихав.
І було навколо дивно тихо,
Тільки коник гостро десь чечекав.

Ти промовив: «Адже правда, гарно?
Я, з вокзалу ідучи додому,
Часто спочиваю тут. А парно
Нині зранку... Чи не буде грому?»

Непомітно зникла тінь од листя.
Наповзали хмар важкі одриви.
Я підвівся. Близько того місця
Ти лежиш тепер під тінню іви.

1934

¹ Р у т к а — рослина, рута польова.

* * *

Пізно вночі вертаю додому.
Світла, замкнені в скла високі,
Скрізь горять; я збираю проміння
В темні кружечки зіниць, як колодязь
Воду бере, а ніколи не повний.
Рівний сніг пухнавіє, ще свіжий,
Ще пропаханий холодом неба.
От і двір мій. Ніщо не змінилось:
Козла на дрова, низенькі штахети
І, перетягнена од сарая
До берези, корява мотузка.
Сплять нагі дерева. Увіходжу.
Тепло і темно. На підвіконні
Жбан високий біліє.

Руки

Ночі лежать на столі моєму,
Де сьогодні про дівчину світла,
Все забувши, писав я. Над п'ястю
Ніжною чорне мереживо тьміє.
Ноче, ноце, нехай би інша,
Тлінна рука мене привітала,
В час, як пізно вертаю додому.

1936

* * *

Ти в сонних покоях міщанки,
За низьким трухлявим вікном,
День по дневі як персні губиш,
Нахиляючись над столом.

Стертий образ, воскові рослини,
Прозоріста тарілочка на стіні
І злинялий, із клаптів, килим —
Часто в темряві, завжди в тіні.

А надворі, за зелен-садами,
Білий оболочок став,— і на нім,
Як той чміль на цвіті черемхи,
Тяжкотіло розсівся грім.

І каже нести себе в поле,
На ладан ланів ярових,
І там по медунках качається,
Не мнучи й не хитаючи їх.

В бузинових кущах ночує,
Чуть на світ — уже збіг на горби,
І весь день безборонно кочує
Та по світлості голубій.

А в міщанки бронзовий янгол
Трубить, наче перед судом,
Що життя твоє скліє, скніє,
Як вишивана квітка за склом.

ЖОВТЕНЬ

О воїн осені, о жовтень вихровий,
Як радісно проходиш ти над нами!
Це ж ти колись поставив нас у брамі
Життя нового і нових надій.

І буря робітничого повстання
З твоїми бурями в один злилася лад.
І в час зникання, зов'явання
Зійшла і зацвіла Країна Рад.

І так, як ти зривасяш мертве листя,
Зірвав мертвуще рабство робітник.
І, творчого труда прийнявши владу чисту,
Уперше став собою чоловік.

О квітень осені, наш жовтень золотий,
Як радісно сіяєш ти над нами!
Це ж ти колись поставив нас у брамі
Життя цового і нових надій.

1939

* * *

В колі світла електричного
Сніг вечірній рівно падає,
Убіляє хутро дівчини,
Що читає оголошення.

Навкруги, по темних вулицях,
Бистрі сани трусять брязкотом.
Пролетіла сніжка напруго
І розбилась під штахетами.

Я іду, дивлюся, слухаю.
Стільки літ я свідок світові,
А мене дивує молодість,
Сніг і будочка над урвищем.

Добрий вечір, тихе дерево!
Чи ти відаєш, що сніг іде,
Що й земля лежить убілена,
Рівно платами вповивана?

Мир тобі, спокій тобі!
Мої китиці од сонця».
То як зачуєш такі слова,
Знай:
Душа твоя — оселя тиші.

1934

* * *

Узимі маленького дому
Розмерзалось не часто вікно.
От вечір. Внесли солому.
Розлили холодне вино.

Волохатіє стріха низько.
В білих шапочках темний пліт.
В сінях тупіт. То дід Онисько.
Гострі очі, на вусах лід.

Ще прохухаю намерзь. До поля
Крадькома припадає тьма.
На окопі стара тополя,
Та й більше нічого нема.

28. XI. 1930

* * *

Забувши давис, Тясьмиц тихо сніть
Між берегів, що їх любила слава.
Високий цвіт здіймається на плавах,
Як сонний лев, важка гора лежить.

Край вітряків, край мовчазних могил
Незнана предкам гуркотить машина;
Козирить кінь чутливими ушима,
І стомлено ступає древній віл.

Як буйно розливається пашня!
І соняшник підняв яскраву грінку;
Мов дівчина, із рук палкого дня
Пручається веселий вітер дзвінко...

Не лічить літо сонячних годин,
Нечутно дні сливаються в сторіччя.
Цвіте безпечно давнє узграниччя,
Нових людей илекає Чигирин.

1937

* * *

Потьмилася небесна синьота!
З полудня парко мглиє день —
Нагусла хмари сонна тягота.

Десь дощ іде —
Не мовкнуть голоси зозуль.
Чи хлопчик я?
Так хочу дохопитися рукою до гнізда

Де блискавка лежить,
Як вовною обтулена змія.
Десь дощ іде.

Що я почну, коли парине віч,
Осипле жемчугом долину,
Стурбує плем'я ніжних верб,
І враз —
Немов його підітне серп —
І шум, і блиск широко перекине
На дальні луки?

Що я почну, коли врочисті звуки
Відповляться, коли здвигнеться все,
І піде сонце понад садом,
Як дівчина, що, знявши гарні руки,
Для гості милої несе
Хрустальну вазу з синім виноградом?

1936

* * *

В руці ледь-ледь колишеться удильно,
Гарячий вітер в бересті шумить;
На глибині проходить риба звільна,
Латаття спить, як пам'ять серця спить.

І сонний блиск ласкавої блакиті
Під хмарами яснє в глибині,
І чашечки латаття піврозкриті
Про дива дна розказують мені.

І я боюсь, що встану і піду,
Плесканий лист руками розведу,
І в глибину спокусливу порину,

І, покіль віку, тихо, без ушину,
Все буду занурятися туди,
Де хмари стали в безмірі води.

1936

* * *

Ударив дощ, заколихав
Полудня спокій величавий,
З квітучого горошку галяв
Стовпи метеликів підняв.

Де ж ти? Твоїї пісні звук,
Линувши, потопила злива.
Дивлюсь: з затуманілих лук
Біжиш, задихана, щаслива.

Нема ні неба, ні землі.
Блищать натягнені вервечки.
Ти в легкій сукні, як яєчко,
Між них білієш оддалі.

Добігла — проливень затих.
Тепер, цілуючи, вдихаю
З плечей оббризканих твоїх
Тепло і запах неба маю.

1936

* * *

Ростуть дерева на козиних піжках,
Та не в гаю, а на вікні трамвая
Північного, що, гудучи, вертає
В своє гніздо. Кондуктор спить.

Ніхто

Не хухає на папороть холодну,
На гірські пасма, на лелітки білі.
Дзвенять дерева на козиних піжках:
«Всі очі надивилися на нас,
Рясні суцвіття замкнених і ніжних,
Прагнутих і спустошених очей.
Усі зустрічні світла наіскрились
На наших вітах сипаним вогнем.
А що ж тепер? Іде мороз. Ростім!
Зійдім на гори, станьмо на долині,
Візьмім собі займанщину, порослу
Мітличинням — бо що, як завтра сонце?»

1936

* * *

Круг мене знов давно забутий світ:
Картопля, бур'яни, спілчана стріха,
Між полем і городом лєгкий пліт;
За вітряком заходить сонце стиха.

Як мертвий лист, німує пережите.
Подуманої пісні не зберу.
Встаю до світа, удочку беру,
Іду на Лош краснопірку ловити.

І глухо так мої минають дні,
Неначе я живу на дні морському.
Ось, бачиться, виходячи із дому,
Морський король загадує мені:

«Ти до труда привчай себе поволі,
І ось тобі сьогодні мій наказ:
За вітряком холоне сонце в полі —
Візьми його та й принеси до нас».

1936

* * *

Арону Копштейну

Холод іде, залізо несе —
Літа гарячий шум замикати.
Шум замикає, темряву довжить,
Синє небо під трепетом держить,
Сонячні паруси обтинає.
Обтинчики падають тут і там,
Упавши, шепчуть: «Годі світити!»
Вийду я в поле, стану, послухаю,
Що мені скаже замерзле озерце.
Озерце скаже: «Десь сливи цвітуть,
І море плеще в зелений острів,
І біля дому молода жінка
Мотає міток жемчужних питок.
А я, озерце, на те не заздрю.
Я тут, у полі, мов гусь біленька,
Що сіла-впала перепочити,
Очерет надо мною шумить, шумить,
Перестане... і знов шумить!»

1936

* * *

Аби заснув, приходиш крадькома
І починаєш надити словами:
«А йдім же, любий, в темне муравище,
Що серед бору, в виярку дрімучім,
Під соснами. Коли б ти тільки знав,
Якого в нім печерок та яскинь¹!
А вже вони давно стоять пежиті.
Я посвічу в них свічі незліченні —
І сяйво бризне... Ні огидних слів,
Ні погляду ворожого! Де глянеш,
Подушечки атласові лежать.
Обійме сон — і мирно ти заснеш.
Тобі спочинок, а мені турбота.
Тебе обійду, обчеркну. Кругом
Осиковий поставлю частокіл.
Пристрітища, урочища, уроки
Нас будуть сторожити од людей.
Я в головах у тебе заспіваю:
«Не вийдеш більше, мій мурашку білий!»

1933

* * *

Хліб, запашне молоко,
золотистого масла платівка,
Промінь на рубчику склянки —
і відсвіт на стелі. То б'ється
Бистрим мигтінням, то жужмиться в кім'ях.
В сусідній кімнаті,
Ще неостиглий од сну,
твій голос бринить клопітливо.

¹ Яскиня — печера, яма,нора.

Хатнього захистку мила богиня,
ти зараз увійдеш
І, на стану фартушок переп'явши,
наблизиш до столу
Люблені руки, що пестоці,
світло їй догоду дарують.

1933

* * *

І час далекий, і земля далека,
А пам'ятаю все. Маленький двір,
Страпата стріха. На гнізді лелека
Задумався. В саду ласкавий мир.

Ласкавий мир в вечірньому промінні,
Ласкавим світлом дихає ясици,
І двох тополь високих довгі тіні
Перелягли верхівками ослици.

І от виходить мати молода
І до куща звертає зір щасливий,
І ламле цвіт, і повідає в співі,
Що тихо йде Дунаєва вода.

І що ніде нема Дунаю краю.
Я слухаю і забуваю світ,
А біля мене невидимий кріт
Землі кругляву купку зворушає.

Далеко він, той вечір, і не встане
Сіяти знов над світом молодим;
Ні паростком не похитне малим,
Ні зглибока ув очі не погляне.

Навіщо ж він, як марево, як мрево,
Весь вік стоїть у спогаді моїм?
О пам'яте! Ти мов розкішне дерево,
Поставлене над горбиком піним.

1938

* * *

Блукаю вдень то в луках, то в гаю,
Як дерево, вдихаю запах літа,
На падолі джерельну воду п'ю,
А на межі схиляю колос жита,

І так живу, як придолинний цвіт,—
Без розмислу, без дум і неспокою.
Та що по тім? Ніч владною рукою
Мій осяйний переменяє світ.

Тоді іду блукати в інші луки.
Там холодом північної роси
Торкаються мене невидні руки
І з темряви, з Великої розлуки
Звучать давно безмовні голоси.

1939

* * *

Охайно позамітано двори,
Покопані грядки чорніють масно,
І скрізь ознаки милої пори:
Дівочі руки відповіли краспо,
На кожній хаті бурями зими

Розмитий розпис. Жарко килими
Горять на сонці. Тихо вгору йду
І помічаю: в кожному саду
Набрунилися вишні, а дерев
Стоїть уже в гудінні та цвіту,
Немов намісник сонця між дерев.
Мале дівча несе фіалки сині,
А з урвища, де в зеленастій глині
Глибокі нори зяють, чути знову
Сизоворонок¹ джеркотливу мову.
Та ось і двір жаданий. Три тополі
Стоять, як перше; на старій stodолі
Зима кроквину вивела на світ,
Розтріпавши трухлявий околіт.
А білий нема одміни. На горби
Збігає сад; під скелею початок
Струмка дзвенить — і двос козеняток
Стоять на погребі... Чолом тобі,
Землі ласкавої куточку милий!
Ти дав мені колись щасливі дні,
Прийми ж ізнов, і другом будь мені,
І миром оклопи мій вік похилій.

1938

* * *

Листок на холод скаржитья листку,
І паморозь лягає на піску.
О осінь, мрії журної любов!
Як сталося, що я дитина знов?
Моє житло в паскельному саду,
Я в вересні до школи рано йду.
Ось досвітом обпалений дурман

¹ Сизоворо́нка — птах, ракша.

Роковано склотився під паркан;
Ось сонна церква з золотим верхом.
Товстий чернець хамаркає псалом,
І темний дід благає: «Не миніть
Да й крпхіточку хліба донесіть!»
А оддалік, на острові крутім,
Камінний грамузд міста — і над ним,
Вируючи, кружляє никлий шум.
І в серце входить темний страх і сум:
Там, як хижак, гніздиться лютий глум,
І школа там понура, як тюрма,
Там друга і заступника нема!
Мій путь ламають сходи до ріки.
Я бачу те, що бачили віки:
Руїни бант, каплицю, журавель,
Ряди хаток, притиснених до скель,
Затоптане, злиденне живоття,
Отруйне шмаття, купами сміття,
Розвернене гноїще і над ним
Гіркий, зелений, ядушливий дим!
Нема ні в чім принади і краси.
Аж раптом сміх і бистрі голоси,
І полум'я --- і загриміла сталь
Під молотом, мов бризнула відталь
На цілий світ і на печаль мою.
О милий звук, за що тебе люблю?
Ти що, скажи, незнаного таїш,
Що серце так хвилюєш і томиш?
В тобі весна і молодий потік,
І кібчика над садом перший крик,
І мрійно притуманений лісок,
І поїзда далекого димок,
І милий край над берегом Дністра,
І за Дністром уквітчана гора.

НАНАНА БОСЕЛЕ

Зулуська казка

У тім краю,

відкіль весна нам перші вісті шле,
Була собі вдова одна — Нанана Боселе.
Дві дівчинки росло при ній і ще дитя мале.
І кажуть люди,

що вдова поставила свій двір
Коло дороги, де блукав і кочовик, і звір,
І що двора не прихищав ні тин,
ні частокіл,

Нанана смілива була і певна власних сил.
От сталося, пішла вона у гай по вітролом,
Аж до оселі слон бреде, виляючи хвостом,
Неначе скирта лугова, оперта на стовпи.
Від човгання незграбних ніг

здвигаються стени.

«Які дівчатка чарівні! — зітхнув він. —
Ох-ох-ох!»

Одна чорнява,

друга ні, та що? Я з'їм обох!»

І проковтнув обох дівчат,

лишив мале дитя

Та й геть пішов.

Напасник звик чинити щохотя.

Тоді вернулась Боселе:

«О темний світ мені!

Де милий цвіт життя мого —

дівчатка чарівні?

Чи то здобичники лихі взяли їх у полон?»

Дитина їй:

«Твоїх дівчат із'їв великий слон,

Старий-старий, з одним іклом!»
— «Вони померли?» — «Ні,
Не відаю, адже ж вони, як кірочка, міцні».

На другий ранок,
ще з роси не висохла лука,
Бере Нанана гострий віж,
гладушку молока —
І просто в степ.
Іде та йде, аж ось прийшла над яр,
Де жив потужний леопард,
чиє кубло — чагар.
«О леопард, ти скрізь бував:
скажи, нема вістей,
Де велет-слон з одним іклом, що з'їв моїх
дітей?»
Стряслося листя на гіллі, а в загороді бик,
Коли озвався з чагаря жахної пащі рик:
«Він там, де камінь край води стримить,
як білий зуб,
І де над каменем шумить широковерхий
дуб».

Нанана знов іде вперед,
іде не день, не два,
Коли проглянула з куща рогата голова,
І очі темні, і в очах замислена печаль,
І ніжна мордочка жує солодкий чорноталь.
«Газеле, матінко, скажи,
де капловухий кат,
Великий слон з одним іклом,
що взяв моїх дівчат?»
«Шукай, де камінь із землі стримить,
як гострий зуб,
І де над каменем росте високостанний дуб».

Нанана далі в степ іде,
всіх звірів обійшла,
І мова всіх одна була.
Нарепті спроквола
Зринає дуб із-за горба.
Ось камінь край води
Біліє гострим щолопком¹. Нанана йде туди.
Прийшла —
а там великий слон з надламаним
іклом
Стоїть, мов пагорок живий,
виляючи хвостом.
Нанана каже:
«Батьку мій, чи ти не мав вістей,
Де велет-слон з одним іклом,
що з'їв моїх дітей?»
Озвався неохоче слон:
«Не чув я; далі йди.
Шукай,
де одинокий дуб і камінь край води».
Тоді Нанана:
«Не дури! Ти сам — той підлий кат,
Гультяй,
бродяга світовий, що з'їв моїх дівчат.
Ягнятка милі!
Я для вас пройшла степи й гаї...»
Розгнівався великий слон
та й проковтнув її.
Тепер спокій!
Куняй собі в тіні лапятих віт...
Прийшла вдова в слонів живіт —
а там великий світ!
Блищить вода, цвітуть сади,
красуються ліси,

¹ Щ о л о п о к — вершок, маківка.

Багато скель, багато сіл, худоба, люди,
пси;
Коза на прискалку стоїть, леліє ковила;
Тут птах зривається з кущів,
як золота стріла,
Там райдуга встає з-за гір
на дивоглядь очам.
Своїх дівчат маленьких теж
Нанана бачить там.
Прийшла, дала їм молока.
«Ну що, ну як у вас?»
«Недобре, мати, голод, сум,
та ми спимо весь час».
«Які ви дивні та чудні! —
Нанана їм на те, —
Лдже ж у звіра м'ясо є, чому ж ви не їсте?»
Ага, прийшла й тобі біда,
розбійнику старий!
Нанана накладає дров —
і ось вогонь жаркий
Ярує, нишпорить, сичить,
мелькає між полін
І рветься вгору тут
і там за димом навздогін,
Вдова печінку у слона вирізує пожем
І настромляє на рожен і смажить
над вогнем.
І здивувались люди всі, що понивали там:
«Ого! Дивись: слона їдять!»
Зчинився гамір, гам,
Всі ріжуть, смажать та печуть...
Забувши свій полон,
Весілля, грища завели...
Тоді великий слон
Сказав до почету свого:
«Ой зле мені, ой зле,

Відколи з'їв я жінку ту, Нанану Боселе;
Як скорпіон,

гніздиться біль у череві моїм!»

Відрік на те гіпопотам,

що був тоді при нім:

«Владарю мій!

Не прогнівись, що правди не втаю:

Адже у тебе там людей — як цвіркоту в

гаю!»

І от минув великий час,

і вмер владика-слон,

Щоб стати здобиччю гієн,

шакалів та ворон.

Нанана каже:

«Ну, ходім! Прощай, лиха маро!» —

І розтяла його ножем, і вийняла ребро.

Виходять півні:

ку-ку-лук! погляньте-но, земля!

Бики виходять:

у-у-ум! яка краса — земля!

Виходять кози:

ме-ме-ме! — о радість, о земля!

І люди вийшли сміючись:

земля! земля! земля!

І всі раділи: і старий, і жінка, і маля.

Обдарували Боселе: хто дав отару кіз,

А хто овець,

а хто биків, хто борошна привіз.

Додому з милими дітьми вернулась Боселе.

Лише ступила за поріг,

устріч — дитя мале,

В долоні плеще:

«Світе мій! Дівчатка чарівні!

А я ж казала, що вони, як кірочка, міцні!»

1.

Був дід, і баба, і синок їх милий,
Івасик,

був, чорнявий хорошень.

Він нас гусей, робив до лука стріли
Або кував зозулею з вишень.

Була й сестра в Івасика, Олена.

Та що ж?

Сестра не бавилася з ним:

Завжди понура, заздра, потаснна,
Вона не знала приятні ні з ким.

Вона в саду шальвії не плекала,
Не дбала ткати красних рушників;
Вона на крилах печі не писала
Ні сосонок дрібних, ні павучків.

От сталося, як липа розцвілася
І в блиску кіс погасла сіножать,
Послала мати бистрого Івася
І з ним Оленку полуниць ірвать.

Зайшли вони в грабовий ліс глибоко.
Там рідко промінь прогортає тінь,
Там пугач світить виряченим оком,
Там жалами грозяться мох і тлінь.

І от прийшли на галяву велику,
Де в різномовнім плюскоті криниць
Цвіла долина;

дивляться — без ліку

Незайманих жаріє полуниць.

Івась що зірве ягоду, то в глечик;
Оленка ходить, ходить, забреде
У тінь та й спить.

А день не спить. То чечик
Чиргикне десь, то голуб загуде.

А раз було, що й грім рикнув неждано,
Погнало дощ — і райдуга звелась.
Та й знову тихо. Ось уже нерано;
Огледілась Оленка — спить Івась.

Забився в трави, підгорнув колінця,
Скукобився в маленький ковтюшок;
Високий глек наповнено по вінця;
А що ж у неї? Жменя ягідок.

Це ж ввечері почнуть його хвалити!
І задрість нудко серце їй тяжить...
Чому такий удатний він! Убити
Щасливого, убити, поки спить.

Ні оклику, ні голосу, ні стуку,
Ще й сонце захилилося кущем.
Метнулася, звела над сонним руку
І напруго ударила ножем.

Івасик бідний! Тільки стріпотіло
Плече йому. Убійниця притьмом
Копає діл, безодголосне тіло
Землею прикидає і піском.

Нема Івася! Глянула в долину:
Та що ж бо це? День гасне вочевидь;
Туман бреде... кошлату тягне спину,
І тьма встає, як збуджений ведмідь.

Мерщій на степ! Ні, гола ще могилка.
Пригнути гілку, обірвати лист...
Еге! Без вітру відсахнулась гілка,
Порснула вгору, аж почувся свист.

На степ, на степ!

Без стежки, без дороги...

Еге! Услід зривається виття,
І зойк, і зик, і пазурі, і роги,
І крила б'ють... Злобливе сум'яття,

Як ураган, обняло ліс великий.
Що діяти? Як вимкнутися їй?
Ось доженуть... І чує голос дикий:
— А де ж Івва-івва-івасик твоїй?

Було над північ, як вона з-за хати,
Розпатлана, влетіла в батьків двір.
— А де ж Івасик? — заволатала мати.
— Ой, звір загриз, ой, я ж не винна,

звір!

2.

Прийшла весна. Кругляві, як оладки,
Хмарки блукали в небі; цвіт жердель
Сади осяяв; грядка коло грядки
Чорніли по городах; журавель

Кричав високо. На гробку Івася,
Новітня гостя в лісі віковім,
Неплекапа калина розрослася.
Лучилося, йшли чумаки у Крим,

І хтось із них нагледів при долині
Калини кущ та її вирізав собі
Сопілку з неї. «Буду на чужині,
Розрада буде чумаку в журбі».

Тоді її змережав вимисливо,
Приклав до уст і тихо, спокволя,
Став награвати. Там-то дивне диво!
Сопілка явно словом вимовля:

«Ой звільна, звільна, чумаченьку, грай,
Да не врази мого ти серця вкрай.
Мене сестра-завидниця згубила,
Ніж сонному у серденько встромила...»

Урвалась скарга. Вражене мовчання
Змінило пісню. Німував і ліс,
І чумаки. Лягала мла смеркання,
І смутно мгло пагілля беріз.

Один чумак промовив: «Їй-же богу,
Відколи світ, такого не було».
На другий ранок рушили в дорогу.
І впало їм іти через село,

Де жив Оленчин батько.
У старого
І ночувати стали. Річ за річ —
Сказали про сопілочку. Прожогом,
Як нестяменна, кинулась на піч

Бліда Оленка. А старий мовляс:
«І віриться, і віри не пойму.
Ось дайте-но я сам заграю».
Грає.

А дудочка одказує йому:

«Помалу, батечку, помалу грай,
Да не врази мого ти серця вкрай.
Мене сестра-невірниця згубила,
Ніж сонному у серденько встромила».

Кінчив — і очі повняться сльозами,
А мати просить: «Дай же і мені».
Взяла, дихнула жовтими устами,
І знов квилять ті звуки жалібні:

«Поволі, матінко, поволі грай,
Да неврази мого ти серця вкрай,
Мене сестра-підступниця згубила,
Ніж сонному у серденько встромила».

Старий пахмував брови кострубаті:
«Ну що ж? Нехай заграє і вона!»
Усі замовкли; тихо стало в хаті.
Тоді Оленка, біла як стіна,

Страхаючись, бере сопілку в руки,
До уст підносить, та бліді уста
Не слухають її — і рвуться звуки,
І трудно журний поспів вироста.

«Помалу-малу, душогубко, грай,
Да не врази мого ти серця вкрай,
Це ж ти мене, злочиннице, згубила,
Ніж сонному у серденько встромила,
Як ми по ягоди ходили в гай».

Оленка дудку кидає, долоню
Кладає на очі і стоїть німа.
«Бодай же ти була пропала, доню!
Бодай зайшла, де круча і строма».

Оплакали старі дитину любу —
Івасика — обмилися в сльозах,
А душогубку віддали на згубу,
І дикий кінь розніс її на прах.

ЧУДЕСНА ТРОСТКА

Був собі парубок убогий
Та й пішов найматися в службу.
Коли зирк — чоловік устрічу.
«Хочеш, сину, наймися до мене!»
Хлопець каже: «Чому б не найнятись?
А яка у вас, діду, робота?»
«Та робота, сказати б, звичайна:
У незгасимій печі палити».
От прийшли вони в ліс великий,
Несказанно сильний і темний.
Тихо в лісі: ніщо не шеберхне,
Ні білка скочить, ні хрусне хмизинка,
Ні комар-дударик не писне;
Лиш на галяві піч горбата,
Роздійнявши закурену пащу,
Так і наше вогнем та чадом,
Так і сапле — аж жежко дивитись!
Коло печі коні, як змії.
Тоді каже той дід до хлопця:
«Ось тобі коні — возити дрова.
Годуй їх попелом та вугіллям
Та пильнуй, щоб піч не погасла».
Так сказав і пропав, мов здимів.
Став той хлопець возити дрова,
Та ніяк не надасть, хоч розпадься:
Тільки вкине, уже й немає.
Але раз йому кажуть коні:
«Ой да гірко ж їсти вугілля!

Ти вкоси нам зеленого зілля,
А як ми поїмо в охоту,
То й за тебе справим роботу».
Він послухав, вкосив їм сіна —
Дак то перше робив, аж слався,
Коло тої вогненної прірви,
А тепер собі повагом возить
І спочине, і з люльки пакне,
А тим часом піч не вгасає.
От минув уже рік і місяць,
Коли щось як гуне по лісі,
Як чварахне, як брязне громом!
Гляне хлопець, а дід коло нього.
«Ось на тобі, каже, цю тростку.
На що загадаєш, чого захочеш,—
Помахнеш нею, твоє і буде».
Вийшов хлопець на степ широкий
Та й питає себе на думці:
«Чи не дався я одурити?»
Та, махнувши тросткою, каже:
«Нехай буде овець отара!»
Ще не змовив останнього слова,
А вже скрізь, куди оком скине,
Коливаються спини овечі,
Стугонить незліченний туніт,
Заливає пагорки та долини.
Хлопець став, затремтів, як трепітка,
Ледве-ледве спромігся сказати:
«А тепер хай не буде нічого».
Лиш махнув — і не стало нічого,
Тільки мглиє далекий згірок
Та, літаючи, каня тужить.
От приходить хлопець додому,
Приносить багаті дарунки,
Та за тростку не каже ні слова:
Потаємне орудує нею.

Став він жити маєтно та пишно,
Став чубунитись та величатись,
Зажадав собі влади та панства,
Ото її каже колись до мами:
«Візьміть, нене, повеньке убрання,
Та підіть у цареві палати,
Та просіть молоду царівну,
Чи не піде за мене заміж».
Мати каже: «Мій сину милий!
Ти що собі в голову вкинув?
Та ж тобі царівна не рівня,
Не улюбить тебе, не вшанує,
До твого умислу не пристане,
Тільки віку тобі умалить,
Візьми собі, сину, селяночку,
Чепурушку, дбайливицю в хаті,
Оця тебе буде любити,
Біля тебе, як річенька, дзвеніти».
Угнівався син, відказує з серця:
«Добра рада — селючку взяти,
Неотесану довбню, гергену,
Що не вмис ні сісти, ні встати,
Ані чемної речі зговорити!
Ідіть, мамо, сватайте царівну».
Мати зрядилась. Назула на ноги
Чобітки з зеленого сап'яну,
Тоді наділа плахту-синітку,
Поярковим¹ поясом переп'ялась,
Узяла шовковий очіпок,
Поверх нього лляну намітку,
На плечі біленьку катанку²,

¹ Поярковий — з вовни молодих ягнят.

² Катанка — суковна кофта.

Та й пішла до царського двору.
Приводять її до царівни.
Та на неї дивиться згорда:
«А чого вам, госпосю, треба?»
«Так і так, — відказує жінка. —
Єсть у мене синок-сокільчик,
Да такий хорошень — не сказати!
Чорнобривий, ставний, як кленочок.
Ще й до того багатий кріпко.
Чи підете заміж за нього?»
Відказала красуня царівна:
«Чому б не піти, як хороший?
Тільки знаєте що, бабусю:
Нехай син ваш поставить до завтра
Отакий двірок, як у мене,
А тоді щоб од мене до нього
Золотий місток простелився,
А на тому містку, обабіч,
Коли будемо йти вінчатись,
Нехай яблуні процвітають,
А як станем вертатись додому,
Щоб і яблука вже поспіли.
Під мостом нехай море хлюпа,
А на морі кахкає качка».
Вернулася мати додому.
«Ей, дитинко, не буде діла!
Там такого вона загадала,
Що ти і довіку не вдієш».
А син каже: «Дарма, не журіться».
От опівночі взяв ту тростку,
Помахнув — і все учинилось,
Як жадала собі царівна:
Став двірок такий, як у неї,
Або й кращий; прослався місточок,
Сам золотий, а поруччя срібне;
Пообабіч того місточка

Грають яблуні цвітом рожевим,
Під мостом хлюпощеться море,
І на морі кахкає качка.
Де взялися лакеї, карети,
Сів він вранці, поїхав до неї,
А вона вже жде його, плаче,
Що приходитьсь йти за нерівню.
Та проте нічого, звінчались.
От живуть вони місяць і другий.
Він кохає її, милує,
Да так-то вже хорошенько водить!
А вона умишляє лихо.
Почала пригортатись до нього,
Щоб сказав їй, чим він чаклус.
Він сміється: «Покинь ці речі:
Мене лестками не підійдеп».
Та вона, мов куночка тая,
Коло нього в'ється, голубить,
Припадає, ластиться, просить
То любощами, то словами,—
Не устояв він і признався.
«Оцією тросткою»,— каже.
От вона і викрала тростку.
Вийшла в двір, помахнула нею
Ще й промовила люте слово:
«Заклинаю да й проклинаю,
Нехай зйдуть із блиску-світу
І двірок, і сад коло нього,
А мій чоловік осоружний
Хай загине повільною смертю,
Замурований в стовп камінний!»
Як сказала, то так і сталось.
Зникло все, лиш бур'ян зостався,
Дике поле, земля саморосла
Та мурований стовп над нею,
А в стовпу, наче кіл у горожі,

Непорушно стоїть хазяїн —
Ледве видно вуста та очі.
Стоїть він та кається гірко:
«Язиче, язиче! Лихо тебе миче!
Як прийшло махом, так пішло прахом».
Тоді сіла царівна в карету
Та й поїхала знов до батька,
А з маєтку її чоловіка
Тільки кіт лишився та коник.
Кіт негайно югнув по сусідах,
Де хліба накрав, а де м'яса,
Доліз до хазяїна, каже:
«Не журіться, я й ще добуду».
А той крізь сльози:

«Мій котику вірний!

Ти достань мені тую тростку,
Що я нею владав на волі,
От тоді в мене хвалений будеш».
Кіт відказує: «Лиш не плачте.—
Перебіг до коня та й каже: —
Їдьмо, коню, в царівнинне царство
Чудесної тростки добувати,
Із стовпа хазяїна визволяти!»
Бистрий кіт — та й кінь не плохута:
Так і кинувся: «Гайда! Їдьмо!»
Кіт йому зараз плиг на спину,
Та й помчали — не можна швидше!
Як прискочили в друге царство,
Кіт давай там мишей давити.
Давить поспіль, усіх без розбору,
Аж набрів на їхнього князя.
Той благає: «Котику-брате,
Бери що хочеш, даруй душею!»
Кіт і каже: «Добудь мені тростку
Із рук царівни, то будеш жити,
А як ні — погублю з потомком!»

Тоді мишачий князь як свисне!
Пригромило мишеї, мов війська,
Сунуть плавом, що ніде й ступити.
Стали гризти в палатах мури,
І ось наймудріше мишатко
Пролізло в покій до царівни.
У покої високо й чисто;
Посередині ліжко кедрове,
А на ліжку під синім атласом
Тихо спить молода царівна,
А ту тросточку в рот поклала.
Як угледіла тее миша,
Зараз нишком підкралась до рота,
Устромила їй хвостика в ніздрі
Та й ну лоскотати злегенька!
То царівна як чхне спросоння —
Так і випала тростка з рота.
Миша за неї та хода звідти.
Оддала свою здобич котові,
Кіт — на коника, та й помчали.
Як примчали в своє посілля,
Кіт поліз по стовпові, глянув,
А хазяїн ледве що дише.
Кіт оддав йому тростку.

Узяв він,

Помахнув нею, мовив тихо:
«Нехай буде усе як перше —
І двірок, і сад коло нього,
А цей стовп розсиплеться в порох,
А царівна стане край мене».
Як сказав він, так і вчинилось:
Стовп розсипався, в'язень вийшов,
Коли зирк — аж тут і царівна.
«А, голубко, то так ти дієш?
Ну, не доки мені терпіти!»
І звелів її кинути в прірву.

Сам узяв собі іншу дружину.
Жили вони довго й щасливо,
І той кіт коло них, і коник.
Аж доспіло три яблука красних:
Одне мені, друге теж мені,
Третє тому, хто збаяв казку.

1938

* * *

Лесі Чілінгаровій

Не прийшла ти. Один без тебе,
Я липовий цвіт ірвав.
І сонце прозорим медом
Точилось по листю трав.

Я ліг і заснув. Збудився —
Нема медяного дня.
І тільки зоря над гаєм,
Як грива гнідого коня.

І липовий цвіт коло мене,
Що ми мали зривати вдвох.
І липовий цвіт од спеки
Помарнів і посох.

Я смутно ішов на захід,
Гнідих шерстинок шукав.
І думав про тебе — і тихо
Зів'ялий цвіт цілував.

2. VI. 1932.

Поза збірками
(1912—1940)

* * *

Давно, давно тебе я жду...
Коли б побачить ти могла,
Як хороше тепер в саду,
Як гарно мальва зацвіла.
І квіти ждуть тебе, як я...
Се ж я для тебе їх садив,
Для тебе пестив і ростив;
Се ж ти, улюблена моя,
Подарувала їм життя,
В твоїй далекій далині
Була їм сонцем, як мені...
І я, сумуючи, не раз
На самоті, в вечірній час,
Як образ твій мені сіяв,
Про тебе їм оповідав.

1912

Знову в душі моїй знайомий сум замрів,
І знов зовуть мене далекії країни,
Де все інакове:

життя і річ людини,
Земля і небеса, поля і цвіт гаїв.
Де вічно лле весна живе тепло в долини,
Де над піском пустинь, над хвилями морів
Блискочуть гір величні верховини
Льодами вічними і білістю снігів.

Там, мариться мені, жив у віках минулих,
Коли лягав туман серед степів посушлих,
І місяць осрібляв безмовний караван,—
Тоді в моїм шатрі солодкий морок ночі
До вуст моїх схилив уста дівочі,
А поблизу шумів безмежний океан.

1919

ПІСЕНЬКА

Ой ліщико густоліста,
Схили темну віту;
Закрий мою кирпиченьку
Від цілого світу.

Поки мила на чужині,
Най ніхто не гляне
В ясну воду, де світилось
Личенько кохапе.

Ні високий місяченько,
Ні ясна зорина,
Ні русалка одинока,
Ні мала зілина.

Найі без милої не видне
Буде дно студене
І в криниці темно стане,
Як на серці в мене.

1919

* * *

Спахнули міські вогні
В скляній неволі своїй,
І от — усміхаються очі в людей,
І розвітилась їх мова.

А там, за безвістю ночі,
Горбаті стріхи хаток
Поприпадали до снігу,
І глухо, і пусто кругом.
Але там —

там навіть зайчик малий
У лісі мав хату свою.

І приходив до нього
Вовк-сіроманець,
Медвідь-набрідь,
Рак-неборак —
Приходили в гості до нього,
Аж поки зірвалася буря...

Зайчику милий, це ти?
Ходи до мого притулку,
Тут тепло, тут гріють асфальт.
Ходи, погадаймо удвох,
Як нам вернути додому?

Бач, корабель огнеокий,
Коливаючись, плине, гуде,
Не боїться ні тьми, ні зими
Ще й сипле з похилої щогли
Тріскотющі зірки.
А хутче сідаймо, сідаймо,
Ти — назад, а я правити буду.

Гей, як побігли дерева,
Як надлітають далекі куці!
Тільки ж не хутко додому:
Завала снігу, завала часу,
Завала літ і смертей.

25. X. 1926

* * *

У стелу, по дощі —
Мертва піч, а проте
Зелен-блиском веде
По оливнім полині.

Тільки там, угорі,
В місяцєвім дворі,
Тихі світла стоять
Споконвіку попині.

Там заблукана вічність
Спочити лягла,
Одпочити лягла,
Як пастух при долині.

1926

* * *

Урожай був шумкий, високий.
Лежала густо медова жень¹.
Я знайшов на стерні сліпоокій
Один колосок за день.

Я пізно прибув, невчасно.
Одгримів огневий коповіз.
На межі, серед квітів пригаслих,
Бачу втиснений слід коліс.

Було зерна дорідного здобіль,
Та не я щасливий возій.
На спустілому полі чорнобиль ---
Як на зрубі, в гаю, сухостій.

1. VII. 1928, Мерефа

* * *

Бистрий день унав за гай далекий
Вирізьбив верхівки яворів.
Одкотився денний клекіт
До горицвіту зорі.

Я один на темнім поцелищі.
Никне гай у скровленій імлі.
Чорний велет чимраз вище й вище
Витягає тулуб з-під землі.

7. X. 1928

¹ Ж е н ь — ужинок.

Ще осінь, племениста квітка,
Гойдає зламаним стеблом.
Ще не роздерте вітром
Вогке тепло.

І руки в тебе теплі ще,
Коли зіходимось надвечір.
І шерхлий осокір
Над нами ржаво крекче.

30. X. 1928

ЗАКЛИШАННЯ

Притулила брови до вікна,
Подивилась тьмяними очима.
Затремтіло світло. Серед сна
У колисці кинулась дитина.

Одійди, завійся в вихор білий,
Сніговою розліттю гойдай.
Десь у прірву, попід скельні брили,
Ядовиту голову сховай.

Або вергнись на північні гори,
Пастромися на кінчастий шциль
Та й повіки певидючим зором
Видивляйся в заметіль.

4. XI. 1928

В самоті лежу я,
А навколо мене
Темрява висока,
Як бур'яц, шумить.

Чую, ходить туга
Круг мойого ліжка,
Мов таронтля сіра
Круг житла свого,

А все ближче, ближче
Кроком кострубатим,
Коло ізвиває,
Зв'язує вузли.

Місяцю-косарю,
Вийди на тумани,
Під бур'яном пільми
Лезом замахни.

Бачу — падо мною
Велетень водоріст,
Бачу — ходить рибка
В зелен-висоті.

А все нижче, нижче
Церами веслує,
Коло ізвиває,
Зв'язує вузли.

Підпливла та й стала.
Круг очей обвідка,
А в очах застиглих
Янтаріє сон.

7. XI. 1928

В текучім блиску стигне жито,
А суголовки¹ — ріки цвіту.
Я тими ріками бреду,
Шукаю доли, не знайду.
— Ти пам'ятаєш ту пір'їну,
Що бистрий голуб упустив
Перед тобою на долину?
Ти не підняв її, не хтів...

«Однаково одняв би вітер!»

— А пам'ятаєш, край узлісся
Тобі під ноги, в мертве листя,
Упав горішок лісовий?
Ти занехав його, а твій...

«Давно б вотлів горішок той!»

— А пригадай, як на поляні,
Під першим льодом, у воді,
Кружало срібне ти наглянув,
Ти не добув його тоді...

«Прийшла б весна, воно б розтало!»

В текучім блиску мліє жито,
А суголовки — повінь цвіту.
Я тою повинню бреду,
Шукаю щастя... Чи знайду!

26. XII. 1928

¹ Суголовок — незасіяна смужка, межа між двома полями.

Назбираю цвіту по залісках,
Покладу на твоєму вікні.
Вже й не знаю, коли ми єдналися,
Щоб оддати наш день весні.

Ми перейдем дорогу і висип
І нас прийме сосновий бір.
У лощовині куц байбарису
Прошумить нам летючий докір.

Крізь дерева, високі й темні,
Промкнеться зоря мідяна,
І підійметься в світла надземні
Лісова глушина.

1. VII. 1928, Мерефа

ПОІЗД

Як наліне, гукне цокрай лісу,
Аж одкинетесь сонне гілля.
Затято лапи залізні
Підгортають під себе поля.

Але скрізь на сліди заволоки,
Де стягою пісок прокинів,
Нариваються різнооко
Незліченні вигнанці степів.

Дивина золотить свої свічі,
М'яко сяє петрів батіг,
Повкидались у хвіст лисичий
Черевички з зозулиних ніг.

Павутá підіймає несміло
Легких кубків молочний хрусталь,—
Тут усі, кого рало гнітило,
Кого замагав рискаль¹.

І той, хто в дітей степовілля
Видавав по облозі обліг,
Дає їм останнє прихилля
Край своїх переможних доріг.

1928

* * *

— Смутно і нудно.
Усе, як ця гілка, зів'яло для мене.—
Так ти сказала
і мертвого листя торкнулась рукою.
Місяці й літа перейдуть,
та буде мені до сконання
Кожний засохлий листок
колькім докором од тебе.

1928

* * *

У саду мого дитинства
Виростало три берези.
Що одна коло окопу,
Над дорогою другая,
Біля брами стала третя.

¹ Рискаль — заступ, копаниця.

Пам'ятаю день розстання.
Та, що стала при окопі,
Омирила шум летючий,
Перестала гомоніти.
Що біліла край дороги,—
Розтворила білу кору,
Обіллялася сльозами.
Що над брамою сп'ялася,—
Поронила листя зверху,
На дорогу пометала,
Вслід за мною посилала:
«Ой роздумайся, вернися!
Світ обійдеш, та не знайдеш
Ні матері край постелі,
Ані сонця при порозі,
Ані меду на зелині».

1928

* * *

Розхиляю колосся, іду.
Устріч — арнаутка чорнява.
Слава вам, рідні поля,
І вечірній тихості слава!

Уже видко верхівки топіль.
Покажеться й хата зтого.
Коли голос: «На давнє гніздо?
Еге! Ані сліду від нього».

Проста повість. Денікін — синів,
Старого догризли сухоти,
Ну, а люди поволі — садок,
Та й тепер лиш бур'ян коло плоту.

Засиччала коса, як змія.
Арнаутка склоняється нижче.
Померхли верхівки топіль,
Розп'ято встас кладовище.

17. II. 1929

БЕРЕЗЕНЬ

Знайшов собі протряхле місце
На глиняній таловині.

Оглянувся —

димують гори

В щасливій далині.

А ще таки нога вгрузає.

Вода й коло межі.

Земля стовбурчить білу вовну:

Стрижи мене, стрижи!

Куці шипшини. Подивився —

Так голубіє тінь!

І задзвеніло на тичині:

Чергінь! чергінь!

7. IV. 1929

* * *

Уже десь вийшла на возлісся

Вечірня череда.

Прив'яле небо вщолочало,

Як голуба вода.

Сірий зайчик збудився —
Тихо.

Сірий зайчик послухав на діброву —
Уже й колокілець не чути.

Імшеддю¹, морохом, гниличчям
Тамус звуки піч.

Тільки коріння дрягло корчить нальці
Та високі мурашники
Стали пліч-о-пліч в імлі.

Тоді зайчик плиг-плиг!

Враз —

В очі вогонь!

Ах, одурила педвига піч!

Одні дерева коловертнем,

Другі урозтіч —

І стало не чути нігич.

24. IV. 1929

* * *

Сад не сад — одне деревце,

Жмут молодого гілля.

Жаринки джмелів на цвіту.

У мглянім теплі земля.

Коли раптом туп-туп:

Метляє вим'ям пругким.

Зглемедало кору й лозу,

Збило злотистий дим.

¹ І м ш е д ь — мох.

Тінь. Молодиться на дощ.
Десь ізвисока: кру! кру!
Засмутилось мале деревце:
Умру!

27. IV. 1929

* * *

Де не глянь, борозенки твої
Повились по тропі лісовій.
Як різьбою змережав пісок —
Ти недурно чорт пісковий.

Навертів рясних лівчок —
Хто вгадає, в котрій ти?
Там-то хитрий жучок!
Ніяк би тебе не знайти.

Коли горе, що ворог зіркий,
Тільки скоса погляне згори —
І вже дряпають легкий слід
Нетерплячі його пазурі.

Бідний чортик! Такий ти сумний.
Твоїх мудроців плід!
Умреш — і завіють вітри
Твій поплутаний хід.

14. V. 1929

Отоді ж то зчинився рбздрух!
Розмахнуло старі дерева,
Закрутило дощем, як хмелем.
Я до стежки — мені під ноги
Умоталися гострі блиски,
Я де луча¹ — услід за мною
Тьма і зойки, огонь і рбзтріск!

Тільки ж хутко і перемчало.
Увалився за обрії торох.
По гущавинах лип та кленів
Засвітилися руки сонця:
«Миром, світлосте! Миром, земле!»

Я в задумі довкола глянув.
Попід стріхою, на камінні,
Туркотіли останні краплі.
Із-за хати туман береться.
Небо ранку, живого світанку,
Потаває у мгляну безвість.

5. VI. 1929

* * *

Страшно, кажу я, на думку,
що в постаті звіра ходив я.
Страшно, нащадок мій скаже,
що був я колись чоловіком.

1. VII. 1929

¹ Д е л у ч а — куди трапилось, абикуди.—
(Прим. автора).

* * *

Як тіні ночі
Посходились на тихе віче,
Наповідав мені чаклун:
«Люби, що я люблю: печери без крипиць,
І обережну павоть сну,
І древню пірохонь зірниць».
Я слухав і дрімав.
І враз —
Пересвітилось через гай,
Упало грудкою на камінь
І під вільховими гілками
Срібло стругає на ручай.
Схопився я — мій світ зо мною:
І блиск води за попліттю низькою,
І на тичині хмелю джгут,
І молотарки гуд
За ближньою горою.
А наповідач мій
Заледве з-під землі видніє,
І мох йому стягає очі:
«А годі! Спати! Люлю!
Дивись, який пустій!»

9. VII. 1929

* * *

Оточили небо
Чорні ковачі¹.
Став блискучий свердел
На моїй свічі.

¹ К о в а ч — коваль.

Прочитав я казку
Та й забув.
Жаль мені хлопчика,
Що щасливий був.

Що на міст опівночі
Вибігав тихцем,
До поруччя трухлого
Ластився лицем.

Потьмарили небо
Чорні ковачі,
Нижче тихий свердел
На моїй свічі.

Прочитав я казку
Та й забув,
Вітер, вітер
Тужпо загув.

22. VII. 1929

* * *

На осіннім озері
Тінь, холодок.
В ясно-сині одсвіти
Падає листок.

Я знаю: гаєм погаслим
Ідеш ти сама одна.
Тихо.
Десь вивірка гілку зламала,
Десь ворон озвався.
Тихо.

Над осіннім озером
Дід осокір.
Ясно-синіх одсвітів
Смутен зір.

Щастя —
Як пізній овоч на віті:
Тільки торкнешся до нього —
Упав!
Ясно-синіх одсвітів
Смутен зір.

5. IX. 1929

* * *

Так щоночі: проквиляс дико,
Ламле віття, стогне та ячить,
Б'є у двері, припада до вікон
Сніговими більмами очей.

А коли притихне те бурхання,
Деся далеко, з неживих глибин,
Стелячись, плазує завивання,
Як злоблива скарга, як проклин.

«Та коли ж ти будеш нездвигшена
На своєму мертвому стеблі?
Так же тяжко зводити рамена,
Одривати тіло од землі!

Вік по віку пливе чередою,
А безокий все не переміг!
Раз у раз зривайся до побою,
Раз у раз метайся за поріг!»

1929

ДО ШКОЛИ

Пласкотіле, темне крізь туман
Попливло поволі по ріці.
От замріли мури, вулиці
І домів ворожий стан.

Коні мляво хрупають овес.
Пролетів зорею змії.
Мати стиха: «Ти не змерз,
Синку мій?»

Буде тужно. Будуть довгі дні.
Змію, змію! Ти смішний:
У якій же далині
Теремок твій казковий!

24. I. 1930

ПАМ'ЯТІ З. С-СЬКОЇ

1.

Увечері прийду до хати,
Ляжу спочити — темнить забуття.
Не так, як пахощі м'яти,
Трудно бреде забуття.

І-от заулок. Бур'ян, сміття.
Ми стоїмо коло брами,
І хоч нерано вже — з нами
Наше маленьке дитя.

За садами Підзамчя
Розораний сонцем гасне обліг.
Підбігає білий баранчик,
Ластиться тобі до ніг.

Але ти не говориш «милий»,
Очі твої в далині.
Смутно одходить баранчик білий,
І всі ми чомусь сумутні.

19. VIII. 1930

* * *

Ти велетнем по високості
Верстаєш бистрий хід,
Але на зоряній розтоці¹
Твій зникає слід.

Я тут, на долі, одиноко
Іду кудись, як ти.
Мій мертвий прицвітень² — як око
На паволоках темноти.

І зглибока до мене голос:
«Невілен я:
Ти на горі — високий колос,
Я, долі, — тінь твоя».

30. I. 1930

¹ Розтока — місце поділу дороги на дві дороги.

² Прицвітень — околцетник (сонце). —
(Прим. авт.)

Ледве позначені сонця сліди,
З них так легко зійти,
А кругом — заграда борів.
Раптом озеро, повне дрімоти,
Вправлене в сім огнів.

— Озеро, хто ти?
Чи не сонце зронило тебе
Із-за череса — кругле свічадо?
— Ні, я око чарівника.

Мерхнуть вечірні цвіти,
Так нетрудно з дороги зійти.
— Озеро, що на твоєму дні?
— Перламутрові скойки¹ — дні,
Камінчики чорні — ночі.
— А навіщо тобі
Тая крайка² у сім огнів?
— А то буде обслона моя.
Як ізімкнеться перстень віків
На пальцях чарівника,
Як заглухну і я.

7. III. 1930

¹ Скойка — черепашка двостулкового молюска.
² Крайка — жіпочий пояс.

ЗОЗУЛЯ

— Із-за зорі, вогонь-гори,
Укрите зговори.
Скажи, що буде вдалині,
Наклич, навій мені —

Марчити ¹ в дряглому дворі,
Де мороком мар'янка ² мрі' ³,
Туманами — моріг ⁴,
Де тінь бредє полельом ⁵
На тин, обвитий хмелем,
На скривлений поріг.

— А ще ж бо зблизька, через став,
Крізь цвічену ⁶ дугу
Щасливі літа в ряд постав,
Як копи на луґу.

Ще будеш гостю мати,
Але не ту, котру
Ти мріяв називати
Ручайно-світлим Ру ⁷.

Твою холодну втому
Своєю обведе.
На двері твого дому
Клен-листя упаде.

VI—XI. 1930.

¹ Марчити — дряхлеть. ² Мар'янка — смолка. ³ Мрі' — мріє. ⁴ Моріг — трава. ⁵ Полельом — медленно. ⁶ Цвічений — расцвеченный. ⁷ Дуга — райдуга. (Пояснення-примітка В. Свідзинського). Ру — від Ра, у єгипетській міфології — бог сонця.

* * *

Я став коло пагорка,
Ти оддалік, біля рову.
Я здійняв золоту чашу.
Ти — сапфірôву.

Заклекотіло в сонячнім горні,
Двигнула тілом ріка.
Твій подих пахущий
Торкнувся мене, як рука.

Переганялися зайчики бистрі
На білястій корі.
Ти припадала світлом полудня,
Я — блиском зорі.

Ми здрімалися. Голубооке
Павіяло тінь вечорову.
Лелю-полелю! Закрило нам чаші —
Мою злотну, твою сапфірову.

10. VIII. 1930

* * *

Чи ти чуєш, нечуйвітре,
Ти, що коливаєшся
На вечірньому небі,
На вмирущому світлі!

В кутку двора іржава лійка,
Забута тачка. Осінь ходить,
Збирає сухозлітку листя,
Стебельну ламань. Осінь, осінь!

І я тепер ходжу, як ти,
Збираю тьмяну сухозлітку
Того, що молодість дала,
А я згубив так необачно.
Коли б зібрати якнайбільше!

Ой послухай, печуйвітре,
Ти, що коливаєшся
На примерклому світлі,
На прóтавці зоряній.

Коли б зібрати якнайбільше!
Нехай тоді глуха зима,
Нехай залізо самоти,
Я б засвітився сам од себе,
Як золотяться гловарі¹
В дому жовтневої зорі,
І, замість стоптаних фіалок,
На полі вечора мого
Зростав би, може, інший цвіт —
І незрадливий, і нетлінний.

Чи ти чуєш, печуйвітре?

1931

* * *

— Десь ти з чарами став до бою,
Що не владні тепер над тобою
Ні недобра моя красаота,
Ні олживі уста.

¹ Г л о в а р — верхній косяк на дверях і вікнах.

Іду я са́мітно, леле!
Забу́ті руки ломлю.
Чи зрине казковий шелест,
Сві́тлючий шелест «люблю».

Та все навколо знайо́ме,
І глузли́во шепоче тьма:
«Ти йдеш не в казку — додому,
А казки... казки нема».

23. V. 1931

* * *

Де вулицю укрили
Петрові батоги,
У ко́лію зна́йому
Не покла́ду по́ги.

Були одчи́нені двері,
Та тільки ніч уві́йшла,
Клишоно́га незграба ніч.
Нема на ній шапochки голубої
З зигза́гом із сірого шовку.
Не скажу я, обня́вши її:
«Мила, як довго ждав я!

Коло ві́кна тво́його,
Коли приходить день,
Не я турбую віти
Горобини й вишень».
Зате, як вийде вона
Раненько з місяцем-другом,
І стануть сідати обоє
На громохкий сонячний віз,

І весело заторохтять орчики,
А я буду дивитися з ганку,—
То не оглянешся на мене
І не засміється глузливо
Клишонога незграба ніч.

12. VI. 1931

* * *

На західних полях, у намерку,
І ясен не так шумить,
І ясмин не так пахне,
Як на ранній-поранній зорі.

Як будеш тихий, як будеш добрий,
То прийдеш над самий обрій.
Там, на галяві, темна фіалка.
Ти ступиш до неї — еге!
Заламлеться під тобою,
Захрустить, як осінній лід.
І засміється фіалка...
Ти почнеш оглядатися за тропою
І зуздриш куну купинок,
Мов зграю сидух на базарі,
Одні самотні, а інші в парі.

На західних полях, у намерку,
Ясен холодом пропахав,
А ясмин поникає
На жовті руки крушини.

І загукають до тебе: «Сюди, сюди!»

Ми тебе обіймем іржавцями,
Мокряками, багнами ненатлими,
Обмотаємо трав'яними патлами.
Ми тобі дівчину дамо:
Зелені плечі, слизький живіт,
Пулькати очі — краса боліт!»
І знов засміється фіалка,
Що тебе ображає хто хоче.
І раптом тиша сумна
І якась статечна жона.
Ти руки до неї: «Ноче!»

4. XII. 1931

* * *

Одступасться небо,
Виводить поля з таїни.
І от полувінком свіжим
Встають коралові горби,
А в їх затоці, в мирному падолі,
Яблуневі сади цвітуть,
І сонце, як легкий птах,
Перелітає з дерева на дерево.
І скрізь,
де стапу,
видний день.

А я хотів би глухо скритись,
Як іноді зів'ялий вечір
Паде між брили хмарові,
Де грім ламкий, в вогких ізворах,
Розтрушує залізний торох.

Іти, іти. Осмеркти в домі,

Що лютий морок, як собака,
Заліг на дикому порозі,
Ввійти, замкнутися у нім,
Щоб відстань і навала днів
Затьмили прахом незрушеним
І образ мій, і спомин мій.

І. 1931

* * *

Прийшов до саду, де був хлопчиком.
В паморозній тиші вечора
Усі дерева сколихнулися.
— Де ти так довго-довго був?
Либонь, усі світи обійшов,
Обтрусив золоту яблуню,
Пив воду з лиця місяця,
Здобув уламок веселки?
Я став, відказую тихо:
— Золотих яблук не рвав,
З криниці неба не пив води,
До веселки ані дойнявся.—
Усі дерева посмутилися.

Коли паморозь — сад глибокий,
В саду світліє вікно.
Увійшов я — там дід замшілий,
На чугаїні червоні вуса,
Під чобітьми мокрявий слід.
Я ліг на тапчан рипливий,
На ньому рядно у смужках,
Тільки синя притьмарилася,
За довгі літа намеркла.

Розпочинає замшілий дід:
— Що був собі хлопчик малий,
Та пішов у далекий світ,
А горбата за ним услід...

Тріщить у грубці солома,
Смертний сон облягає вії,
Як той іній навислу стріху.

13. I. 1931

* * *

Тільки в вечірньому мороці
Та насумрився хати ріг —
Розхрабрувався гриб у саду:

— Плавлю-поплавлю
На мряці-тумані,
На ніжці зеленій --
Всіх пов'ялю!
Тих, що в цій хаті нещасній,
На своїй шапочці красній
Чорними цятками пороблю.--

Ходить коловертнем тут і там,
Уприкрється деревам.

Коли так —
Засвітилася стріха — ага!
Засіяв виноград — ага!
Синьоворонка тріп-тріп крильми,
Туман поповзом на долину:
— Леле, гину,
Привійте тьми!

Отоді ж бо дівчинка з хати:
— Грибку, це ти?
— Ой, я!
— А де ж твої очі ятряні?
— Мої очі посліпли в тумані.
— Чого в тебе ніжка похила?
— Ніч мою ніжку над'їла...—
Подив, задума, тінь в очах...
А сонця, сонця приляло,
Аж тече по руках.

IV. 1931

* * *

Луска морозу срібнить вікно.
Марний смуток облиш.
Пий в самоті вино.
Там, над озером, мерзне комиш.
День іде, ніч іде —
Він жде.

На лузі, на березі
Буде сонце метати стіг,
Буде силуватися рибка
Комишеві до ніг.
Здригнуться пера вітрових крил —
Віялом бистрих стріл
Так і відбризне річ.

Ніч.
Платівки снігу глушать вікно.
Пий вино.

16. XI. 1931

* * *

На виході із саду
Вільготна в'ялина.
В кленовому прозорі
Тінь без дна.

Ми шукали, шукали скрізь
Гробу нені твоєї.
Шерех листя додолу стікав.
Ти як погода — тиха така!
Тінь без дна.

На виході із саду
Густіє мла увіч.
В кленовому прозорі
В'ється ніч.

Не було, віде не було
Гробу нені твоєї.
Ти як осінь — поникла така!
Сухий безсмертник — твоя рука.
В'ється ніч.

1931

* * *

Береза пройшла крізь зорю
І стала черлена.
— Березо, чого я темна,
Чому не горю?
— Ти мертва, повітко!
— Мертва? — Мертва, повітко! —
Згорбилась повітка, затихла.

Коло погребя, під кущами
Захихотіло в моху.
Став дужчий холоду стиск.
Над глухою повіткою
Береза тане, як віск.

1932

* * *

Запах меду і дим гіркий
Над садом вечірнім.
Паровози криками торсають тишу.
Піаніно печаль свою
Кладе пластівнями на трави, на віти.

Я сиджу осторонь золота на ослоні.
Я згадую про тебе, як дерево про південь.
Мені хочеться кінцем променя
Написати біля себе на піску:
«Люблю без мрії».

1932

* * *

Іде хлопчик по місту.
Точильник
Став коло муру, точить ніж,
Іскри жмутками мече.
Хлопчик руки наставив, ловить.
Еге! — не даються зловити.
Задумався хлопчик: труд
Огністі іскорки появляє.

Іде він далі, а ранній гудок
Виповняється, стигне, росте,
То, як лебідь, згинає шию,
То, як дерево, розцвітає.
Задумався хлопчик: гудок —
Як дерево, розцвітає.

15. V. 1932

* * *

Кощаво гримлять трамваї,
Ніби падають з висоти,
Огнів — як листя у гаї,
Свічниками горять мости.

Я хвилююсь, ніяк не звикну
До ніжної темряви, до весни.
По садах золотіють вікна,
Як під папороттю світуни¹.

І я сам ходжу, мов у лісі,
Ніде не жданий, нічий.
У глибокім вікні, при завісі,
Тінь виноградних очей.

Чи зустріну тебе, не знаю.
І не відаю навіть, хто ти.
Як Іван-царевич, шукаю
Нерозлюбленої краси.

1932

¹ С в і т у н и — світлячки.

Колько дзвонить зима
Льодовим віттям дерев.
Одрягли, посивіли дні,
І тільки зорі цвітотворча ткаць —
Як крила синьоворонки.

Вийду за браму вечірню.
«Ти, кораблику зорній, стань, стань,
Візьми мене із собою
Де твоя пристань».

Став кораблик — і я пливу.
Поволі тихне за мною
Подзвіння обмерзлих дерев.
Поведу перед себе рукою:
То змій там лежить під горою?
Ні, то жаріє пристані грань.

Веду круг себе рукою,
А вже очі змагає сон.
Коли хтось, як льодинка, тонко:
«Підведись, озирнися, глянь,
За тобою синьоворонка».

Я зірвався, а то горбата,
В покарлючених пальцях ковінька,
Гунявий рот — як поцвіла твань.
По тій твані здригає сміх:
«А що, краща моя цвітотворча ткаць?»

5. XII. 1931—2. XI. 1932

* * *

Маятник патомився.
День, ніч,
Літо, зима —
Дебелу тишу гойдай, гойдай!
Маятник дихає, як ранений.

А чом я не чув його брязку,
Як моя дівчинка була зо мною?
Бувало,
 вона лягає,
А я приходжу прочитати їй казку.

День, ніч,
Літо, зима,
Час на часу не стоїть.
Пожовкли прочитані книги,
По закутках сядіє чорне,
Павук угортає старощі в павоть —
Не вгорне.

День, ніч —
Лічена кожпа мить.
Маятник хрипить.

27. XI. 1932

* * *

Над медовим ручаєм
Літеплом небо вмите.
В воді,
 як руки твої,
Світяться віти.

Ходить увалистий грім,
Стрясає порським дощем.
Тільки затихне, знов
Яснота за плечем.

Де твоє тайне житло?
Кажуть до сходу іти...
Хміль, виноград та мед —
Три чаклуни-брати.

Ніч. Над медовим ручаєм
Зорі на схід веду.
Там, де яблука стигнуть,
Тебе, як жар-птицю, жду —
Все тебе.

21. X. 1932

* * *

Нерозвійно нагусла над мокрим вікном
Осліплених днів каламуть.
Речі спокійно живуть,
Не зринають гіркі слова,
І сіріє печаль моя,
Як під льодом трава.

Заростає дзеркало пилом,
Пам'ять ніжної — забуттям.

Нехай речі спокійно живуть
Під глухою корою мовчання.
Ні вечірня зоря, ані рання,
Ні з далеких, ні з близьких доріг
На мій забутий поріг
Милого голосу не приведуть.

1932

* * *

Пі, сонце, більше не приходь.
Блукай собі лелекою по затоках світла,
Колисайся на вусах ячменю,
Оставайся на руках яблунь,
Але до мене не приходь,
Уже-бо й радість томить мене, як печаль.

Або навітай мене в чужій постаті,
Щоб не міг я тебе пізнати.
Залети красоцвітом та й вилети,
Завій пахоццями та й розвійся,
Увійди лісовою дівчинкою,
Що приносить полуниці в горняті,
Постій коло порога та й вийди.

Та, як стане тихо і пусто
І смуток приляже всі речі,
Я догадаюся і скажу:
«То приходило сонце».

9. XI. 1932

* * *

М. Степнякові

Із-за жовтого клена
Жарка зоря в павутинні.

Гашу над столом моїм
Полум'я зблідлий листок,
А з ним
І розцвіти милої казки.

Цілу ніч порцеляновий човник шлив
Проти збитої ряски.

Недовго осені згорблений день
Буде кульгати в полі пустому.
Тільки смутно, щораз то смутніш
Вертати надвечір додому.
Із-за сірих покрівель
Руки диму в липкім павутинні.
Порцеляновий човнику мій,
Чи поплинемо нині?

18. VII. 1929—1932

* * *

Під вікном моїм жовтий буркун
Сумував, що вечір прийшов,
Що день віддає ключі.
Уночі
Завітав до мене чаклун.

Величний, приятний дід.
Повідає:— Я твій сусід
І тебе за мирність люблю.
Я знаю притугу твою,
Угамую чадну печаль.
Коли хочеш, над цим вікном
Колихнешся квітущою вітою,
І не буде нічого жаль.
Я склонився чолом —
не одвітую.

Буркун засвітився в вікні,
Буркун.

Буркун надо мною, як дерево, став,
Широко гілля розметав.
От над правим моїм плечем
Линув золотавим дощем
І на ліве плече
Стікає мені гаряче.
Впливають зірниці в вікно,
Стають на цвіті тонкім.
О як же давно-давно
Був я у блиску таким!

5. XII. 1932

* * *

Туман, туман і холод
Раненько на зорі.
Сумує голубінка:
— Де красні козарі?

Будеш вертати додому
Посиротіла одна.
Смутно подивиться янгол
Із голубого вікна:
— Не буде листя сухе
Шуміти,
 знову зелене.
Не буде тобі повік
Розради, нене!

Не сонце, тінь внадає
І в гаї, і в бору.
Скорбіє голубінка:
— Тепер і я умру!

Сядеш спочити на камінь —
Навколо осінь, жура.
Смутно подивиться янгол
Із голубого вікна:
— Ой дерева, пожовклі дерева,
Чого вам так тихо стояти?
Нехай би не чув ніхто,
Як плаче мати.

1932

* * *

Холодна тиша. Місяцю надламаний,
Зо мною будь і освяти печаль мою.
Вона, як сніг на вітах, умиралася,
Вона, як сніг на вітах, і осиплеться.
Три радості у мене неодіймані:
Самотність, труд, мовчання. Тути злобної
Немає більше. Місяцю надламаний,
Я виноград відновлення у ніч несу.
На мертвім полі стаю помолитися,
І будуть зорі біля мене падати.

1932

* * *

Я сидів край дороги.
Тінь розкинула руки
І з'єднала під гаєм.
Залеліло, заграло
Поворозками блиску.

Я сидів край дороги.
Коливаючи станом,
Спокійно вернулося сонце.
Засвітилась роса в цвіту
Під одвітками райдуги.

Я сидів край дороги.
Праворуч, ліворуч, скрізь
Труд розкружляв свої шуми.
Тріпотіли волотки гречок,
Обкинені сіткою музики.

1932

* * *

Як люблю я з дитячих літ
Твої памеги¹, скелі, гаї,
І веселки блискучий зліт,
І зазорені тканки твої.
І в замисленім смутку їх красоти
Як я часто згадати хотів
Те, про що мріяв ти
І чого не створив.

1932

БАЛАДА

Падає місто в імлисте море,
Коливаючись, як корабель.
Зловтішно дивиться поповзень-морок
З-поза пустельних скель.

¹ П а м е г и — хмари.

Топуть у морі башти, мечеті,
Прадавні брами, рубчасті доми,
І пальм рівностанних високі намети
Никнуть в тумані підводної тьми.

В нагірних палатах плаче князівна.
Рука не зриває напружених струн.
Сумує край неї голуб безгнівний,
Друг її вірний, сивий буркун.

От вийшли зорі, а міста немає,
Лиш води рівно лежать, як став,
І тихо плавле, до місяця грає
Померклим сріблом парчевий рукав.

1933

* * *

Взимі, на світанні,
Коли сосни вгрібаються лапами в сніг,
А чола підносять у світло,
Солодко прикувати себе до тиші
Твоєї холодної душі —
Такою мужністю віє від неї!
Чи покладу пальці на марно плекані мрії,
Гірка музика моєї печалі
Злітає сніжинками
Проти блиску твого
І, осяяна, тане.
Взимі, на світанні,
Коли сосни вгрібаються лапами в сніг.

13. III. 1933

* * *

Вийду, гляну на гай,
Бачу — берест і клен,
Тут, і далі, і там
Коливають руками,
Голубінь розвіваючи.

А за ними кругом
Плечі світяться хмар.
Он припала одна,
Там стаїлася друга —
Світлі, граються в хованки.

1933

* * *

Лице люстра мертвіс в тіні,
І задавлена тиша спить,
Як налита в миску вода.
Тільки руки мої живуть —
Іноді чудно, якось окремо,
Іноді рух моїх рук
Вертає мене з задуми,
Як шурхіт у леглому листі.

Я встаю,

іду до вікна.

Надбита колонка стоїть коло ганку.
Цвіль у її жолобках.
Долітають сюди сніжинки,
Долітають синиці ранками.
Прихилюся чолом до скла,
Довго на них дивлюсь.

Не люблю, як приходять ніч,
Завинена в темну хустку
З імшано-зеленим цвітом.
Тиша стікає в великій став.
Сині синиці, де ви вночі?

Лице люстра мертвіє в тіні,
Завіси стають кам'яні,
І, обчеркнений колом мовчання,
Я глухіше, сумніше горю,
Я горю, як китайський ліхтарик,
Забутій на гілці в старому саду.

1933

* * *

Ми збирали яр-цвіт берегами
Там, де балка до річки спадала.
Ти більше не плакала. Ти запевняла,
Що хутко одужас бідна мама.

Тоді зеленіли червневі поля,
Як свіжі пальчики на модрині,
І тихо лежала земля,
Прорізно вкована в вечір синії.

Лежала тихо, як мама в лікарні,
Звільна заходила в тінь.
Журно питали волошки гарні:
— Як ми будем без світлої висоти? —

Ми верталися пізно, тьмою.
В парку нам видалось жаско і сумно.
Раптом почув я шелест горою:
Ялове дерево добре на трумно¹.

1933

¹ Трумно — труна.

Моя радість самотня й загублена,
Як цвіт ірису в комиші.
Ні від кого я в дар не беру її,
Самосівом зринає в душі.

Мерехтить потаємно і трудно,
Як світло зірниць уночі.
Та ніхто не шукає привіту в мене,
І скарб мій — більше нічий.

Я живу в покинутім теремі.
Запалю найясніші вогні,
Жду — немає нікого.

А в темряві

Сни чудовні лестять мені.

Все пишу на погаслому попелі
Мрійну казку свою про любов.
Слова безумні зриває негода,
А я креслю їх знов і знов.

Або музику, повну блага́ння,
Вкладаю в слова нескáзані,
Що падуть, як зоряні промені,
Крепом темряви перев'язані.

1933

Прийшло до моря
Три дівчини.

А море темне, як слива угорка,
Тільки шум шугає по хвилях,
Як білі ласиці по осінніх ріллях.

Перша дівчина каже:

— Море, море! Велика дитино!
Хто поклав тебе в вічну колиску?
Чого над тобою птахи плачуть? —
Прихилила головку до скелі,
Задумалась.
Хмурне море ще горійше похмурніло.

Друга дівчина каже:

— Море, море, гірка розлуко!
Що в землі омріяній
Каравани йдуть,
Каравани йдуть,
Щастя дар везуть,
Все мене питають,
Як я тут живу,
Смутно так горю —
На восковім озері
Золота тополька.—
Сіла, обняла коліна руками,
Заскорбилася.

Третя дівчина каже:

— О радість, радість!
Яка ти, весно, добра та мила!
Що так же рясно кущі зацвіли! —
І стає на коліна.
І обводить руками кущ,
І пригортає до себе.

Тоді на темному морі
Вода гóлубо засвітилася,
Білі ласиці заскакали в сонці,
І на тую дівчину,
І на парость
З висоти багатої —
Ясен парус.

18. XI. 1933

* * *

Ті хмаринки, що гаснуть там
Незавважно, — відкіль вопи?
Пам'ятаю, мої були,
Пам'ятаю, я клав на них
Барви, ясності повні.

Я одну одягнув у жовть,
Другу наскрізь прозеленив,
Тільки скраю вгорнув у дим,
Три рожевих поклав на діл,
Три пелюстки з морелі.

Потім ми одійшли назад
І дивились крізь паморозь.
Ти торкнула рукою купц —
І на руку мені упав
Холодок волохатий.

Ті хмаринки, що тануть там,
Нагадали мені про все.
Де ж ти, подруго творчих днів,
Чом тепер не зо мною?

5. II. 1933

* * *

Не мріє іволга співати
В садах коралів, під водою,
А кропу золотистий лан —
Зробитись опанчею сонця.

Не мріє осінь у діброві
Заздрити цвічену черемху,
І я не мрію, що колись
Ти знов повернешся до мене.

1933

* * *

Ти наче протáвка¹ тепер
На смутку вечора мого.
Померк твій зір, твій златоглав,
А все плекаю, все люблю
Красу розірвану твоєю.

Коли вернуся у сади,
Де був мій день як мак-зіркач,
На дереві сонця, на корі,
Там напишу твоє ім'я,
Там, бідна первітко моя.

1933

¹ П р о т а в к а — проталинка.

Як ми вийшли,
Берези розсівали росяний шум.
За горожею, за воринням,
Ми побачили божевільних —
Воши були в білому, як берези.

— Дитино моя, убито тебе,
В потоптанім саді
Розп'ято тебе.—
(Ти взяла мою руку).
— Смерть над бровою,
А на грудях дві,
Їоник по волоссі —
Наче по траві.—
(Ти боязко пригорнулася до мене).
Берези розсівали росяний шум.

Ми зійшли з пагорка —
Там гребля, лотоки, бурхоти шуму,
Новенька лопать у колесі.
Взялися праворуч —
Вітер в лице, наголіватки¹.
— Правда, татку,
Між наголіватками не буває божевільних?

1933

¹ Наголіватка — рослина.

Осінні хмари,
 Жоржини вечірнього неба!
 Здійміться високо, полиньте далеко:
 Навіщо вам бачити горе землі?

Одлітає блискучий водомороз,
 Покидає води і кручі;
 Прекрасні верби поникли од сльоз,
 Пожурились струмки говорючі!
 Гроза відступає на бистрій тучі,
 Ховає у піхви вогонь-мечі,
 Грім іде, тяжко кульгаючи,
 Залізну колоду несе на плечі.
 Одна на південну дорогу,
 Закривши лице, одходить веселка;
 Погаслі квіти множать тривогу,
 Крючи зерно в таємні яселка,
 Вітер грає в високу трембіту,
 Що більше не встати мертвому літу!

Осінні хмари,
 Опале листя з дерева світла!
 Готуйте дорогу слугам зими,
 Стеліть широку обрушинам тьми!
 Угніздилася заметь на півночі,
 Скликає плакальниць і голосільниць,
 Будить важкий снігопад.
 Він хибко встає, розгинає спину:
 «Де ти, борвію, милий сину?
 Гей, засиплемо темні бори,
 Та лощовини, та яри,
 Та послужимо матері ночі...»
 Закрий, полудню, голубі очі!

Нема тебе на землі!
 Ніхто ніколи не скаже мені,
 Що стрів тебе тут або там,
 Що твої руки, розкриті до ліктів,
 Одчиняли вікно над садом.
 Ніхто ніколи,
 Одійшла ти на безвісті темні,
 Де бистрий вогонь не в'ється,
 І дуб не шумить,
 І мати не склоняється над дитиною.
 Нема тебе на землі.
 Змійка з нового малахіту,
 Забавка царівни, падає в нурту,
 І одвертають воду, і знаходять її,
 І вона являється такою, як була.
 Ти упала в темряву —
 І ніхто вже не верне тебе.
 А ти ж була жива,
 І що проти тебе
 Малахітова змійка царівни?
 Чи тобі на життя позаздрено?
 Сім огнів має райдуга,
 Сім племенистих облич!
 Та ніхто ж не розбирає її
 І не ділить між сімома світами.
 А тебе, мою райдугу, розібрано,
 І розібрано, і поділено:
 Тіло дано покірній землі,
 А те, що благало безсмертя,
 Кому?
 Чи не хижим вітрам степовим,
 Що їм однако, що руйнувати:
 Чи розімчати намет сніговий,
 Чи світле озерце потоптом бити.

А на гробі твоїм,
Над чорторіями мороку,
Над кучугурами тьми —
Сіє-посіває чебрик,
Щедрик творящого літа.
На гробі твоїм —
Високе полум'я дня.
І літо, і чебрик, і день,
І сонця дугасті мости —
Все, що любила ти!

1933

* * *

Як хочеться покинути себе,
Свої гризоти, спогади, бажання...
На березі морським знаходять діти
Камінчики блискучі — може, я
Знайду собі де-небудь іншу вдачу
І стану інший — безтурботний, владний,
Привабливий, упевнений себе.
Або купатись буду — і приплине
До ніг мені щербата горошинка.
Я проковтну її та й стану враз
Рибалкою в південнім місті. Буду
Свій човен мати, неводи плести,
На теплім морі ночувати часто,
Вертатися, коли в волоссі хмар
Горять рожеві уплітки, а потім,
Коло стола в маленькій кухні сівши,
Дивитися, як мати чистить рибу
І як луска, спорснувши з-під ножа,
До пальчиків пошерхлих прилипає.

19. X. 1933

* * *

Роздумно, важко ступали коні.
Ти лежала високо й спокійно,
Сама непорушна, ти всіх вела.
Суворі люди ішли за тобою,
І діти також тебе проводжали.
Праворуч текло вечірнє сонце,
Ліворуч липи сяяли цвітом.
До звуків музики, тяжких, як залізо,
Свій легкий голос іволга приєднала,
І мої сльози падали на дорогу.
І так прийшли ми в дивне посілля,
Дивне посілля, де жодного дому.
Ніде не видно високих вікон,
А тільки віти шумлять і віють.
Музика змовкла. Завмерло світло.
Тебе піднесли, тебе опустили,
І я цілував твою тиху руку...
Коли перестав мигтїти заступ,
На горбик поклали вінок із клена,
А в узголїв'я вінок сосновий.
Зітхнуло сонце. Повіяв подих
Тиші великої.

13. VIII. 1933

* * *

Ти увійшла нечутно, як русалка,
Обличчя тлінне, спущені повіки,
Вогка земля в одежі. Ти сказала,
Глузливо усміхаючись:— А, морок,
Морока, труд гіркий — живу сховати! --
Я крикнув і збудився. Ніч стояла,

Ніч, повна шуму й древицької скорботи.
І плакав я вночі. Ти так далеко!
Страшна земля в одежі... Так глибоко!
Та сосонка, приставлена до тебе,
Та сосонка зів'яла чи живе? —
Однаково! Нічим вона не врадить.
Не чуєш ти, засипана, як ніч
Сама в собі перебирає шум:
То покладе його на діл холодний,
То здіме знов на темні верховини.

18. VIII. 1933.

* * *

На землі настає літо:
На землі од зелених гір
Лунко музика одбиває
Розмаїтий дня поговор.

Бистрий дощ на заріччя,
Світ-дуга — за дощем навздогін.
Я для тої, що прийде надвечір,
Нагинаю, ламаю ясин.

Вона прийде, в глибокій алеї
Сяде на темний ослін,
Тільки я та кружала сонця
Біля милих колін.

На землі настає літо,
На землі ясин цвіте.
Світ-дуга поринає
В голубе й золоте.

8. VII. 1934

ЧАКЛІУН

Наболіли дере́вам за довгий день,
Наболіли голови од буйного шуму:
Притьмом налягає навратливий вітер!
Настала ніч, а чи буде спокій?
«Ти, цвіркун, стережи печі,
Темних богів, сволоків димних,
А я вийду вітер одвертати».
Виходить із хати заживний дідок:
О горе, горе, не спить земля,
Смутно рипить важкий журавель,
Вітряк стрясає сухими кістьми,
Болісно стогне караката верба,
А в неї серце дуплом розколоне!
Шепче дідок пазуристі слова,
Підіймає дідок недобрі руки —
Схопити за роги навратливий вітер.
Вітер, як бик, видирає роги,
Тручає в груди, глузує словами:
— Мерлець — у гробі, камінь — у морі,
А тобі б, старому, парозумитись
Та в душлавії вербі уякоритись.
Там було б тобі хороше стояти,
Кігтями-нігтями погрібати,
Гнилим порохном пересинати.

І. VIII. 1934

* * *

І довго я шукав живущої води.
Аж повістила мені дуплината верба:
«Ї Живої води нема на землі;
А як зугарний дійти, поспитай у сонця».
І я знайшов неходжені дороги.

Передався за гори з голубими верхами
І вийшов на долину, де з кожної скелі,
З кожного каменя журкотіло світло.
Там бавилися молоді веселки,
Єднаючи семиполум'яним поясом
Праві руки, піднесені вгору.
Осторонь лежав кострубатий грім,
Схожий на викорчований зглибока пень.
Мужні грози нахилялися, як жєнці,
В'яжучи перевеслами жмутки блискавиць.
Із-за дерева випорснув нєбїгуций дощ
І оббризкав мене з золотої лїйки.
Снїг лежав пухнастий, як росомаха,
Лїниво витягнуи дебелї лапи.
Я пройшов недалеко - - він не звїв голови.
На придолинку, в саду, я побачив сонце.
В одєжї, синїшїй від стиглої ожини.
Сонце спочивало на білому каменї,
Серед ласкавої заростї сон-трави.
Я сказав несмілтво: «Сонце, сонце!
Удїли менї живуцїої води,
Бо моя пїдруга стала землею,
І я не знаю, як її оживити».
Сонце подумало й відказало сумно:
«Живої води нема на землї,
Та нема ж її і в великому свїтї.
Я само посилало дїтей своїх
По живуцїу воду в глибокі неба,
Вони розїїшлись, і ніхто не вернувся,
Тїльки гроби їх свїтлїють в темряві,
Уже ж бо і я не в початку цвітїння,
Уже й менї невеликий час красувати,
Тєпер жовтїю, далї зчервопїю,
А тоді умру, і стане тихо в свїтї.
Вернїся ж додому, не шукай пусто,
Милої дружини не сподїйся оживити».

Сонце змовкло — і все засмутилось,
Мужні грози похилили голови,
Веселий дощ зронив свою лійку,
Лінивий сніг зітхнув і зажмурич очі,
А невідущі веселки збилися на галяві,
Як рій наполоханих голубок.

1. XII. 1934

ДУША ПОЕТА

Шукає чуда в звуках, у світлі,
В старому гаю, на квітчастій болоні.
Мріє з'єднати небо і землю,
Як дві ласкаві долоні.

Іноді багне голубити світ,
Як голівку малого хлопчика,
Радіє на мох боліт,
На ряди придорожніх стовпчиків.

А часом не вірить і в добрість літа,
Тремтить від холодного слова,
І шукає змії укритої
В вінках зірниць вечорових.

І в кінці, як на осінь осельня,
Завивається в листя, що в'яне,
І мріє про інші оселі
І про радощі невгасанні.

1934

* * *

Весь день у мене лёгкий морок.
Дивлюсь в одчинене вікно —
Там блиск на листі осокорів
І хмар сріблясте полотно.

Метелик криво понад тином
Перелітає на поля,
Мені здається, що земля —
Моя покинута дитина.

1934

* * *

Загудів трамвай — і зник поволі
В місячному блиску, за домами,
Як зникає в лісі за кущами
Звір високий з зіркою на чолі.

Я один в провулку мовчазному.
Стрягнуть ноги у глибокий порох;
Не почус ані друг, ні ворог,
Як я наближаюся додому.

1934

На кораблику, на чардаку
Тьмяно біліє зламана квітка,
Вона умерла й не буде жити,
Її чашечка згорнулася.

На берегах ночі причаїлися,
Умишляють лихе корабликові,
Але він непомітно пройде,
Не углядять його злобителі.

Кораблик дня повезе
Зламану квітку далеко за ніч.
На іскрястім піску, на осонні,
Пристане кораблик дня.

Він пристане, всі вийдуть на берег,
Поховають зламану квітку.
Там вони поховають її
В чистому камені агаті.

А на далекій землі, в саду,
Де процвітала квітка, все тихо.
Один явір легко зітхнув,
І інші дерева не озвалися.

1934

* * *

Над Чорним морем, на Пазур-горі,
Зацвіли до зорі чашечки голубі,
А в них стрілки кармінного полум'я.

До зорі похмуро, туман та морок.
Тільки на морі гуркіт і гук.

Тоді подумали чашечки голубі:
«Та нехай сонце!» І все засіяло.
Тепер, хвилі, гомін угамуйте,
Голубі чашечки зйдуть до вас.
От ідуть вони жовтим покотом,
Одна по одній, не бринять, не віють,
Незліченно несуть кармінне світло,
Обложили море кармінним світлом.

1934

* * *

Обновляється древо мислі мові;
Що старий стовбур лежить похило,
А на відземку новітня парость —
Як стрункі свічі на свят-престолі.
Вийду на поле, стану на згірку,
Поведу рукою над головою.
А за рукою тягнеться сонце,
Як цвіт латаття за рухом весел.

Убита голубко! Твоя одежа,
Що я ховаю, лицем тулюся,
Зотліла в мене, стемніла в мене,
Не розцвітас од сліз печаллю.
І що казати? Сама ти знаєш:
Нехай збере хто весь цвіт полеглий,
Зібравши, кине на спади неба,
Зорі не створить вечорової.

А бистрі ночі так дико пахнуть,
А вітер бризка дощем в обличчя,
Жаданим громом обносить слух мій:
— Порине у племінь рай-блискавиці.

1934

— Невже ми вийшли з п'ятьми книжок?
Де ми з тобою, де?
— Під парасолькою в парк ідем,
Навколо крутить сніжок.

Парк і сніг на багато гін.
Ти —
 праворуч уклін,
Я —
 ліворуч уклін,
Шум обтягає верхівки ялин.

— О, тепер нам надовго печаль!
Ні зорі розписна емаль,
Ні поширена світлом даль...
— Правда, надовго печаль!

— Ах, якби світ, милий світ
Та належав випадком нам —
Художникам і майстрам!
— Що ж би діялось? Дай одвіт.

— Не згасав би так швидко наряд
Весни і літа, о ні!
Верховець на строкатім коні,
Не сваволив би листопад.

— Та одначе була б зима?
— Я гадаю... була б.

 І зима,
І місто в снігу, і даль,
Обтулена млою, і жаль...
Ну, і ти, і шубка твоя,
І ліворуч від шубки я.

— То, як бачу,— віддай же поклін,—
Не зайшло б особливих змін.
А тепер ми з тобою де?
— Під парасолсю в парк ідем.

Тільки ти на дугасті вії
Падати снігові не давай.
Одганяй його помахом віяла,
Платівками віяла одбивай.

1934

* * *

Такі ночі, так сяють дні —
Коли б же не тоскно мені,
Не смутно бути мені!

Стаю перед світом на ганку;
Одно благаю: «Спи, світанку,
В соснових дуплах! Подрімай,
Блискуча змійко нерозвита,
В таємних похоронках літа».

От же пі!
Одрізнився од темряви ясен,—
Ясен — сокіл між деревом,—
Одрізнилася бабка,
Голубка між травами.
День зіходить... колишній друг.

Я виходжу на світлий луг.
Я співаю — луг сумно звучить,
Срібноверхий двірок стоїть.
Там свічі, вино, цвіти.

Та, отруєний ядом краси,
Все ж не багну я увійти.

Я вступаю в великі ліси.
Косогором дерева ідуть,
Розкрити труну несуть.
На дні вповивала пусті,
На віку навісочки золоті.
Навіщо навісочки ті?

Повнить шум верховину густу:
«На забаву, на втіху пусту,
Як твої приреченні пісні
На твоїй неблаганшій путі —
Лиш окраси, оздоби пусті,
Ті ж навісочки на труні».

1934

* * *

Ти, вуст моїх слово вірне,
Перейди за темряву, що вгорі,
Над сонним пониклим світом
Доторкнися до слуху зорі.

І скажи: «Зірнице, ти — сонце.
І я од світла іду.
Моя світло — ім'я йому розум —
Сіє в земному саду.

Він прямий і високий — розум:
У нього прекрасне чоло.
Йому покірні камінь і води,
Залізо, вогонь, зело.

А сам віп не може користись.
Нічиїх не обійме колін.
Він прямий і високий — розум,
Як ясінь, здіймається він».

1934

* * *

Уже туркавки в лісі смутніше гудуть.
Зрядилась весна в опівнічну путь.
Підвелися квіти, що цвітуть улітку.
Підійми, сонце, і мою квітку.

— Твоя квітка, землею обнята,
Лежить глибоко, не можна підняти.
Лежить вона в корені темної ялини,
Як тонкий місяць при хмарі осінній.
Дерево ялина як день так ніч
Все стогне, шумить, така її річ:
«Ти любив мене, як зорі і світ,
І одняв у мене зорі і світ».

1934

* * *

Із мурованого покою
Виходити смутно мені.
Тільки в самотині
Можна бути собою.
Хто дає мені душу чужу,
Коли я з людьми? Чому їм кажу
Не ті заповітні слова, не ті,
Що родилися в самоті?

Легко
До гілки руку простягти,
Погладити билинку несвідому.
Чому ж так трудно
Себе при людях зберегти?

Як місяць світиться, коли
Поволі одхиляє двері
Свого житла! В юрбі зірниць
Він ходить мерклий і блідий.

І кожне речення і слово —
Моє й чуже —
Потворно нівечить звучання
Мого укритого життя.

Камінь,
Упавши в озеро, зо дна
Не цвіт, не водоріст зривас,
Лише намул і каламуть.

О чиста святість самоти!
Слова дзвенять, як комиші
Понад провітчастим затоном,
І сонце світу незборонно
Сіяє в дзеркалі душі.

1933—1935

СТАСЯ

Ми сіли на лавку край дороги.
Тихо було. Нетоптана хопта¹
Холоділа в росі і смутку,
І смутно ручай брумчав і курликав
Поміж щавієм та лопухами.
Захід глибоко дихав блиском.

Стася сказала: «Ці хмари розбиті --
Ніби поле, пооране в скибу.
А та, що обік, — кущ полині».
— «Котра?» — «Он та, над чорнокленом,
димна,
Канана бронзою понад краєм».
Я поглянув: у копанці сонній,
Різьблено замкнені в мертвоводді,
Світились хмари, небо, узгірок —
Два світи, дві тиші вечірніх,
Дві глибокості незмірених.

Кілька хвилини перейшло в мовчанні.
Тільки каштани в колочих кожухах
Гинколи падали на дорогу.
«Ти знаєш, — озвалася Стася,
Я мрію часом, що десь далеко,
За диким грóмоздом гір нездобутих,
Стелеться степ, пікому не знаний.
І там так тихо, так свято тихо,
Як піде на землі. І не може
Туди ні тьма, ні десь достунити,
Тільки зоря обвивас обрій
На всім обводі малиновим світлом
І тайно звучить... не сказати для кого».

¹ Х о п т а — бур'яп.

Стася замовкла. Туркіт ручаю
Струнко вливався в безгоміння.
Захід глибоко дихав блиском.
«Зоря прекрасна,— тоді сказав я,—
Тільки ж вона, багряним сувоєм
День згорнувши, далеко односить
І кладе в похоронки вічні.
Поглянь, на сході вже мла висока,
Перший зародок ночі злої,
Наче милиння, брудно сивіє,
Укриваючи страх і морок».

Не відказала нічого Стася,
Лиш притулила до мене ближче
Плече в темно-синій жакетці
З берегами із сірого хутра.
Де не взялась пушинка зоряста,
Зачепилась одним відростком
За Стасин комір — і зушинилась.
Зоря почала ущухати звільна.

Кілька хвилин перейшло в мовчання.
Небо пустіло. Рантом над нами
Напруго шум важкий простягся.
Ми поглянули: довгим загоном,
З польових кочовищ вороги
Повертались до міста на ніч —
Нагогошено обсідати
Сади на скелях. «Осінь! — сказав я. —
Наша сімнадцята осінь». —
«Правда, осінь,— озвалася Стася. —
Ти помітив? Уже почали
Крізь обрідне листя скельних берізок
Видно зірниці».

По цьому слові
Стася замовкла. Зоря спадала,

Над давнім містом, в пилу й тумані,
Кружляв заблукано сонний клекіт,
Як печальний прибій смеркання.

Голос Стасі чудно змінився.
«Коли я поїду, а ти захочеш
Сюди навітати, з ким ти прийдеш?»
Мені щось болісно рушило серце.
«Буду приходити сам», — відрік я.
«Тихо, тихо, — шепнула Стася, —
Як же голос тут б'є далеко!»
І схилилася, і красою
Одягла її постать задума.

Враз рука її легко стелулась.
«Вів'юрка, бачиш?» — скрикнула Стася.
Я поглянув: на ближній ялині,
Дуже низько, при самім відземку,
Сиділа білка і, обернувши
Мордочку гостру, на нас зорила.
Ми не дихали, не порушались.
Білка скочила в темне віття.
«Нащо ти їдеш?» — тоді спитав я.
Стася поволі звела на мене
Очі уважні й відказала:
«Певно, я більше сюди не верну».
Я не міг сказати нічого.
Знов щось колько торкнуло серце.
Тим часом зоря покинула небо,
Мишаста сутінь повзла у долину.
Морок надходив, день кінчався;
Як мертва соломка, падало світло.
Ставила ніч підмурівки чорні.

Кілька хвилин перейшло у мовчанні.
Я поглянув на праву руку.

За ближнім рядом тополь могучих,
Над далеким устям долини
Щось, зринаючи, розцвітало.
Несподівано Стася нишком:
«Ти сюди не приходь без мене».
Знов я нічого не міг сказати.
Втретє щось болісно рушило серце.
«Не будеш приходити?» — «Ні», — відрік я.
Тоді крізь вікно в тополі
Обличчя місяця заблискотіло
І одсвітилось на зламах ручаю.
«Ти мене любиш?» — спитала Стася.
«Люблю», — сказав я з з́атрудом, ламко.
«Я тебе також, — озвалася Стася, —
Тільки більш не кажім нічого».

Так засіяли потім тополі,
Наче стружками золотими
Хтось рясив їм кожен листочок.
Ніч закліла.

Не рушився вітер.

Десь пахвавкали дико сови.

.

Тихо на озері плавають гуси,
Тихше зерно росте, найтихше
Час минає. Як зарость тернова,
Дні незліченні і ночі стали
Між дитинством моїм і мною.
Не долине від нього вітер,
Ані пахоці не завіють,
Ані голос коханий не дійде.
Але там, де навік завмер він,
Там — долини, ліси... Там вільно
Ранні й вечірні грають зорі
То бистрим вогнем приливають в очі,
То тлінно назад відступають,

І знов прибувають,
і знову тьмяться,
Заступаючись чимось мерклим,
Подібно пов'ялим листям,
І тайно звучать...
не сказати для кого.

1935. Харків

* * *

Зав'язують, затагають,
Як ряска плесо.
Живущим погрівом — сонце,
Гірким пилом — полинь,
Миром — тінь:
«Забудь... Покинь...»

«Милі, милі, один же вік.
Покинути, що злеліяв?
Оддати іншим, про віщо мріяв?
Для чого ж я жаром протік?»

Коли чую: від сонця сміх.
«От я сію найбільш усіх,
А ти бачив женців моїх?»

Радість на бистрому вітрі цвіте.
Ой на бистрому, ще й на рвучкому,
А бажання — при доброму й злому —
Стоять, як дерева навколо дому —
Не одходять ніколи, ніде.
То, скільки не жити,
Мрії не вдовольнити».

А коли б пахопилася буря,
То не страхайтесь, мона Фіоре.
Уявлені речі в воді не тонуть,
То й вас не поглине море.

Ви нічим не рискуєте, мила моно,
А як боїтеся риску,
То залишайтесь. А я покличу
Мадонну Аморориску.

Ні, ні, я не зрадник, неправда.
Несправедливі ваші докори.
А тільки тоскно самому бути,
Коли так осяяне море.

Ви не знаєте, мила моно,
Як пусто у мене в дому старім.
Вінок мій у морі, в воді глибокій,
Мелькає,
як сизий дим.

Ви не знаєте, як жорстоко
Вростає в серце старий бур'ян.
Вінок мій у морі, в воді глибокій,
Лежить, як осінній туман.

1935

* * *

Не буяли віхоли по лугах;
Дні мостили кубла затишні;
Сосни по стегна грузли в снігах,
Розтопiрчивши віти,
як клішні.

Я жив в одинокім дому,
Не жадаючи, мов без тіла;
Розлука мене не томила.
Улюблена книга світила тьму.

Хтось ночами житло моє ніс
Крізь завалений снігом ліс,
І за тонко намерзлим вікном,
Що я притулявся чолом,
Серед темряви тут і там
Розкидаючи іскор високі дощі,
Жарко, без полум'я, тліли кущі,
Мов огнисті фонтани — принада очам —
Виринали, бурхали, світили здаля...
Невже то була земля,
Моя звичайна земля?

1935

* * *

Уже вистигає каміння,
Олива продовжила холодок,
І вечір, виходячи з дому,
Дослухається, де струмок.

Море ледве скидає піну.
Мені смутно. Там, на горі,
Спить поет у камінному гробі.
Мені смутно в такій порі.

Та нехай би чаклун-полудень
Був приспав мене, зчарував
І поклав недалеко моря,
На ложе попалених трав.

Кинув журкіт в сонну бочку,
Кинув дерево в журу
І в посріблену сорочку
Приодяг вишень кору.

Що ж? Невже і осінь хутко?
Біля ганку я стою —
І тонка течійка смутку
В душу крадеться мою.

1936

* * *

Густіє морок. Крізь вікно одчинене
Дивлюсь один, як понад краєм насипу
Біжать верхи вагонів, а за пагорком
Ховаються блискучі вулика місяця.

Те місце знаю, був там. Шелюга, пісок,
Подекуди круглясті улоговини
І на піску якийсь чудший узенький слід,
Мов борозна, тонким ребром проведена.

1936

ІЗ ПОЕМИ «СУД»

О осінь, осінь! Як смутно їти
Глухими слідами твоєї сльоти!
Уже не осяяне цвітом стебло,
Уже калину кладуть за скло.
І від милого берега отчих вод
В отчину літа летить синевод.
І ніжних веселок блискучі рої
Грім одвів у безічні краї,
І, кинувши захисток рідних гілок,
До гробної глини принав листок,
І трубить снігур у тривожний ріг,
Що з півночі мгляно насурмився сніг!

IV—V. 1937. Харків—Чигирин.

* * *

Спало все. І місяць десь погас.
Тільки грала зірка світова.
І мені в той таємничий час
Снилися незаймані слова.

Що одні пахтіли, як бур'ян,
А другі — як яблука в саду,
У одних був голос як орган,
Інші мали при устах дуду.

І радів, і дивувався я,
Як нетрудно виникає спів...
Був би я в степу між колосків,
Міг би дати кожному ім'я.

21. V. 1937

Теперішнє! Мов хатка картина,
 Ти падаєш од подиху зітхання,
 Од руху вуст — а завжди непорушне.
 Теперішнє! Золотогранна свічка,
 Що кожну мить згоряє безнастанно
 На сонячнім престолі, а проте
 Стоїть на нім од віку і до віку!

Моє «тепер»! Ти ж і тоді було,
 Коли я цілував кохане тіло,
 І нині є, коли в землі глибокій
 До нього смерть устами припадає.
 Ти — день і ніч, початок і кінець,
 Стріла й мета, весна і зов'явання.
 В тобі шукав я і в тобі знаходжу,
 В тобі був юний і в тобі старію.

О дивна мить! Мов крізь кораль памиста,
 Крізь тебе шитка часу переходить,
 То золота, то чорна, то безбарвна.
 Нічого не існує, опріч тебе,
 Але й тебе нема. Вуста не встигнуть
 Тебе назвати, як зникаєш ти.

Ось я веду про тебе пісню цю:
 Ще звук не вмер, а ти уже навіки
 Відбігла від народження його,
 Уже ти відокремилась від слова,
 Яке я щойно вимовив.

Майбутнє

Тобою стало — й відступило в давнє.

26. X. 1937

Червоний, жовтий і зелений блиск
 Лежать стовпами в мокрому асфальті,
 Страховище туману прилягло
 Доми горбаті.

Там, в високих вікнах,
 Тонкі завіси мглиють прозористо,
 Електрика повніє — і рослини
 Широкий лист підносять загадково,
 Звиваючи й гнучи потужні стебла.
 Під стелями з оздобою ліпною
 Горять блискучі люстри, наче виноград
 Чудових світел, що дарують радість,
 І золоті й рожеві абажури
 Маячать, як прикуті кораблі.
 І часом тінь чиясь майне на склі,
 І мріється — то дівчина пройшла,
 І стап її — зневага колоску.
 І незліченні люди там живуть,
 І долі їх сплітаються з собою,
 Як тіні листя при бурхливім вітрі,
 А в тім узорі і моє життя.
 І ваше теж, дерева милі.

Тихо

Ви стоїте край вулиці.

В тумані

Поволі котяться холодні краплі
 По ваших вітах, падають на камінь
 І на плече мені.

О, в ніч осінню

Ви мрієте про вихор громовий,
 Про ніжну тканку первісної брості,
 А я... а я, блукаючи самотно
 По вулицях, спотворених туманом,
 В моє минуле пам'ять зануряю,

Пригадую то молодість мою,
То башти замку в рідному містечку,
То пісню, що колись томила серце,
То друга, що загинув передчасно.

XII. 1937

* * *

Прозорий січень небо розтворив
І знову світло світові явив.
Срібліє обрій в ніжному тумані;
Широко день роздав блискучі грані,
І я дивлюсь — і всі щасливі дні,
Що спопеліли в сонячнім вогні,
Як віяло, таємною рукою
Розгорнене, встають передо мною.
І первісна затаєна любов
На мляве серце напливає знов.
Над паростком, над весняним потоком
Схиляюся і плачу одиноко...
Хто погубив його? Чия рука?
Незаймано пливе Дунай-ріка.
Де ж огнище на мрійному смерканні?
Де постать мила в білому убранні?

1937

* * *

Я знов твій гість,
Землі куточку милий!
Не перший раз мене приймаєш ти,
Щоб одвести од мене сум і втому.
До тебе звик я і тебе люблю.

Твої горби, кущеві придолинки,
Осот на луках, хміль коло води,
Ковбані, скриті в нетрях очерету,—
Все-все мені нагадує той край,
Де перебіг, як бистрий горностаї,
Відрадісний мого життя початок.

Там сад був, темний сад,
Як темний гай.
Там берести і ясені потужні
Мені оповідали речі дружні:
Про добрість сонця до землі своєї,
Про лагідні турботи ранніх зір.

Про золоті колісочки на вітах,
Де вивільга дітей своїх гойдає.
Там все мені любов заповідає:
Срібляста принадь на медовій сливі,
Ласкавий пух на котиках лози,
На скелі моху тепле заминало.

О саде мій, учителю прихильний!
Як рано я з тобою розлучивсь,
Як рано вийшов у шумливий світ!
Та все життя моє
У снах глибоких,
Як вірний друг, являвся ти мені
В такій красі блискучій, хоч сумній,
В такому солодкім, хоч примерклім сяйві,
Що плакало і завмирало серце.
Навіщо ти тривожив сонний дух мій,
Будив бажання відповісти те,
Що на землі відновлення не знає?

Ніхто мені не дав гіркої вісті,
Та я відомий, що тебе немає.

А хоч би ти і досі красував,—
Не хочу я ронити сльози там,
Де ти вінчав мене небесним щастям,
Не хочу я на чистому смарагді
Лишати плями смутку та прокльону.

Та в час, коли я помирати стану,
Явись мені, коханий саде мій!
Явись таким, яким прийшов навесні,
Коли в тобі ліщина розцвітала.
Хай скорбному мені здаватись буде,
Що сотні дармовишків світюгцем
На подуві квітневому бринять,
Що, держачи на вітах безліч сонць,
Кущі, мов сестри, стали наді мною,
Щоб милою відрадою дитинства
Осяяти останню мить мою.

10. X. 1938

* * *

Ніде днів розширяться:
Цілий світ обвитий хмарами,
Наче опрядом опрядених,
Сірим замотком обмотаних.

Вітер шастає під агрусом,
В верболозі стрепихається,
Колихає білим деревом,
Верховіття кленів торсає.

Не веліла осінь заздрісна,
Щоб дерева величалися
Спадком літа добромисного —
Все обірване, обтрушене!

Але гордо і незаймаю
Нелинь-дуб стоїть на заліску;
Листя жовто-червоного
Не дає вітрам обносити.

Не дозволить він красу свою
Волочити по лощовинах,
По колькій тернині шарпати,
В сиву памороку кидати.

Аж коли весна розсвітиться,
І весь світ обвіє голубо,
І протеплить тіло велетня
До осердя потаємного,—

Гарне листя вільно скине він —
Не в полу вітрам-зайдисвітам,
А на плечі юним проліскам,
Рясту синьому, баранчикам.

31. X. 1938

* * *

Хто мені повість, у які безодні
Углибає час?

Де весна прихильна,
Що ввела мене в двері повноліття,
В вік юнацтва?

Де любов моя,
таєне кохання,
Ніжне джерело дум печаловитих,
Що лилися в ніч, у сади безмовні,
В запах яблунь?

Ї ішов на стелі, я ставав на згірку!
«О зійди, зійди, полум'я небесне,
Освіти мені люблену долину,
Милу хату!»

Ось бурхає схід незглибимим блиском,
Солов'ї гримлять, набігає вітер,
В надручайний сад тої, що люблю я,
Входить сонце!

О, коли б мені промінь, або птаха,
Лбо дальній грім повістили пині,
Що до мене знов молодість вітає
І кохання.

Та скоріше дуб вийде на облоки¹,
Скорше тихий сніг стане другом літа,
Лніж прийде хто одвести занепад
Од мого порога.

ХІІ. 1938

* * *

Хтось був вночі в дворі і коло саду,
Хтось поламав бурульки льодові,
Біля дверей, на стеблах винограду,
Що в промені мигтіли, як живі.

А я не чув нічого... Сон глибокий,
Немов скалою, слух мій привалив,
І тільки зорі слухали високі,
Як збитий лід на камені бринів.

1938

¹ Об л о к и, о б о л о к и — небесна блакить.

* * *

Пад го́родом ніч і сон;
Тихо край білих колон.
Німують високі доми,
Очі їх повні тьми.
Внизу, коло світлих вітрин,
Блукає сторож один.
Коротка рушниця в руці,
Шапка в морозянім молоці...
Люблю я вітрини нічні —
Сяйво в черво́нім вині,
І посуду синій кришталь,
І рум'яної ляльки печаль,
І дитячих убрань рукави,
І пащу вовчої голови.
Промчав пустий автобу́с,
І промінь його, як вус,
Як довгпий вус золотий,
Упав на асфальт нічний.
Я тихо додому іду,
Мою думу з собою веду,
Веду мою думу, як тінь,
І люблю мені в самоті,
Неначе я щастя жду,
Неначе я в дивнім саду.

2. III. 1939

* * *

Як на півдні темніло грозою!
Як кували зозулі
Перед тучею вихровою,
Скликаючись через ріки,
Через темні бори великі!

А дощ зашумів та й одбіг!
Ой одбіг, паче в прірву ліг,
Помчав далеко, па інші оселі,
Як сокіл, майнув — і не глянув!

Чи там його краще вітають?
Чи там йому одчиняють
Різьблені вікна, золоті брами,
Підносять угору руки з вінками —
Підносять руки, хороше славлять,
Високі крісла на луках ставлять?

...Одна капелька забриніла,
Та й та ту ж мить догоріла...

1937—1939

* * *

У рідній моїй стороні
Не маю я рідного дому,
Ні саду — щоб діяти те,
Що миле й відрадне мені.

Зібрав би я в гарну сім'ю
Дерева,
і квіти, і скелі,
І плем'я, чий голос — пісні,
Любило б оселю мою.

Я слухав би джеркіт струмка,
Я б міг зупинити в долині
Потік і розводити риб
У круглій водоймі ставка.

Скінчивши спокійні труди,
Я йшов би спочити на берег,
І верби вітали б мене —
Задумані сестри води.

Живу я в чужому дому
На біднім веретиці¹ міста;
Лиш насип я бачу з вікна
Та обрій у вічнім диму.

Два дерева стоять у дворі,
Два друга самотніх, два в'язні;
Немає під ними трави,
Не видно їм блиску зорі!

Лиш вітер крилом громовим
Над ними ударить порою,
Пробудить то шум у гіллі,
То мрію у серці моім.

1939

* * *

Коли весь двір пірнав у тінь,
На пасіку, поза курінь,
Тягнуло димом від сушарні.
А ми гуляли в ловитки,
І ти ховалась за дубки
Або за горбики цвинтарні.

¹ В е р е т и щ е — руб'я, рам'я, лахи. Тут:
бідняцький квартал.

А потім сонце заходило,
І з насипу дивились ми,
Як дальнє дерево й доми
Скривали тліюче кружало,—
І боязко горнулась ти
До мене, щоб додому йти.

Є у зорі жаркий янтар,
А в півночі Волосожар.
О світе мій, землею вкритий!
Віддав би я ще й кращій дар
За той курінь, за той димок,
За твій летючий голосок,
За те, щоб знов тебе ловити.

27. XII. 1939

* * *

Над рікою Дінцем,
На колишніх полях половецьких,
Мир і спокій лежать уночі:
Не гримлять харалужні мечі,
Ні лис не бреше, ні див не квилить,
Тільки зорі, оббризкавши темну блакить,
Одна перед одною грають вінцем.
Да не видно ж ніде половчина,
Ні коня його, ні стріли —
На Руську державу хули,
Твердо стала неоглядна Русь,
Славна Русь-Україна.
Буйно зріє пшениця у полі;
Де долина, там клени й тополі.
Що тополі — мов банти камінні,
А клени — як ті шишаки.

Да під кленами, в темнім затіпні,
Як леліяні квіти, хатки.
Там руська жопа — паче пава;
Не боїться розбіїних гостей,
Не здригаються шиті рукава,
Ні сама вона, величава,
Над колискою милих дітей.
І на рідний далекий Дунай
В'ється в темряві пісня весела;
Ріки повні, поля — як гай,
Міста раді, щасливі села.

1939. Гадяч

* * *

Уже ночі повні спокою,
Повні юної теплоти;
Щойно смеркнеться, під водою —
Тонка скибочка ясноти.
Ой лежить, не зринає,
Тільки іноді тихо здригає,
Коли тая ліщина, що клонить
Дві гілки з навислої кручі,
На неї ронить
Свої сережки пахучі.

1939

* * *

Коли пізній бродяга-трамвай
Мчить за містом крізь ніч і гай,
І несе мене, й важко гримить,
Сон мої очі темнить,

А сам мені шепче: «Не спи!
Пехай праворуч, ліворуч,
Вінчаючи мертві стовпи,
Ув'язнені світла пливуть
І поволі, за рядом ряд,
Зникають, одходять назад,
А ми продовжимо путь
І виїдем на темні стени.
Ой об'їдемо села й міста,
Завали снігу, опалі літа —
Лиш ні слова не треба казати —
Та й приїдем до бідної хати,
Що була тобі першим гніздом;
Ти зійдеш — тихо кругом!
Ніч темна, далеко до ранку;
Дашок над колонками ганку
Розіп'яв свої крила — та й спить,
І завіяний погреб спить,
І в заметах німує город,
І дрова в довгастому стосі,
Ніким не порушені, досі
Стоять — і між круглих колод
Гніздиться холод і тьма,
І людського сліду нема.
Ти спитаєш: «Це мила облада?
Сподівана втіха й відрада?» —
Коли раптом високо в гілках
Стрепенеться на груші птах,
Пломенисте посиплеться пір'я,
І освітить і сад, і подвір'я,
І всі, кого ти любив,
З ким радість дитинства ділив,
Тобі молоді вийдуть устріч.
Ти милих побачиш увіч,
І буде весела їх річ:
«Ах, возик який золотий

Примчав тебе, брате, додому!
Чи довго ж ти їхав на ньому?
Десь, певно, од стуку та грюку
І трави під снігом глухим
Здригались та й думали: грім!
І, може, приснилося їм
Гудіння бджолине, а нам...
А нам — догадаєшся сам —
Приснилось, як сонце грало
На клекотах білого шуму,
На верніводі, під млином,
Куди в неділю, бувало,
Сумну співаючи думу,
Довозив нас татко човном».

15. XII. 1939

* * *

Умер годинник токотливий,
Зламалася блискуча вісь,
І зупинились коліщата
Під золотим візочком часу.
Стоїть він тихо, не рокоче,
Неначе та чумацька мажа,
Покинута в степу глухому.
Огненні коні скам'яніли,
Уже не підуть оббігати
Своє одвічне кружало,
І, опустивши віжки з рук,
Погонич-сонце задрімало.

16. I. 1940

Я став край берега. Мій човен
Лежав спокійно на воді.
Десь сонце сходило тоді,
Ростучим блиском світ був повен.

І день, зродившись, розкривав
Дзвінчасті трубочки повою¹,
Що нерозривною стіною
Противний берег облягав.
Вони були і під водою,
Там лясно відсвіт їх лежав.

Зукоса чапля пролетіла,
Вуж в'юнка переплив ріку:
Золотогранна, на листку
Край мене капля тріпотіла.

І милий Тясьмин струнко біг,
З веселим лепетом привіту
Туди, де встало сонце світу;
І, як дитя, петрів батіг
Дивився просто в очі літу
І надивитися не міг.

2. III. 1940

¹ П о в і й — рослина.

* * *

Коли, заглянувши в курінь,
Убило сонце ранню тінь,
Тоді рибалка-дідуган
Із'їв остапній баклажан,
Побрів під кущ і тихо ліг,
Прим'явши росяний моріг.

І закурив. Над ним висока
Шепоче вільха. Часом птах
Пурхне раптово. В небесах,
Землі чужої заволока,
Стоїть хмарина одинока,
Сріблито-пінна по краях.

Дід задрімав. А промінь сонця
Все оглядає в курені:
В кутку завислі волоконця,
Померхлі фарби на рядні,
Кисет, коробочку бляшану
І морхлу шкірку баклажана.

3. III. 1940

* * *

Як білий дух, метався сніг,
І раптом склав блискучі крила,
І знемощів, і ничма ліг...
Невже звестить йому несила?

Здавалось, тільки на часинку
Лицем припав він до землі;
Здавалось, вітер оддалі
Його підійме, як хустинку...

Аж ні! Упавши на бур'ян,
Лежить холодною марою,
І ним побілений курган
Його здається головою.

Ну що ж? Плямуйте піжне тіло,
Тончіть одеж його срібло,
І ріжте полозом, і сміло
Клейміть незаймане чоло,—

А він, коли настає час,
Вмить перекинеться потоком
І дзвінко посміється з вас,
Зливаючись з Дніпром широким.

13. VII. 1940

* * *

Довіку б тут,
На полі юності моєї,
На сугорбі, стояти самотою
І бачити круг себе тільки ніч,
Надихану земною теплою!
Але стояти не живому
І не бездумному, а так,
Як дерево у темряві стоїть,
Звелівши всім листочкам: «Тихо!»,
І слухати в самотині,
Як там, в височині,
Де з зор насипана дорога,
Проходять вічні «каравани бога».

А на світанку не коритись дневі
І не вертатись до життя,

А оберталися в листочки тополеві,
В каміння, повне забуття,
Щоб не приймати в слух
Ні гуркоту, ні голосу, ні шуму,
Ні піснею виливаного суму
Над приреченим на загибель цвітом,
Над цим прекрасним і печальним світом.

23. VII. 1940

САРАЙ

Аби стемніла літня піч,
То й починає клятий сич:
— Гей, дубе, дубе, князю дубе!
Да годі вже тобі в діброві
Стояти на горі дніпровій,
Та викривляти гілля грубе,
Та шумко вітер поборяти!
Ні з сьогобіччя, ні з заріччя
Не прийдуть красні сурмачі
Твоє величчя уславляти —
Недбалі прийдуть рубачі,
Поциркають крізь рівні зуби:
«Берімся, браття древогуби!»
Дарма, що велетень єси, —
Як бовдур, грянеш з високості,
Малим кущам поламлеш кості.
Тоді не вжалують краси:
Обсядуть, обчухрають чисто
Та й завдадуть у дальнє місто.
І там не будеш спати сном:
Ударять в серце долотом,
І голову проб'ють гвіздками,
І стягнуть гаком у ребрі,

І на смердючому дворі,
Над отвором глухої ями,
Тебе розіпнуть, як трупу.
Тоді забудеш про весну!
Там шашелі, щури, тхори
Та плісняви холодний слиз,
Та тлін — беззубий костогриз,
Ще й цвіркотіння цвіркуна,
Неначе брязкання заліз.
Паточать з тебе порохна!
А що чужих нап'єшся сліз,
Коли надійде ніч осіння,
Наслухаєшся голосіння
На дрова рубаних беріз.

30. VII. 1940

* * *

Як інколи сумую самотою,
Не знаючи, відкіль пливе печаль,
Мені буває жаль,
Що я, не владний над струною,
Не можу музику збудити,
Журливу дівчину у райдужному строю.

І гасне звук німий. Але приходиш ти,
Стареньку хустку кинувши на плечі,
І, поки тьмиться дальній вечір,
Вдивляєшся в прозірчасті мости,
Високо знесені на заграві блідавій,
У хмарні рисочки, начеркнені на пій,
В насумрені доми й споруди величаві;
Руками пам'яті находиш світлу ланку
В іржавім ретязі давноминутих днів.

І ось твої слова,
Зриваючи зневірену мовчанку,
Звучать як спів,
як щастя музика жива.

Зачинить ніч зорі ясне вікно,
Та вже природа з нами заодно:
Мов зерно на простелепе рядно,
З малого паросня розвіяної тучі
При місяці спадає дощ блискучий,
Розворушає чорний бір,
І з бросток смоляних, з пекошених полявиц,
З дрібних перелісків, з зарослих озерявиц
Навала пахощів пливе до нас у двір,
І молодість нову вливає в давні сні,
І плеще полум'ям забутої весни.

2. VIII. 1940. с. Балпе

* * *

У завулку вузькому
Тонко мглис туман;
Тінь високого дому
Полонила майдан.

Наближає смеркання,
Мовкне вітер-казкар...
Холодок зов'явання
Обіймає бульвар.

Сяє захід святочний,
Мов цвіте оболонь;
У кав'ярні молочний
Розпустився вогонь.

Піжним полум'ям кашна
Серед скверу горить.
Мить життя неказанна
Невідчутно летить.

9. X. 1940

* * *

Умруть і небо, і земля,
Замовкнуть голоси природи,
І, набігаючи здаля,
Не будуть плюскотати води.

Все, що росте, зоріє, пахне,
Безмовний холод пожере,
І злоба без людей зачахне,
І смерть без здобичі помре.

Та я хотів би уявити,
Серед своїх останніх мрій,
Що ти довіку будеш жити,
О буйний вітре стеновий!

Твоє не стихне трембітання;
Ти в мороку, серед руїн,
Луною давнього змагання
Все повторятимеш один

Слова поетів прозорливих,
Уболівальників земних,
Благання їх пісень журливих,
І скарги, і прокльони їх.

17. X. 1940

ДОЧКА БІЛІДИ

Мати любила мене,
та коли її зрадив коханий,
В дальній подалася світ,
кинувши доню малу.
Батька не відала я —
та й гіркою сиріткою стала.
Наймичка, в рам'ї лихім,
людям худобу пасу.
Славлять, що мати моя невимовно хороша
на вроду,
Славлять, що нині вона в пишних палатах
живе.
Ледве на день зазоріє,
у поле бреду я, голодна,
Там, над потоком малим,
довго в задумі сиджу.
Плюскає, грає потік,
а я смутно питаю у нього:
«Водо, хто кращий, скажи:
я чи матуся моя?»

20. X. 1940

* * *

Дні мигтіли, як при сонці дощ,—
Над водою, над татарським зіллям,
Над горбами, де полинь та мох.
Світлих безліч, а між ними — вороп.
Налетів — і сірий мур муріє
І на нім волоссям трупа трави.
А слідом — павучим кроком ніч.
Місяць — гребінь — на ліси далекі,
А на мене смуток та непам'ять.

Натрусилось по дворах соломи,
А зірниць на сонячнім сліду.
Натяжіло втоми
У твоїм саду.

А ти ж наповнено світилась.
Як бростка навесні.
Була в руці ночей волотка,
У другій — памолоток¹ днів.

Я руку простягнув за ним.
Ти усміхнулась, оддала.
І раптом за плечем моїм —
Два крила.

І жаль згадати! Що замчало
За дальній гаю ріг,
А що ворони подзьобали
Край степових доріг.

Ти засмутилась. Жовто так
На скошеній луці!
Чорний мак
Остався в твоїй руці.

¹ П а м о л о т о к — рослина, кольорова мітелка.

* * *

Ти хотіла подивитися на зорю.
Було ще темно.
Незліченні зіршиці юрмилися над сходом,
Нависаючи, як чашечки конвалій,
Де-не-де перебігав вітер.

Тоді ---
Зоря замріла, як груди іволги.
У полі, над дорогою,
Нагорблені ведмеді,
зп'явшись на задні лапи,
Приречено почалацали за обрій.

Раптом ----
Дорога зірниць заголубіла,
Дерева розступилися,
І ми чули, як вітер благав:
Ведмеді, ведмеді, не скидайтеся тополями,
Не скидайтеся.

* * *

Що дивного, що вулиця пуста,
Що вечорами не співає молодь?
Вікно, як муром, льодом зароста,
Ручайних вод зав'язано уста,
І потоптом бреде по полю холод.

І звечора на тверді темно-сніг
Нема моєї зірки між зірок,
Немов і там був ураган осінній
Та її повалив блискучий теремок.

* * *

Вже ані словом, ні співом,
 ні блиском очей не приваблю
Юного серця.
Та є в мене доця, мій паросток ніжний,
Буде любити мене і вечірнього.
 Буду їй милий
Навіть тоді,
 як затихну під брилами смертної
ночі,

* * *

Північний вітер грає на дуду
І зграї віхом виганяє в поле.
Снігур гуде, снігур гуде в саду
Про тебе, зимо, довгая неволе.

Уже понурі оболочи
На марах сонце понесли
В глибоку падь глухої мли.
Тихо в долині.
Сірий вечір запорпав лапи в мох.

На полонистій обочі
Горбато вистромляється з землі каміння.
Внизу, безокий, волохатий,
Заколотився паd водою.

Великий камінь встає —
Тихо.
Великий камінь нащуриw ухо —
Тихо в долині. Піч.
Великий камінь глянув на мене.
Піч.

7. IV. 1929

СОНЦЕВА ПОМСТА

(Східна легенда)

Колись у давній давнині —
є в людях поговір —
Численні карлики жили серед Кавказьких гір,
Такі дрібні, що папороть здавалась їх очам
Високоверхим деревом з розложистим гіллям.
На неї лазили вони, стинали гілочки
І мудро будували з них хороші теремки.
І добре жити їм було. Розумні та сильні,
Вони уміли ставити огради кам'яні,
Стріляли з лука дичину, багато мали стад,
Удозвіль зерна й волокна.

Ні віхола, ні град
До них не відали тропи,
і непокійний грім
Загонів хмарних
не збирав під небом їх ясним.
Дбайливе сонце день у день рівняло їм тепло.
І загорділо серце їх. І в лагідне чоло
Свого світила доброго наміривши стрілу,
Вони казали, сміючись: «За що йому хвалу
Лпуги наші віддають? У світлі чи в імлі,
Однаково здоліємо прожити на землі».

От сталося,
одного дня з-за височин гірських
Прозірчаста колисочка залинула до них,
І, як рослинний пух, легка, у сонному лету
Поколихнула цвіт лучний і стала на цвіту.
Поглянули, а там лежить розкохане дитя;
На нім зірчаста ткапочка
ще й синє сповиття.

А очі темно-голубі, і золотим пушком,
Мов крайкою, обведена голівка над чолом.
Такого дива не було, відколи ясен-світ!
До нього цмокають, воно сміється на одвіт.
«Да там-то ж красне!» —

каже хтось, милуючись малям.
І ознайомили: «Немовля віщує радість нам.
Хто буде кривдити його,
хай знає: смерть за те!»

Минає час. Чудне дитя, немов з води, росте.
Іще до місяця сп'ялось ходити, а до двох
Увочевидь переросло щонайбуїніший мох.
А й не закропиться нічим,
крім меду та роси.
І виросло па юнака величної краси.

Та що по тім?

Якийсь чудний удався той юнак:

Скрізь нишпорить,

чогось глядить, не бавиться ніяк,

Все хмуриться замислено,

не любить ні з ким,

І часто світлий зір його

темнить печалі дим.

Уже, на нього дивлячись, журилися діди:

«Коли б лишень од хлопчика

не скоїлось біди!»

Між ними був один горбань.

Чотири сотні літ

В його ступаних очах напівзатмили світ.

Тепер глядів він череди,

а здавна був герої.

От раз його на самоті питає хлопчик той:

«Ви, карлики, потужний рід.

Ні ворог, ні чума,

Ні дикий барс вам не страшні.

Скажіть, певже нема

Такої сили, що могла б поталувати й вас?»

«Нема піде,— прошамкав дід,—

щоб я так кози нас!»

Але по намислі додав: «Хіба б таке було,

Щоб хуртовною на нас бавовни намело,

І загорілася вона, то аж тоді, либонь,

Судилася б загибель нам:

пожер би нас вогонь!»

І тільки змовив ці слова недбалий лепетій,

Як там, де щойно був юнак, заюртувався змії,

І став на хвіст,

і вистромив загрозливий язик,

І, збивши бистрими крильми,

бурхнув угору й зник.

А де ж юнак?

Огледілись — і слід запав... Пема!
Великий страх поняв усіх!
Страхались не дарма.

Був день.

За муром кам'яним ходило стадо кіз.
Кругом, по горах та ярах,
дрімав одвічний ліс.

З кущів осотових

не міг зорястий знятись пух.

І раптом прикро заволав стурбований пастух:
«Біда! Загуба! Лишенько! Пропали ми навік!
Дак ось кого плекали ми!

Дак ось чому він зник!»

Усі метнулися на крик. «Чого ти? Де біда?»
«Сліпі! Не бачите?

В козла трясеться борода!»

«Дурний же ти!» — «Еге, дурний!»

Це ж вітер, а у нас
Спредвіку вітер не гуляв!» —

і в сльози козопас.

Тоді проміння сонячне у жовтий дим лягло,

І з високості клаптями бавовни понесло.

Глухими міріадами летіли пластівні.

А їм услід тиснулися нові в височині.

Як туча, сутінь гуснула.

І потьмарився світ.

І вийшов з душної нори на охолоду кріт.

Тоді рвонуло борвієм, і в омраку важкім,

Мов скелями привалений.

озвався зглуха грім.

І загули, їй склонилися нагірні дерева.

І, вічна голосільниця, заплакала сова.

Гучніше грянуло.

Вогонь проскочив в темноті,

Упав, стаївся, вигулькнув і раптом золоті

Угору скинув омахи, мов жмутки злих гадюк,
Що намагались видертись з чиїхось темних рук.

І загорілася земля,
і страшно зойкнув звір,

І затремтіла заграва на верховинах гір.

І в хруску дерева захряс крик розпачу:

«Пожар!»

І в воду кидався й тонув збезумлений товар.

В огні кипів і косогір, і яр, і оболонь,

І пташка, злинувши з вогню,

знов падала в огонь.

Орел, високо вибившись могучими крильми,

Один тужив, клекочучи, за милими дітьми,

І довго люте полум'я сичало і ревло,

Скарлючено вгризаючись у дерево її стебло.

І простяглась пустеля там,

де був квітущий сад,

Куди літав крадящий птах клювати виноград.

Пронали бідні карлики! Лиш мури кам'яні

Про необачне плем'я їх нагадують одні.

ПЕРЕКЛАДИ

Гесіод
З поеми
«Роботи й дні»

ОПОВІДАННЯ ПРО П'ЯТЬ ПОКОЛІНЬ

Спершу безсмертні божеве,
що їх на Олімпі домівка,
Рід золотий утворили людей,
надарованих словом.
Рід цей тоді існував,
як владикою неба був Кронос.
Люди жили ті, як боги,
безсумні і світлі душею,
Як від важкого труда,
так від горя далекі однако.
Старість до них не зближалась.
Могучі на руки й на ноги,
Завжди на учтах вони веселились,
не відавши лиха,
А помирали, як сном опановані.
Всяке добро їм
Даве було на пожиток.
Без оранки поле родюче
Їм дарувало плодів рясноту.
Лиш по власній охоті,
В мирності серця робили вони,
на всі блага багаті,
Власники стад незліченних,
сподобні богам невмирущим,

Час надійшов

і покрила земля покоління щасливе.

З тої пори його люди,

з ізволу великого Зевса,—

Духи добра на землі

і захисники смертного роду.

Все наглядаючи цильно:

і правду, неправедні вчинки,

Скрізь по землі вони ходять,

одягнені легким туманом.

Дано їм право царське —

роздавати нам всяке багатство.

Гірше багато від першого

друге людей покоління —

Срібне — створили богове,

що їх на Олімпі домівка,

На золоте неподібне ні вродою тіла,

ні духом,

Сотню-бо років при неньці турботній,

під доглядом дбалим,

Хлопчик її виростав,

безпомічний у рідному домі.

Як же до літ молодих

і до розуму врешті доходив,

Жив після того недовго,

велике приймаючи горе,

З власної своєї провини.

Ніколи-бо гордошам буйним

Впину ті люди не знали,

богам не хотіли служити,

На земляних вівтарях

учиняючи жертви блаженним,

Як земнородним годиться, як звичай існує.

Кроніон

Скрив під землю те плем'я,

угніваний тим, що пошани

Не віддавали блаженним богам,
олімпійським владикам.

Отже,

і це покоління безгранна земля поглинула.

Смертні

тепер називають їх родом підземних
блаженних;

Хоч вони по ряду й другі,

одначе так само в пошані.

Знов же і третє коліно людей,

надарованих словом,—

Мідне — Кроніон створив,

не подібне до срібного зовсім.

Із ясенів появились ті люди.

Страшні і могуті,

Сіяли горе й насильство,

Ареве діло робили.

Хлібом не з зерна живились,

душею твердіші за креміль,

Хмурі й суворі. Велика була їх потуга.

З плечей їм

Руки над тілом міцним

пездоланної сили зростали.

Мідна була у їх зброя,

доми побудовані з міді,

Міддю

й робили усе і не знали за чорне залізо.

Тільки ж погинули й ці

від кривавих незгод та усобиць.

В дім навісний льодового Аїда

зійшли безнайменно.

Отже, хоч вельми страшні видавались,

а чорної смерті

Не примогли увійти

і позбулись блискучого сонця.

Слідом за тим,
як покрилось і це покоління землею,
Знову ще інше, четверте,
створив на землі хлібородній
Батько Кроціон, владар,—
справедливе і лучче від інших —
Рід божественний славетних героїв,
що їх наші предки
На неосяжній землі величали колись півбогами.
Люта війна і страшні бойовища
звели їх зо світу.
Часть їх на Кадмовім полі лягла
коло Теб сімворітних,
Як за Едіпові вівці війна учинилась між ними.
Інші в крутих кораблях
над безоднями млистого моря
В Трою походом пішли
задля кучерів красних Єлени.
Там у кривавих боях
і спобігла їх смерть поневільна.
Решту осібно від смертних,
життя і домівку їм давши,
Зевс оселити призволив
над гранями земного світу.
Там і понині живуть,
острови паселивши блаженних,
Близько глибоких лучин Океану,
безсумні душею,
Щасні герої.
Там щедро їх зерном, солодшим від меду,
Тричі на рік падаряє квітуще зарідливе поле.
Нащо ж судилося жити мені
серед п'ятого роду?
Чом не помер я рапіш
або чом не родився пізніше.

Цині-бо плем'я сествує залізне.

Ні вдень, а ні вночі

Не припочити йому від труда,
не позбутися смутку.

Доли не має.

Турботи тяжкі від богів йому дані.

Правда, до злого і тут прилучилось добро.

Бо Кроніон

Згубить і це покоління людей,
надарованих словом,

Як, у рожденних дітей
сивина забіліє в волоссі.

Поки ж те буде,

нема односердя між батьком та сином,

Гостю немилий господар, товаришу —
давній товариш,

Навіть не дружні брати між собою,
як перше бувало.

Хутко безчестити стануть ці люди батьків
староденних,

Вже-бо й тепер їм

не раз домовляють образливим словом.

Горе злосливим.

Забулись небесної помсти. Не знають

Дяку належну віддати батькам
за труди виховання.

З злості один на одного готові губити отчину.

Не полюбляють людей незрадливої присяги.

Мужі

Праведні й добрі в погорді у них,
а злочинця шанують.

Правого суду далекі,
стида не плекають у серці.

Гірший

і луччого мужа до зла і неслави

призводить

ПОРАДІ МОРЕНПЛАВЦЕВІ

Може, бере тебе хіть по бурхливому
плавати морю,
То пам'ятай: як жахна Оріонова сила скидає
З неба Плеяд і вони потавають у море туманне,
Сильно тоді починають усякі вітри буйнувати.
Отже,
в той час не держи корабля на похмурому морі.
Припам'ятай мою раду
й роби на твердім суходолі.
Витягни з хвиль корабель,
обклади його міцно камінням,
Щоб не упав він
від сили вогкої павального вітру.
Затичку в дні відоткни,
бо згниє він від зливи Кропіда.
Снасті гарненько полагодь усі,
позапось їх додому
І, позгортавши,
сховай корабля мореплавного крпла.
Зроблене міцно стерно
почени над димливим багаттям
Та й дожидай,
поки прийде на плавання добра година.
Бистре судно тоді в море стягни,
наладує його кладдю.
Тільки такої бери,
щоб додому з прибутком вернутись.
Так і наш батько чинив, нерозсудливий Персе,
як плавав
На кораблі по морях, добуваючи чесно зарібок.
Так і сюди він прибув по широкопросторому
морю
На чорнобокім судні,
еолійську покшнувши Кіму.

Не від дозвілля,
добра чи багатства відтіль утікав він,
Тільки від бідності злої,
що людям Кронід посилав.
Край Гелікона осів він у Аскрі,
злиденній слобідці,
Прикрій взимі, неприємній улітку,
немилій піколи.
Отже, затям собі добре, мій Персе,
що в кожному ділі
Треба вважати на час,
а найбільше за все — в мореплавстві.

ПАНДОРА

Скрили безсмертні від смертних джерела життя.
А то легко

Можна було б чоловікові протягом дня
роздобути
Стільки, що мав би на рік споживати,
не знаючи злиднів.
Зараз пад огнищем димним
стерно почепив би він зайве
І перестали б робити воли та мули терплячі.
Тільки ж Кроніон
ховає поживність від людського роду,
Гнівний за те,
що його одурив Прометей хитродумний.
Саме тому і придумав він людям
згубливі турботи...

Взявши вогонь, заховав.
Але син Іапета відважний

Зпов його вкрав для людей у премудрого Зевса,
Скривши в порожній тростинці від Зевса,
що бавиться громом.
Гнівню промовив до нього Кроніон,
що хмари громадить:
«Син Іанета,
за всіх найздібніший на вигадки хитрі!
Радий ти дуже, що викрав огонь,
обдуривши мій розум,
На превелике нещастя собі
їй поколінням майбутнім.
Замість вогню я пошлю їм біду!
І пехай тоді нею
Тішаться в серці своєму
і власну педолю полюблять!»
Мовивши так,
засміявся родитель безсмертних і смертних
Славному дав він Гефесту наказ,
щоб той якнайшвидше
Землю змішав із водою,
поклавши всередину людській
Голос і міць
і з лица уподібивши вічним богням
Красної дівчини постать принадну.
Афіні казав він
Різних мистецтв научати,
щоб ткала прегарні тканини,
А золотій Афродіті круг чола її розілляти
Любість, і болісну хіть, і гризоти,
що тіло з'їдають.
Ще і гінцеві Гермесу, аргусовбивці,
розум собачий
В неї велів він покласти
їй навички крутійської вдачі.
Так говорив —
і безсмертні послушали владаря Зевса.

Перше, давно,
на землі проживали людські покоління,
Жодного лиха не знавши,
не знавши важкої роботи,
Ані хвороб неприємних,
що людям загибель приносять.
Покришку скриньки велику піднявши,
та жінка всі біди
Порозпускала
і людям великі вчинила скорботи.
Тільки подія одна усередині скриньки,
в міцному
Домі своєму лишилась,
не встигнувши пурхнути назовні.
Перше-бо того Пандора
накинула покришку скриньки
З волі егідодержавного Зевса,
що хмари громадить.
Нагасті інші без ліку кругом
поміж нами блукають,
Повно-бо їх на землі,
та й на морі великому повно.
Слабості всякі між люди і вдень,
і вночі без зазову
З власної волі приходять,
приносячи смертним нещастя
В тині великій,
не дав-бо їм голосу мудрий Кроніон.
Отже,
не може ніхто ухилитись від присуду
Зевса.

ПІРАДИ

Персе, візьми до душі й якнайкраще розваж
моє слово:
Слухайся голосу правди
та й думки не май про насильство,
Цей-бо закон для людей
встановив олімпієць Кропіон:
Риби, і звірі,
і птиці крилаті нехай безборонно
Пинцать себе й поїдають —
немає-бо правди між ними.
А чоловікові правду він дав,
найкоштовніше благо.
Хто, усвідомивши правду,
її привселюдно шанус,
Щастя дає тому Зевс,
що далеко сягає очима.
Як же хто, свідчачи,
каже неправду й клянеться брехливо,
Той справедливість порушив,
самого себе загубивши.
Після такого й нащадки лишаться у світі
нікчемні,
Хто присягає правдиво,
у того й нащадки величні.
Мисливши щастя тобі, я скажу,
перозсудливий Персе,
Навіть громадою легко дійти
до пороку лихого.
Рівні до нього стежки,
та й оселя його недалеко,
А доброчесність від нас
безсмертні боги відділили
Потом ряспим: і стрімка,
і висока до неї дорога,

Ще й грудувата спочатку,
та скоро досягнеш верхів'я,
Стане легкою здаватись дорога,
важка попереду.
Той є найкращий за всіх,
хто в кожному ділі своєму
Сам собі раду дає,
вибираючи завжди пайкраще.
Рівно шаную й того,
хто слухняний на добру пораду.
Хто ж ані сам не зміркує нічого,
ні іншого слову
Дати увагу не хоче,
той зовсім нікчемна людина.
Не забувай же мого заповіту,
роби, не лінуйся,
Персе, нащадку богів,
щоб на тебе довічну ненависть
Голод поклав,
а Деметра у краснім вінку полюбила,
Щедра богиня,
та й збіжжям твою виповняла стодолю.
Голод-бо завжди товариш тому,
хто не хоче робити.
Люди й безсмертні однак ненавидять тих,
хто в неробстві
Вік проживає, подібно до трутнів,
позбавлених жала,
Що, не працюючи,
бджіл працюючих з'їдають роботу,
Хай тобі приязно буде
добром невеликим рядити,
Щоб своєчасно стодоли твої
вищовнялися хлібом.
Все нам робота дає —
і великі отари, й багатство;

«Зіб'ю собі воза».

Дурень, того і не знає,

що в возі надоби багато,

Треба його наперед заготовити

й скласти удома.

Тільки настане пора,

що до оранки люди беруться,

Швидко тоді обертайтеся всі разом:

раби і господар,

Землю, чи буде суха, чи вільготна,

ори без упину.

Як тільки можеш, пильнуй,

щоб рясниста пашня зародила.

Зореш навесні, а вдруге улітку,

та й будеш безпечний.

Пар своєчасно засій,

поки поле тобі не затвердло.

Пар і в біді захистить,

і маленьких дітей заспокоїть.

Отже, підземному Зевсу молись,

та й пречистій Деметрі,

Щоб наливалось повніше

те зерно Деметри свяченне,

Тільки до оранки станеш, молись, як,

узявшись рукою

Міцно за держално плуга,

колючим штихом доторкнешся

Карку волів, щоб тягли за реміння граділь.

А невільник

З заступом трохи позаду

хай лагодить птахам роботу,

Криючи зерно землею.

Бо добрий порядок для смертних

Найкорисніший за все,

а найгірше за все — безголов'я.

Приїде пора —

і достигле колосся поникне додолю,
Якщо Кроніон
призволить щасливий кінець дарувати.
Вибереш геть павутиння з глеків.

І, я маю надію,
Радісно буде тобі споживати добуті запаси.
Світлої діждеш весни при достатку
й не будеш нікому
Заздрісно в руки дивитись.

Ще й інший у тебе попросить.
Як божественну землю ізореш на сонцезвороті,
Жатимеш сидьма свій лан,
загортаючи мало рукою;
Пилом укритий, не дуже радіючи,
зв'яжеш колосся

Та й понесеш у кошівці;
ніхто й не погляне на тебе.
В тім неоднакова воля егідодержавного Зевса,
Смертній людині нелегко збагнути
його таємниці.

Якщо оборенся пізно, то от що тебе зарятус:
В час,
коли в брості дубовій кукукає перша
зозуля,

На незмірній поверхні земній
звеселяючи смертних,
Хай засльотиться на три дні й дощить без
упину, аж поки
Врівні волової ратиці стане,
не вище й не нижче.

Так от і пізній орач
з орачем порівняється раннім.
Все це на пам'яті добре держи,
щоб не скрилось од тебе
Ані народження світле весни,
пі дощі своєчасні.

ЗИМА

Ти стережися, як можеш,
днів Ленеона сутужних.
Згубні вони й для худоби, а надто,
як землю затвердлу
Паморозь криє колька під подихом вітру Борця.
Він із Фракії,
ховательки коней, на нас упадає,
Хвилю збиває на морі,
реве по полях і дібровах.
Безліч високогіллястих дубів
і розпашистих сосен
Він, налетівши раптово,
валяє на землю родючу
В гірських улогах —
і стогону повен весь ліс незліченний.
Скулені звірі, хвости підібравши під себе,
трясуться,
Навіть такі,
що їх хутро щитить. Бо їх протинає
Холодом вітер жалкий,
хоч які волохаті їм груди.
Навіть крізь шкуру вола він проходить:
нема йому стриму.
Кіз довгошерстих проймас!
І тільки овечим отарам
Сила Борця не шкодить.
бо дуже густа на них вовна,—
Сила,
що її діда старого здолає моторним
зробити.
Не протинає він також і дівчини піжного тіла.
Вдома в ту пору вона застається,
біля милої ценьки,

щоб волосся тобі не тремтіло
І не дибилосьь на тілі твоїм,
настовбурчене прикро.
Ноги у чоботи взуй із шкіри вола,
що убитий,
Тільки до міри зроби
і всередині виклади поветю.
Шкури козят-перваків,
коли стане робитися зимно,
Добре воловими жилами сам познивай,
щоб на спину
Мати вкриття від дощів.
А на голову справ собі шанку
З теплої поветі, пошиту до діла,
щоб вуха не мокли.
Ранки холодні в той час,
як Борейі упадас на землю.
Ранками з зірного неба додолу
на ниви щасливих
Сходить туман хлібодайний,
вінчуючи добре поліття.
З рік, що течуть безнастанно, насиченій повно
водою
І понад землею
високо піднесений вітром бурхливим,
Іноді дасть він надвечір дощу, а буває,
що й зникне,
Як із Фракії новіс Борейі, паганяючи хмари.
Ти до туману роботу справляй,
і вертайся додому,
Не обняла щоб тебе коли-небудь
та мряка небесна.
Не замочила вбрання,
не покрила вологою тіла.
Маї осторогу раз в раз,
бо той місяць найтяжчий за цілу

Зиму; тяжкий для людей він,
тяжкий для дрібної худоби.
Вистачить паші волам половини тепер,
але людям
Збільшену пайку давай —
допоможуть в тім ночі великі.

ВИБІР ЖІНКИ

Зрілим ти станеш коли,
то веди в свій будинок дружину,
До тридцятьох
як років небагато тобі залишилось
Чи недалеко за них перейшов —
саме час цей для шлюбу;
Жінка хай зріє чотири,
на п'ятому ж році йде заміж.
Діву в дружини бери,
щоб її ти навчив поведінки;
Ту вибирай переважно,
до тебе живе що найближче;
Добре раніш розпитай,
не сміялись сусіди щоб з тебе.
Кращого, звісно,
мужчині за жінку немає нічого
Добру,
проте і немає вже гіршого лиха за жінку,
Що похитлива, така-бо його,
хоч який він кремезний,
Палить без огнища,
навіть і в старість жене передчасну.

СОНЦІВ ПАЛАЦ

«Метаморфози», кн. II. 1--18

Сонців палац височів,
 на високі колони опертий,
 Золотом ясен жарким
 та на полум'я схожим сіропом;
 Верх покрівлі блищав,
 покритий слоновою кістю,
 Срібним світлом леліли
 двійчатих дверей половини.
 Красний був знадіб, та краща робота.
 На дверях Мульткібер
 Викував море,
 що поясом землю кругом обіймас,
 Коло земне і вгорі над землею нахилене небо.
 Синіх богів глибина замикає:
 дзвінкого Трітона,
 Постать мінливу Протея і велетня вод Егеона,
 Що величєнних китів обхопивши,
 стискає рукою.
 Видно й Дориду, і дочок її коло неї.
 Ті плавають,
 Ці, посідаючи на камені,
 сушать зелене волосся,
 Деякі їдуть на рибах. Обличчя усім неоднакі,
 Та їй не відмінні:
 як сестри, схожі одна на одну.
 Скрізь по землі міста і діброви,
 тварини і люди,
 Німфи і ріки та інші боги, шановані в селах.
 Образ блискучого неба вгорі
 над усім розп'ято,
 Шість променіс сузір'їв
 на кожній дверей половині.

Із дверей Плутона виходять Діоніс, Есхіл і Ев-
ріпід.

Евріпід.

Я трону не зречуся, не вмовляй мене!
Кажу ж,— за цього дужчий я в поезії.

Діоніс.

Чого ж мовчини, Есхіл? Слова ці чуєш ти!

Евріпід.

Мовчати буде довго! Так самісінько
Він раз у раз морочив нас в трагедіях.

Діоніс.

Стривай, не говори так самовпевнено!

Евріпід.

Його я добре знаю, розібрав давно,—
Пустого величайку, дикунів співця,
Що з навісних, бездверих, безпритомних уст
Слова тріскучі вивергас в'язками!

Есхіл.

Невже, селянської богині вищлодку,
Ти смієш це казати? Полатайко ти,
Пустомолот, старців і жебраків співець!
Попам'ятаєш ці слова!

Діопіс.

Та годі ж бо,
Есхіл! Ось не розпалюй серця гніванням!

Есхіл.

Ні, виявлю про нього все. Кривих калік
Поет нікчемний! Хто він? Чим пишається?

Діопіс.

Вівцю, вівцю нам чорну волочить мерції!
Ой, тож-то хуртовина паривається!

Есхіл.

Це ж ти все крїтські співанки визбїруєш
І тягнеш у трагедії розпусництво!

Діопіс.

Есхіл шановний, постривай хвилиночку!
А ти, нещасний Евріпід, ти, поки жив,
Від тучі градової утікай чимдуж,
Щоб він, важким пустивши в тебе висловом,
Не розтрощив тобі чола та її «Телефа».
Есхіл, я прошу, не гнівись, а лагідно
Доводь і слухай доводів; не личить-бо,
Щоб трагіки сварились, як перекупки.
А ти трїциш, неначе дуб підпалений!

Евріпід.

Готовий я і зовсім не зрікаюся
Їсати перший — чи нехай кусає він —
Пісні, і вірші, і кістяк трагедії.
Мого «Пелея» і «Єола» хай гризе,
І «Мелеагра» з ними, надто ж «Телефа».

Діопіс.

А ти, Есхіл, що розпочати думаси?

Есхіл.

Я зовсім не хотів би сперечатися:
Нерівні ми в змаганні цім.

Діопіс.

Чому ж це так?

Есхіл.

Моя зосталась на землі поезія,
Його — померла разом з ним; на похваті
Вона у нього. Та нехай по-твосму!

Діопіс *(до хору)*.

Тепер вогню нам принесіть і ладапу!
Я хочу до змагання помолитися,
Щоб мудро розсудити суперечників.
А ви почніте пісню, звеличайте Муз!

2-га половина хору.

Зевсові дочки, незаїмані діви,
Музи, о дев'ять сестер! Ви бачите
вдумливий розум
Двох супротивців, творителів речень.
Одягнені в зброю
Хитро закручених гострих промов,
вони виїшли на битву.
Музи, прийдіть, подивіться на силу
Уст, що уміють кувати слова
Легкі, як тирса, й тяжкі, як колоди.
Мудрість готує нечуваний спір,
І час початку близько.

Діоніс (до Есхіла й Евріпіда).

Моліться їй ви, змагання починаючи.

Есхіл.

Деметра-мати, що плекала розум мій,
Нехай твоїх містерій буду гідним я!

Діоніс (до Евріпіда).

Ти на вівтар теж ладап поклади.

Евріпід.

Гаразд!

Та тільки ж бо не цим богам молюся я.

Діоніс.

А що? Своїм? Нового роблива?

Евріпід.

Еге ж!

Діоніс.

То помолись своїм богам, окремішнім.

Евріпід.

Ефір, моя поживо, ти, язик верткий,
І ви, чутливі ніздрі, допоможіть мені
Збивати влучно мову супротивника.

1-ша половина хору.

Ми бажаємо почути,
Як за співи і за вірші
Два поети, славні хистом,
Бій згубливий розпочнуть.
У обох язик лютує,
У обох не млява думка,
Та й відвага не мала.

Уявляси так змагання:
Тонко, різьблено, дотенно
Говоритиме одні;
Другий, видерши з корінням
Буї-слова,
Гряне, вдарить, розметас
Речень довгі табуни.

Провідник хору.

Не гайтеся більше, розпочніть!
Лиш говоріте чемно,
Без приновісток і таке, чого не скаже інший.

Евріпід.

Який я сам і як моє мистецтво розуміти,
З'ясую потім, а тепер я хочу довести вам,
Що він дурисвіт і хвалько
і раз у раз морочив
Дурноголових глядачів, як передніше Фрініх.
Спочатку постать і лице обвинши покривалом,
Виводить і садовить він Ахілла чи Ніобу,
М'язьки трагічні.
Ті мовчать, не пишуть ані слова.

Діоніс.

Клянусь богами, так!

Евріпід.

Ось хор чотири пісні поряд,
Туночучи, прогомонить,— ті все із уст ні пари.

Діоніс.

А от мені мовчання їх подобалось не менше,
Ніж мінніші торохтії.

Е в р і п і д.

Та це від недоумства,
Будь певний.

Д і о н і с.

Може, справді так. Навіщо ж він це коїв?

Е в р і п і д.

Для обдуру, щоб глядачі слухняно дожидали,
Поки Ніоба бовкне щось. А драма йде тим
часом.

Д і о н і с.

Який поганець! Скільки ж раз мене пошив
він в дурні!
(До Есхіла).

Чого ж корчишся її сопеш?

Е в р і п і д.

Бо правда дошкуляє.
Коли оте пробубонить, уже її до половини
Дійшла вистава.

Скаже ще десяток слів волячих,
З бровами, з чубами,
якісь страховища несвітські.

Нехай би хто второпав їх!

Е с х і л.

О горе!

Д і о н і с.

Тихо, тихо!

Е в р і п і д.

Нічого толком не казав!

Діоніс (до Есхіла).

Не скрегочи зубами!

Евріпід.

А все Скамандри, та вали, та викувані з міді
Орли-грифони на щитах, промови крутокінні,—
Нелегко зрозуміти їх!

Діоніс.

Колись, богами свідчусь,
Я цілу ніч лежав без сну,
безперестанку думав:

Що значить бурій півнекіні?

Що це за птах дивочний?

Есхіл.

Невігласе! Це знак такий на кораблях писали.

Діоніс.

А я гадав, це Еріксід, синочок Філоксена.

Евріпід.

Невже ж не міг на сцені він без півня обій-
тися?

Есхіл.

Що ж ти, ненависний богам, показував у дра-
мах?

Евріпід.

Не півнеконей, присягнув, не ланекозерогів,
Як ти робив,

як пишуть їх на килимах мідійських.

Коли від тебе я прийняв поезію трагічну,

Розпухлу

від надутих слів та речень гордо-пишних,

Я перше висушив її, позгонив з неї тіло
Паваром з білих буряків, піснями, моціоном,
Екстрактом з просторікання,

що процідив з книжок я,

А потім поправляти взяв удвох з Кефісофонтом.
Ніколи не базікав я, що набіжить на думку!
Герой, на сцену виїшовши, розповідав у мене
Своє походження.

Діоніс.

Твоє було, напевне, гірше!

Евріпід.

З початку дії не лишав нікого я без слова;
У мене промовляли всі: і жінка, і рабиня,
І пан, і дівчина, і дід старий...

Есхіл.

За це зухвальство
Ти заслужив на люту смерть!

Евріпід.

Ні, свідчусь Аполлоном!
Я тим народові годив.

Діоніс.

Ну, це лишімо, друже;
Розмова ця не дасть тобі ніякої користі.

Евріпід (*показуючи на глядачів*).

Я промовляти їх навчив...

Есхіл.

Не буду сперечатись,
Та краще б розчахнувся ти,
Як мав таке робити!

Е в р і п і д.

Навчив їх засоби тонкі до віршів прикладати,
Дивитись, думати про все, к̄рутити, хитрувати,
В усім підозрівати зло...

Е с х і л.

Не буду сперечатись.

Е в р і п і д.

В поезію впровадив я звичайне, повсякденне,
Що завжди оточує нас. Моє мистецтво кожен
Судити міг, бо розумів. Я не дзвонив словами,
Не крився за густий туман і не страхав народу
Блянаним брязкотом промов Мемнона або
Кікна.

Тепер його учеників поставте в ряд з моїми:
Його — шаленій Мегаїнет,
Формісії недотепній,
Ті сурмосписопатлачі, вернидуби чванливі:
Мої — розумний Клейтофонт і Ферамен
лукавий.

Д і о н і с.

О, Ферамен — це мудрий муж,
на хитрощі удатний!
Коли він вскочить у біду,
до згуби буде близько,—
То викрутиться:
я, мовляв, «кеосець, не хіосець».

Е в р і п і д.

Отак-то просвітив я їх,
Глибоко думати навчив.

В поезію завів число
І розмисел. Тенер усі
Уміють розбирати все,
Ділам громадським і своїм
Давати інший, кращий лад.
Питає кожен: як це так?
А де та річ? А це хто взяв?

Д і о н і с.

А правда, бачить Зевс! Тенер
Афінець, тільки ввійде в дім,
На родичів і на рабів
Уже й горлає: горщик де?
Хто піскареві надкусив
Головку? Казанку каюк,
Що я купив собі торік!
Позавчорашній де часник?
Маслину хто мені надгриз?
А там-то ж бевзями були!
Сидять, було, як малюки,
Роти пороззявлявши.

2-га половина хору *(до Есхіла)*.

Ти це бачиш, Ахілл, найясніший герой!
Що ж бо ти на це відкажеш?
Тільки маї себе в обладі.
Щоб, буває, бистрий гнів
Не замчав тебе за межі!
Докоряв напасник тяжко.
Але ти, славетний муж,
Не гнівливо боронися,
А, наставивши до вітру
Тільки кінчики вітрил,
Випливай на простір тихо,
Будь обачний,

Поки з берега погідний
Не повіс легковоїї.

Діоніс (до Есхіла).

Ти між еллінів перший,
хто пишних промов величаві споруди
позводив,
Хто трагедію в шати врочисті зрядив, —
відкривай красномовства джерела!

Есхіл.

Не хотів я цієї розмови!
Горить мені серце з досади і гніву,
Що з таким супротивцем стаю я на спір.
Та щоб він не вдавав переможця,
То відкажуй: за віщо даруємо ми похвалу
і повагу поетам?

Евріпід.

За розважність, за мудрі поради, за те,
що синів свого рідного краю
На добро і на розум навчають вони.

Есхіл.

А коли протилежне чинив ти,
Коли з чесних,
статечних і гідних людей поробив вітрогонів
ледачих, —
То яка тобі кара за це припада?

Діоніс.

Смерть, звичайно, — не в нього питати!

Есхіл.

А тепер подивися,
якими колись із моєї руки ти прийняв їх.

Кремезні та дебелі були, як дуби,
відбували повинності справно,
Не були шахраями, дурниць не верзли,
як тепер, не тинялись по місту,
Але дихали бронєю, списом,
мечем та шоломами з ясним султаном;
Притаманна була їм відвага палка,
за сім шкур буйволиних міцніша.

Е в р і щ і д.

Ну, набігло на нього!

Уб'є нас тепер ця навала списів і шоломів!
Та яких же ти способів брався на те,
щоб навчити їх мужніми бути?

Д і о н і с.

Розтолкуй нам, Есхіл,
і свавільним не будь, не несися у гордому
гніві!

Е с х і л.

Дав я драму, овіяну духом війни.

Д і о н і с.

Що за драма?

Е с х і л.

«Похід на фіванців».

Хто бачить її,

переїмається весь невситимим жаданням
геройства.

Д і о н і с.

Необачно зробив ти,

бо в творі твоїм від усіх хоробріші фіванці
І в боях нездоланні!

За помилку цю по заслугі зазнаєш поразки.

Е с х і л

Ви так само героями бути могли б,
та не тим ви, на жаль, клопотались.
Я трагедію «Перси» поставив іще,
щоб і вам надихнути бажання
Перемогою завжди вінчати себе.
Я прославив завзяття хоробрих!

Д і о н і с.

Нам'ятаю, яка мені радість була
про покійного Дарія чути;
Ввійшов хор, і в долоні отак заплескав,
і почав голосити «іау-ой!».

Е с х і л

Ось призначення наше, постів усіх.
Розбери, подивися уважно,
Чим корисними стали найкращі співці,
починаючи з давнього давна:
Тасмничих обрядів навчив нас Орфей
і звелів уникати убивства;
Лікування хвороб, прорікання Мусейі показав.
Хліборобські роботи,
Жнива, оранку, сів, молотьбу Гесіод описав.
А Гомер божественний
Чим же славу й пошану здобув, як не тим,
що навчив нас військової справи,
Мужніх подвигів, збройного діла?

Д і о н і с.

А от Пантаклейі, дурнуватій невдаха,
І в Гомера нічого навчитись не міг.
На святочнім поході недавно
Надягнув він на голову зразу шолом,
а тоді став чинляти султана!

Е с х і л

Але скільки відважних і славних було,
пригадай хоч героя Ламаха!

Ідучи за Гомером,

у драмах моїх оснівав я діла певмирунці
І Патроклів, і Тевкрів, левиних сердець.

Я хотів громадян підіймати,

Щоб урівні з героями стали вони,
звук сурми бойової зачувши.

Але, Зевсом клянусь,

не вигадував я Стенебой, ані Федр
безсоромних.

І не скаже ніхто,

щоб у творі яким показав я закохану жінку.

Е в р і н і д.

І це дивно, що так, бо цуралась тебе Афродіта.

Е с х і л

Цехай і цуралась,

Та зате над тобою й твоїми всіма
аж занадто вона панувала

І до лиха тяжкого тебе довела.

Д і о н і с.

Свідчусь Зевсом, щирісінька правда!

Що колись про чужих ти придумав жінок,
тим і сам був покараний тяжко.

Е в р і н і д.

Але чим же так шкодять вітчизні, скажи,
несвідомий, мої Стенебої?

Есхіл

Тим, що чесне подружжя статечних людей
спокушав ти нечистим бажанням
Піддаватись,
а потім труїти себе через тих твоїх
Беллерофонтів.

Евріпід.

Хіба сам я історію Федри створив
чи подав її всупереч правді?

Есхіл

Я цього не кажу,
але мусить поет все негарне й ганебне
ховати,
А не в драму тягти та й метати юрбі перед очі.
Малят нерозумних
Нахиляє учитель на добрі стежки,
а людей уже літніх — поети.
Лиш про гарне й корисне належить нам річ.

Евріпід.

А ти певен, що дієш корисно,
Коли зопалу кидаєш гори-слова з Лікабетт
чи Парпет висотою?
Говорити по-людськи не можна було?

Есхіл.

Нетямущий, сама неминучість
Нам велить для великих учинків і дум
відповідного слова шукати.
Та й з природи властива
яєним півбогам урочиста, піднесена мова;

Адже й пишністю, й блиском багатих одяг
вони зовсім на нас не подібні.

І цього я учив, але мій заповіт ти порушив.

Евріпід.

Та чим же порушив?

Есхіл.

Ти владик і героїв у дрантя одяг,
щоб нещасними й гідними жалю

Показались вони.

Евріпід.

Не перечу тобі;

тільки що ж у тім злого ти бачиш?

Есхіл.

Із значних і багатих не хоче тепер
ані жоден іти в трієрархи!

Обмотавшись веретищем,

плачуть вони та клепуть свої злидні й
нестатки.

Діоніс.

Присягнуся, що так;

а під сном у них із пайтонної шерсті
сорочка!

І коли пощастить одурити людей,
виринають на рибнім базарі.

Есхіл.

Понаучував ти марнословити всіх,
в ленетанні пустому виравлятиєсь,

Через тебе палестри порожні стоять,
через тебе збезчещені ззаду

Юнаки говірки.

А візьми веслярів — обротливий народ!

Ти навчив їх

Зневажати начальство і старших людей.

А у мене колись, пам'ятаю,

Тільки те вони їй знали, що гамати хліб
та своє «О-ге-гей!» викрикнути.

Діо н і с.

Та проворні були насмердіти в лице
весляреві із нижчого ряду,

Безсоромно бруднити сусіда свого
та з прохожого здерти одержу!

Нині буйні, сварливі, не хочуть гребти
і пливуть, де самим замапеться.

Е с х і л.

Скільки лиха від цього постало у нас!

Він виводив на сцену то зводниць гидких,

То жінок, що у храмі родили дітей,

То сестер, що в братів за коханок були.

Він казав нам, що жити їй не жити — одно.

Через ці неподобства в столиці у нас

Порозводилось блазнів без ліку тепер,

Писарів, скоробрехів, облесливих мави,

Що безчесно морочать і дурять народ;

А зате неможливо знайти юнака,

Щоб умів смолоскина пронести!

Діо н і с.

А це правда! Я зо сміху мало не вмер

На недавньому празнику Панафішей.

Взявся бігти якийсь клишонога — гладкий,

Білотілій та куцїй. Він дуже відстав,
Напинався, зігнувся в дугу. Краї воріт
У Кераміка бити його почали
Попід ребра, по стегнах, по шиї, в живіт.
Якось видерся він з-поміж тих стусанів,
Стріскотів, заgrimів,
Та й утік, смолоскипа згасивши.

**СЛОВО ПРО ПОХІД ІГОРІВ, ІГОРЯ,
СИНА СВЯТОСЛАВА, ВНУКА ОЛЕГА**

Чи не добре було б нам, браття,
Почати старими словами
Войних повістей про похід Ігорів,
Ігоря Святославича?

А початися тій пісні
За подіями цього часу,
А не за намислом Бояновим.

Боян-бо віщий,
Коли кому хотів пісню творити,
То розтікався білкою по дереву,
Сірим вовком по землі.

Сизим орлом під облоками.

Пам'ятаючи, повідав
Давніх часів усобиці.

Тоді пускав десять соколів

На стадо лебедиць;
Которої досягав,
Та перша пісню співала
Старому Ярославу,
Хороброму Мстиславу,
Що зарізав Редедю
Перед полками касозькими,
Красному Романові Святославичу.

Да то ж Боян, браття,
Не десять соколів
На стадо лебедиць пускав,
А свої віщі пальці
На живі струни покладав,
І вони самі князям славу рокотали.

Почнімо ж, браття, цю повість
Від старого Володимира
До нинішнього Ігоря,
Що зміцнив ум кріпотою своєю
І загострив серце своє мужністю;
Сповнившись воїного духу,
Навів свої хоробрі полки
На землю Половецьку
За землю Руську.

Тоді Ігор поглянув на світле сонце
І побачив: тьмою від нього
Все своє військо покрите.
І сказав Ігор до дружини своєї:
«Браття й дружино!
Лучче потятому бути,
Ніж полоненому бути.
А всядьмо, браття, на свої бистрі коні
Та подивимось синього Дону».

Запал князеві ум полонив,
І призвість заступила йому жадоба
Звідати Дону великого.
«Хочу,— сказав,— спис переломити
Кінець поля половецького;
З вами, русичі,

Хочу паложити головою
Або спити шоломом Дону».

О Бояне, солов'ю старого часу!
Да коли б же ти ці полки оццебетав,
Скачучи, солов'ю, по дереву мислі,
Злітаючи розумом під облоки,
Звиваючи славу обанали цього часу,
Линучи Трояшвою тропою
Через поля на гори!
Так би співати пісню Ігореві,
Того Олега внукові:
«Не буря соколів занесла
Через поля широкі;
Галиці табунами біжать
До Дону великого...»
Або так заспівати було,
Віщій Бояне, Велесів внуке:
«Коні ржуть за Сулою,
Дзвенить слава у Києві,
Сурми сурмять у Новгороді,
Стоять стяги в Путивлі...»

Ігор жде милого брата Всеволода.
І сказав йому буї-тур Всеволод:
«Один брат, один світ світлий
Тв, Ігоре,
Обидва ми Святославичі!
Сідлаї, брате, свої бистрі коні,
А мої да й готові,
Осідлані коло Курська напереді.
А мої да й куряни
Свідомі біїці:
Під сурмами сповивані,
Під шоломами ззеліяні,
Кінцем синеа згодовані.

Путі їм відомі,
Яруги їм знані,
Луки їм натягнені,
Сагайдаки отворені,
Шаблі нагострені,
Самі скачуть, як сірі вовки в полі,
Шукаючи собі честі,
А князю слави».

Тоді ступив Ігор-князь у золоте стремено
І поїхав по чистому полю.

Сонце йому тьмою путь заступало;
Ніч, стогнучи над ним грозою,
Птиць побудила.

Свист звіриний постав;
Див квилить на верху дерева,
Велить послухати землі незнаній,
Волзі,

і Помор'ю.

і Посуляю,

І Сурожу, і Корсуню,
І тобі, Тмутороканській бовване!

А половці певторованими дорогами

Побігли до Дону великого;

Кричать вози опівночі,

Мов лебеді сполохані.

Ігор до Дону військо веде.

Уже біду його

Виглядають птахи по дуб'ю;

Вовки грозу віщують по яругах;

Орли клетком на кості звірів кличуть,

Лисиці брешуть на чермені щити.

О Руська земле,

Уже ж бо ти за горою!

Довго ніч меркне,
Зоря-світ запалала,
Мла поля укрила,
Щебет солов'їний заснув,
Гомін галичій убудився.
Русичі поля великі
Черленими щитами перегородили,
Шукаючи собі честі,
А князю слави.

З зарання в п'ятницю
Потоптали вони погані полки половецькі
І, розсипавшись стрілами по полю,
Помчали красних дівок половецьких,
А з ними злото, і паволоки,
І дорогі оксамити.
Укривалами, і опанчами, і кожухами,
І всякими узорочами половецькими
Почали мости мостити
По болотах і гружавинах,
Черлений стяг, біла корогва,
Черлений бунчук, срібне ратище —
Хороброму Святославичу!
Дрімає в полі Олегове хоробре гніздо.
Далеко залетіло!
Не родилося воно на поталу
Ні соколу, ні кречету,
Ні тобі, чорний вороне,
Поганий половчине!
Гза біжить сірим вовком,
Їончак йому путь показує
До Дону великого.

Другого дня вельми рано
Їриваві зорі світ повідають;
Чорні тучі з моря йдуть,

Хочуть прикрити чотири сонця,
А в них трепечуться сині блискавки.
Бути грому великому!
Іти дощу стрілами
З Дону великого!
Там-то списам поламатися,
Там-то шаблям потручатися
Об шоломи половецькі
На річці, на Каялі,
Біля Дону великого.
О Руська земле,
Уже ж бо ти за горою!

Ось вітри, Стрибожі внуки,
Віють з моря стрілами
На хоробрі полки Ігореві.
Земля дуднить, ріки мутно течуть;
Порохи поля покривають.
Стяги говорять:
Половці ідуть від Дону і від моря
І відусіль руські полки обступили.
Діти бісові криком
Поля перегородили,
А хоробрі русичі —
Черленими щитами.

Яр-туре Всеволоде!
Стоїш на обороні,
Прискаєш на військо стрілами,
Гримиш об шоломи мечами харалужними.
Куди тур поскочить,
Своїм золотим шоломом світячи,
Там лежать погані голови половецькі.
Поскипані шаблями гартованими
Шоломи оварські
Від тебе, яр-туре Всеволоде!

Що тому рана, браття,
Хто забув честь, і життя,
І город Чернігів,
Отецький золотий престол
І свого милого жадання,
Красної Глібівни,
Звичаї та обичаї!

Були віки Трояпові,
Минули літа Ярославові;
Були походи Олегові,
Олега Святославича.
Той Олег мечем крамолу кував
І стріли по зелі сіяв.
Ступав він у золоте стремено
У городі Тмуторокані,
А той брязкіт зачував
Давній великий
Ярославів син Всеволод.
А Володимир щоранку
Уші затуляв у Чернігові.
А Бориса Вячеславича
Похвальба на суд привела
І на Канині
Зелену паполому постелила
За кривду Олегову,
Хороброго і молодого князя,
А з тої Каяли
Святополк повіз отця свого
Міждо угорськими іноходцями
До святої Софії в Київ.
Тоді, за Олега Гориславича,
Сіялися і зростали усобиці,
Гинуло добро Дажбожого впука:
У княжих незгодах
Людський вік коротився.

Тоді по Руській землі
Рідко орачі гукали,
Та часто вороги крикали,
Трупи ділячи між собою;
А галки свою річ говорили,
Змовляючись летіти на поживність.
Так було в тих боях і в тих походах,
Але такого бою не чувано.

З заравня до вечора,
З вечора до світа
Летять стріли гартовані,
Гримлять шаблі об шоломи,
Тріщать списи харалужні
У полі незнаному,
Серед землі Половецької.
Чорна земля під копитьми
Кістьми була засіяна,
А кровію поливана;
І зійшла туга по Руській землі.
Що там шумить, що там дзвенить
Здалеку рано перед зорею?
Ігор полки завертає,
Жаль йому милого брата Всеволода.
Билися день, билися другий,
Третього дня перед полуднем
Упали стяги Ігореві.
Тут брати розлучилися
На березі бистрої Каяли;
Тут кривавого вина не достало;
Тут пир докінчали хоробрі русичі:
Сватів паноїли,
А самі полягли
За землю Руську.
Никне трава жалоцями,
А древо з тугою до землі приклонилось.

Та уже, браття,
Невесела година настала,
Уже пустиня силу покрила!
Встала Недоля
В силах Дажбожого внука,
Вступила дівою
На землю Троянову,
Силеснула лебединими крилами
На синьому морі, коло Дону;
Плещучи, відстрахнула
Щасливі часи.
Походи князів на поганих минулися,
Бо сказали брат братові:
«Це моє, а те моє теж».
І почали князі про мале
«Це велике» мовити
І самі на себе крामолу кувати.
А погані звідусіль
Приходили з перемогами
На землю Руську.
О! Далеко зайшов сокіл,
Птахів б'ючи, до моря!
А Ігоря хороброго полку
Не воскресити!

За ним крикнула Карина
І Желя помчала по Руській землі,
Огонь несучи в полум'яному розі.
Жови руські заплакали, мовлячи:
«Уже нам своїх милях лад
Ні мислею змислити,
Ні думою здумати,
Ні очима зглянути,
А золотом і сріблом
І поготів не бряжчати».
А застогнав, браття, Київ тугою,

А Чернігів папастями.
Журба розлилася по Руській землі,
Печаль сита тече серед землі Руської.
А князі самі на себе крामолу кували;
А погані самі,
Череможно набігаючи на Руську землю,
Брали дань по білці з двора.
Тії-бо два хоробрі Святославичі,
Ігор і Всеволод,
Уже погань розбудили розбратом.
Її утихомирив був
Батько їх Святослав
Грізний, великий київський, грозою;
Пристрашив був
Своїми сильними полками
І харалужними мечами;
Наступив на землю Половецьку;
Притоптав сугорби та яруги;
Помутив ріки та озера;
Висушив потоки та болота.
А поганого Кюбьяка
З луки моря,
Від залізних великих полків

половецьких,

Як вихор, вирвав;
І упав Кюбьяк
У городі Києві,
У світлиці Святославоїй.
Тут німці і венеціани,
Тут греки і морава
Співають славу Святославу,
Дорікають князю Ігореві,
Що потопив багатство
На дні Каяли, ріки половецької.
Руського золота насипали!
Тут Ігор-князь пересів

Із сідла золотого
Да у сідло невольницьке.
Посмутили по містах мури,
А веселоці поникли.

А Святославу
Смуток сон привидівся
У Києві, на горах.
«Цей почі звечора
Одягали мене, — сказав, —
Чорною паноломою
На кроваті тисовій;
Черпали мені синє вино,
З отрутою мішане;
Синали мені порожніми сагайдаками
Поганих чужомовців
Великий жемчуг на груди
І милували мене.
І десь дошки були без сволюка
У моїм теремі золотоверхім.
Цілу ніч звечора
Бісові в'ороши грали
Коло Плісеська на оболоні,
Били дебру Києаню
І посла її до синього моря».
І сказали бояри до князя:
«Уже, князю, туга ум полонила:
То ж два соколи злетіли
З отцевого золотого престола
Пошукати города Тмутороканя
Або спити шоломом Доцу.
Уже соколам крильця обрубано
Поганих шаблями,
А самих попутано
Путами залізними.
Да темно ж було того дня:

Два сонця померкло,
Обидва багряні стовпи погасли,
А з ними молоді місяці,
Олег і Святослав,
Темрявою обволоклися
І в морі потонули,
І великої буїності додали поганим.
На річці на Каялі тьма світ покрила,
По Руській землі поширились половці,
Як барсове гніздо.
Уже знялася ганьба на хвалу;
Уже вдарила принука на волю;
Уже вергнувся Див на землю.
От готські красні дівчата
Заспівали на березі синього моря,
Дзвонячи руським золотом;
Виспівують часи Бусові,
Величають помету Шаруканову.
А ми вже, дружина, жадні веселощів».

Тоді великий Святослав
Зронив золоте слово,
З сльозами мішане, і сказав:
«О мої синовці, Ігоре і Всеволоде!
Рано ви почали
Половецьку землю мечами потинати,
А собі слави шукати;
Та безславно подолали,
Безславно кров поганую пролили.
Ваші хоробрі серця
З твердого харалугу скуті,
А у відвазі гартовані.
Що ж ви це заподіяли
Моїй срібній сивині?
А вже це бачу влади
Сильного, і багатого,

Ти, буйний Рюрику і Давиде!
Чи не ваші золочені шоломи
По крові плавали?
Чи не ваша хоробра дружина
Рикає, наче тури,
Ранені шаблями гартованими
По полі незнанім?
Ступіть, володарі, в золоте стремено
За кривду цього часу,
За землю Руську,
За рани Ігореві,
Буйного Святославича!

Галицький Осмомисле Ярославе!
Високо сидиш на своїм
 золотокованім престолі,
Підпер гори угорські
Своїми залізними полками,
Заступивши королеві путь,
Зачинивши Дунаєві ворота,
Метаючи тягарі через оболоки,
Судя судячи до Дунаю.
Грози твої по землях течуть;
Відчиняєш Києву ворота;
Стріляєш з отцевого золотого престола
Султанів за землями.
Стріляй, володарю, Кнчача,
Поганого раба,
За землю Руську,
За рани Ігореві,
Буйного Святославича!

А ви, буйний Романе і Мстиславе!
Хоробра думка носить ваш дух на подвиг.
Високо плаваєте на подвиг у відвазі,
Наче сокіл на вітрі ширяючи,

Хотячи п'таху в буянні подолати.
Єсть-бо у вас залізні панцирі
Під шоломами латинськими.
Від них загриміла земля
І багато країн —
Хинова, Литва, Ятвяги,
Деремела і Половці —
Списи свої покидали,
А голови підклонили
Да й під ті мечі харалужні.
Та вже князю, Ігореві,
Сонячне світло померкло,
А дерево не з добра лістя поронило!
По Росі і по Сулі городи поділено.
А Ігоря хороброго полку
Не воскресити!
Дон тебе, князю, кличе
І зве князів на перемогу.
Ольговичі, хоробрі князі,
Посіли до бою.

Інгвар, і Всеволод,
І всі три Мстиславичі,
Незгіршого гнізда шестикрильці!
Чи не пляхами перемоги
Собі волості здобули ви?
Де ж ваші золоті шоломи
І ляцькі списи і щити?
Загородіть Полю ворота
Своїми гострими стрілами
За землю Руську,
За рани Ігореві,
Буйного Святославича!

Да вже Сула не тече
Сріберними струями

До города Переяславля,
І Двіна болотом тече
До тих грізних полочан
Під кликом поганих.
Один Ізяслав, син Васильків,
Подзвонив своїми гострими мечами
Об шоломи литовські,
Перетяв славу
Дідові своєму Всеславу,
А сам під черленими щитами,
На кривавій траві,
Потятий литовськими мечами,
Сходячи кров'ю,

сказав:

«Дружину твою, князю,
Птахи крилами приодягли,
А звірі кров полизали».
Не було тут брата, Брячислава,
Ні другого —

Всеволода;

Один він зронив жемчужну дупцу
З хороброго тіла
Через золоте намисто.
Посмутніли голоси, поникли веселощі,
Сурми сурмлять городенські.

Ярославе і всі внуки Всеславові!
Уже понизьте стяги свої,
Поховайте свої мечі увереджені:
Уже ви вискочили з дідової слави.
То ж ви своїми незгодами
Почали наводити поганих
На землю Руську,
На добро Всеславове.
Бо через розбрат сталося насильство
Від землі Половецької!»

На сьомому віці Трояновому
Кинув Всеслав жереб
На дівицю, йому люблю.
Хитрощами підперся він на коні
І скочив до города Києва,
І діткнувся списом
Золотого престола київського.
Скочив від них лютим звіром.
Опівночі з Білгорода
З'явився в синій імлі,
А вранці сокирами
Відчинив ворота Новгородца,
Розбив славу Ярославу.
Скочив вовком до Немиги з Дудуток.
На Немизі снопи стелять головами,
Молотять ціпами харалужними,
На тоді життя кладуть,
Віють душу від тіла.
Немиги криваві береги
Не добром були засіяні —
Засіяні кістьми руських синів.
Всеслав-князь людям суди судив,
Князям городи рядив,
А сам уночі вовком бігав:
З Києва добігав до півнів
Тмутороканя,
Великому Хорсові вовком путь
перебігав.

Йому в Полоцьку рано до утрени
Дзвонили в дзвони в святій Софії,
А він той дзвін чув у Києві.
Та хоч віща душа в тілі міцному,
А часто біду терпів він.
Йому віщий Боян-мудрець
Колись і приповідку сказав:
«Ні хитрому, ні розумному,

Ні птахові розумному
Суда божого не минути».

О, стогнати Руській землі,
Сном'янувши колишні часи
І колишніх князів.
Того старого Володимира
Не можна було прикувати до гір
київських.

Його стяги стали нині Рюрикові,
А інші Давидові,
Та різно їм бупчуки мають,
Списи співають.

На Дунаї Ярославини голос чути;
Зозулею самотньою
Кусє рано:

«Полечу,— каже,— зозулею по Дунаєві,
Омочу бобровий рукав у Каялі-ріці,
Утру князеві криваві його рани
На могутнім його тілі».

Ярославна рано плаче
В Путивлі на стіні, мовлячи:
«О Вітре-вітрило!

Нащо, пане, так напруго вієш?
Нащо несеш поганські стріли
На своїх натомлених крильцях
Та на мого лада військо?

А чи тобі мало
Вгорі під хмарами віяти,
Гойдаючи кораблі на синім морі?
Нащо, пане, мої веселоці
По ковиллю розвіяв?»

Ярославна рано плаче
В Путивлі-городі на стіні,
Мовлячи:

«О Дніпре-Славутичу!

Ти пробив еси кам'яні гори
Крізь землю Половецьку!
Ти гойдав на собі
Святославові судна
До табору Кобякового.
Пригойдай, пане, мого ладу до мене,
Щоб я не слала до нього сліз
На море рапо».
Ярославна рапо плаче
В Путивлі на стіні,
Мовлячи:
«Світле й трисвітле Сонце!
Усім тепле й красне еси:
Нащо ж, пане, простягло
Гаряче своє проміння
На мого лада військо?
У полі безводному
Спрагою їм луки стягло,
Тугою їм сагайдаки заткнуло...»

Плеснуло море опівночі,
Мла іде стовпами.
Ігореві-князю бог путь показус
З землі Половецької
На землю Руську,
До отцевого золотого престола.
Погасла вечірня зоря.
Ігор спить, Ігор та її не спить,
Ігор думкою поля мірить
Від великого Дону до малого Дінця.
Тупнув кінь опівночі,
Овлур свиснув за рікою,
Велить князю розуміти.
Князю Ігорю у неволі не бути!
Грюкнула-стукнула земля,
Запуміла трава,

Шатра половецькі степенулися.
А Ігор-князь скочив
Горностаєм до комицінів
І білим гоголем — на воду.
Слав на бистрого коня,
І скочив з нього босим вовком,
І помчав до лугу Дінця,
І полетів соколом під імлами,
Побиваючи гуси та лебеді
На сніданок, обід, вечерю.
Коли Ігор соколом полетів,
Тоді Овлур вовком побіг,
Трусячи собою студену росу:
Підірвали-бо свої бистрі коні.

Донець сказав: «Князю Ігоре!
Немало тобі величчя,
А Копчакові досади,
А Руській землі веселості!»
Ігор сказав: «О Донче!
Немало ж і тобі слави,
Що гоїдав князя на хвилях,
Стелив йому зелену траву
На своїх сріберних берегах,
Одягав його теплими млами
Під наметом зеленого древа;
Стеріг його гоголем на воді,
Чайками на струях,
Чернядьми на вітрах.
Не така,— сказав,— річка Стугна;
Мало води маючи,
Пожерши чужі ручаї і потоки,
Поширена до устя,
Юному князеві Ростиславу
Закрила дніпрові темні береги.
Плаче мати Ростиславова

За молодим князем Ростиславом.
Засмутилися квіти з жалощів,
І дерево з тугою до землі
приклонилось.

Да не сороки заскрекотали:
По сліду Ігоревім
Іде Гза з Кончаком.
Тоді ворони не крикали,
Галки помовкли,
Сороки не скрекотали.
Тільки дятли повзають по вітах,
Тукотом путь до ріки показують;
Солов'ї веселими піснями
Світ повідають.

Мовить Гза Кончакові:
«Коли сокіл до гнізда летить,
Ми соколика розстріляємо
Своїми золоченими стрілами».

Сказав Кончак до Гзи:
«Коли сокіл до гнізда летить,
Ми сокільця облутаємо
Красною дівцею».

І сказав Гза Кончакові:
«Коли його облутаємо
Красною дівцею,
Ні в нас буде сокільця,
Ні в нас буде красної дівці,
І почнуть нас птахи бити
У полі половецькім».

Сказав Боян про походи Святославові,
Піснетворець старого часу,
Ярославового, Олегового, княжого:
«А хоч тяжко тобі, голово, без плечей,
Зле тобі, тіло, без голови».

Так і Руській землі без Ігоря.
Сонце світиться на небесах,
Ігор-князь в Руській землі.
Дівчата співають на Дунаї,
В'ються голоси через море до Києва.
Ігор їде по Боричеву
До святої богородиці Пирогощої.
Землі раді, городи веселі.

Заспівавши пісню старим князям,
Потім молодим співати:
«Слава Ігорю Святославичу,
Буй-туру Всеволоду,
Володимиру Ігоровичу.
На многа літа князям і дружині,
Що борються за християн
З поганими полками!
Князям слава і дружині!
Амінь!

О. С. Пушкін

РУСАЛКА

Уривок

Берег Дніпра. Млин.

М е л ь н и к

Ой тож-то всі ви, молоді дівчата,
Дурні ви всі. Уже як підгорнувся
До вас значний, не простий молодець,
То треба вам його собі з'єднати.
А чим? Статечністю, звичаєм добрим;
То гордістю, то ласкою манити;
Часами обережно спроквола
Про шлюб знімати мову — а найдужче
Свою дівочу шанувати честь —
Неоціненний скарб; адже ж вона —
Мов слово те — упустиш, не повернеш.
А як нема надії на весілля,
То все ж принаймні вимудрити можна
Собі якийсь прибуток або користь
Близькій родині; треба те гадати:
«Не вічно ж буде він мене любить
І пестити мене». Та ні! Шкода
Вам думати про добре діло! Де там!
Ви зараз очманісте; ви раді
Чинити дурно, що забagne він;
Охочі пригортатись цілий день

До любчика свого, а любчик той
Гульк — та й пропав, і слід загув, а ви
Зостались без нічого; ой дурні ви!
Чи я тобі сто раз не говорив:
Ей, дочко, слухайся, не будь роззява,
Не проморгай лишень своїого щастя,
Не упускай ти князя, та себе
Не дай зананастити. Що ж бо виїшло?
Сиди тепер та й плач допоки віку
За тим, чого не вернеш.

Д о ч к а

Та чому ж ти
Гадаєш, ніби кинув він мене?

М е л ь н и к

Як то чому? А скільки ж раз на тиждень,
Бувало, до млина він наїжджав?
Що божий день, а часом двічі вряд
На день. Коли дедалі рідше й рідше
Став їздити — і ось дев'ятий день,
Як ми не бачили його. Що скажеш?

Д о ч к а

Що ж? Ніколи йому. Чи то у нього
Нема турбот? Не мельник він — не робить
Вода за нього. Часто каже він,
Що труд його — найтяжчий труд у світі.

М е л ь н и к

Так, вір йому. Коли князі трудились,
І що їх труд: зайців ловити, лисів,
Та пиль-гулять, та кривдити сусідів,
Та вас, дівчат дурненьких, підмовлять.
Він сам працює, як не пожаліти!

За мене, бач, вода!.. А я спокою
Ні вдень не маю, ні вночі; поглянеш,
То тут, то там полагода потрібна,
Де теча, де гнилля. Коли б у князя
Ти вмiла випросити на направу
Хоч трохи грошеньят, було б не зле.

Д о ч к а

Ах!

М е л ь н и к

Що таке?

Д о ч к а

Стривай! Я чую тупіт
Його коня... Він, він!

М е л ь н и к

Гляди ж мені,
Не забувай моєї ради, дочко...

Д о ч к а

От він, от він!

Увіходить князь. Стайничий відводить його коня.

К н я з ь

Добридень, друже мій,
Здоров був, мельнику.

М е л ь н и к

Ласкавче наш,
Вітаєм, просимо. Давно, давно
Твоїх очей не бачили ми світлих;
Піду тобі зготую почастунок.

Виходить.

Д о ч к а

Аж ось коли про мене ти згадав!
Тобі не соромно мучити так довго
Мене жорстоким, марним дожданням?
І що мені не сходило на думку?
Яким себе я жахом не лякала?
То думала, що кінь тебе заніс
У прірву чи болото, що ведмідь
Тебе у лісі темному здолав,
Що хворий ти, що розлюбив мене.
Та слава богу! Ти прибув сюди
Живий, здоровий, і мене як досі
Кохавш; правда ж бо?

К н я з ь

Як досі, серце.
Ні, дужче навіть.

В о н а

Але ти чомусь
Сумний неначе; що тобі?

К н я з ь

Сумний?
Тобі здалося так — ні, я веселий
Завжди, коли тебе лиш бачу.

В о н а

Ні,
Як ти веселий, то здаля біжиш,
Лукаєш ніжно: «Де моя голубка?
Що поробляє?» А тоді цілуєш,
Питаєшся, чи рада я тобі,
Чи сподівалася тебе так рано.
А нині — слухавш мене ти мовчки,
Не обіймаєш, не цілуєш в очі,

Стурбований чим-небудь, певно. Чим же?
На мене, може, гнівася ти?

Князь

Я марно лицемірити не хочу,
Ти правду кажеш: в серці я ношу
Тяжку печаль — і ти її не можеш
Ні пестінням любовним розігнати,
Ні втішити, ні навіть поділити.

Вона

Та гірко не журитися з тобою
Одним журінням — все повідай щиро.
Дозволиш — плакатиму; не дозволиш —
Сльозинкою тобі не досаджу.

Князь

Навіщо зволікати? Скорше — краще.
Ти, мила, знаєш, що нема на світі
Тривкого щастя, ані рід значний,
Ані краса, ні сила, ні багатство,
Ніщо біди не може оминати.
І ми — чи правда ж так, моя голубко? —
Були щасливі; я принаймні був
Щасливий і тобою, і твоїм
Коханням. Що б не сталося зо мною,
Де б я не був, довіку пам'ятати
Тебе я буду; те, що я втрачаю,
Ніщо не може в світі замінить.

Вона

Я слів твоїх іще не розумію,
А вже боюся. Доля нам грізна
Готує, певно, невідоме горе,
Розлуку, може.

Князь

Так, ти відгадала.
Розлука нам судилася від долі.

Вона

Хто б розлучив нас? Чи мені не вільно
Де схочеться іти з тобою? Я
За хлопчика вберуся. Вірно буду
Тобі служити в полі, у поході
Чи на війні — війни я не боюсь,
Аби удвох нам бути. Ні, не вірю!
Або мені ти серце вивіряєш,
Або зо мною марний жарт жартуєш.

Князь

Ні, жарт мені не йде на думку ніці,
Тебе не треба вивірять мені;
Я не зряджаюсь ні в далеку путь,
Ні на війну — я вдома застаюсь,
Та треба нам навіки попрощатись.

Вона

Стривай, тепер я розумію все...
Ти женишся.

Князь мовчить.

Ти женишся!..

Князь

Що вдієш?
Сама ти розміркуй. Князі не вільні,
Як ви, дівчата, — подруг вибирають
Не по душі, а на бажання й розсуд
Людей околичних, для їх користі.
Твою журбу розважить бог і час,

Не забувай мене; візьми на спогад
Завій — ось дай тобі я сам надіну.
З собою ще привіз я це намисто —
Візьми його. А це я обіцяв
Твоєму батькові. Віддай йому.
(Дає їй в руки мішок з золотом).
Прощай!

В о н а

Зажди... Тобі сказати маю...
Не пригадаю що.

К н я з ь

Згадай.

В о н а

Для тебе
Я все готова... Ні, не те... Стривай —
Не можна, щоб отак навіки справді
Мене покинув ти... І знов не те...
А!.. пригадала я: сьогодні в мене
Твоє дитя під серцем ворухнулось.

К н я з ь

О нещаслива! Що ж? Побережи
Себе хоча для нього; не лишу я
Ані твою дитину, ні тебе.
А може, навіть сам приїду згодом.
Вас навістити. Не вдавайся в тугу,
Дозволь тебе востаннє обійняти.
(Ідучи).
Ух! Збувся — на душі немовби легше.
Я сподівався бурі, аж воно
Минулось тихо.

Виходить.

Вона залишається непорушною...

* * *

Дубовий листок одірвався од рідної віти
 І в степ закотився, жорстокою бурєю битий.
 Засох і пов'янув він з холоду,
 спекі та горя;
 Аж ось докотився нарешті до Чорного моря.

Край Чорного моря чинара стоїть молодая,
 Милується з вітром, зеленими вітами грає;
 На вітах зелених —
 там райські гойдаються птиці
 І дзвінко співають
 про славу морської цариці.

Припав мандрівець до відземка
 зеленої кралі.
 Притулку на час він благає
 в глибокій печалі
 І каже він так:
 «Я дубовий листочок самітній,
 Дочасно я виріс в отчизні моїй непривітній.
 Я довго по світі блукав без мети сиротою;
 Засох я без тіні,
 змарнів я без сну та спокою,
 Прийми ж нещасливця
 між листя своє смарагдове,
 Тобі не одне я повім повідання чудове».

«Що ти мені?—молода відрікає чинара.—
 Ти жовтий, брудний —
 і синам моїм свіжим не пара.
 Ти бачив багато — та нащо мені небилиці?
 Мені вже і райські давно надокучили птиці».

Іди собі далі, мандрівче! Тебе я не знаю!
Я сонцеві мила; для нього цвіту і сіяю;
По небу я віти розкидала тут на просторі,
А миле коріння купаю в холодному морі».

Готфрід Келлер

РУСАЛКА

Ніде удар крила не порушав спокою,
Сліпучий білий сніг так тихо спочивав.
Щоб хмарка простяглась під твердю
голубою!
Або щоб хлюпнув десь водою мертвий став!

Жемчужне дерево в воді зростало дивно.
Сягаючи верхом під зеленастий лід;
На дерево сп'ялась русалка її неодривпо
Крізь льодову кору дивилася на світ.

Я в самоті стояв на склі тонкого льоду,
Що відділяв мене від темрявого дна.
Так близько бачив я її чудову вроду,—
Краї самих ніг моїх білілася вона.

З плачем гамованим вона з замкнення того
Шукала виходу в покрівлі крижаній.
О не забуду я лиця її сумного,
Завжди, завжди воно ввижається мені.

НА СМЕРТЬ СТЕПАНА БУЛАТА

Задрімав ти в шапі, в славі,
Засмутив осінні вруна...
Ойі скосила, не спитала...
— Сни, коханий, про Комуна!
Сонце ти хапав за кудрі,
Думав думу про Перуна,
Що цілу країну збудить...
— Сни, коханий, про Комуна!
Сиротливо пад дверима
Ціп з косою висять в клуні,—
Хто ж на ворога їх зніме?
— Сни, коханий, про Комуна!
Світ піднявся, схаменувся...
Вільний вітер забурунив
І на бідній Білорусі!
— Сни, коханий, про Комуна!
Забуяє в славі буйній,
Задзвенить золотострунно
Рідний край — в одній комуні...
— Сни, коханий, про Комуна.
На могилі в день весняний
Буде цвіт сіяти юній.
Сонце зайде, сонце встане...
— Сни, коханий, про Комуна!

9. VIII. 1921

ПІСНЯ І СИЛА

Дайте розгону, простору
Гнобленій пісні та силам —
Мур упаде найміцніший,
Ми сколихнем і могилу.

Предка одвічне змагання
Правнук сонливий почує;
Що нам гроби поглинули,
Ми на гробах відбудуєм.

Золотом шлях обкуємо,
Зоряно злинем в висоти,
Понад неправду, неславу,
Понад закутне болото.

Міць свою людям покажем...
Скаже і старець, і діти:
Що то є пісня і сила!
Що то є вельми хотіти!

ПРИМІТКИ

ПОЕЗІЇ

Вибрані «Поезії» В. Свідзинського є першою спробою подати читачам спадщину поета, яка на сьогодні ще не повністю зібрана, частково, може, й загинула в роки війни. За свідченням Мирослави Володимирівни Свідзинської, кілька рукописних зошитів батька вона передала Харківській філії Спілки письменників України в 1964 р.

На прохання видавництва, до цього видання критик Андрій Чернишов передав два вірші: «Вітер» і «Темна» із книги «Ліричні поезії» (1922), єдиній відомій примірник якої знаходиться в нього.

Таким чином, перша збірка подана в цьому виданні віршами «Вітер», «Темна» та уривками, взятими із тогочасних рецензій. Широко представлені збірки «Вересень» (1927) та «Поезії» (1940). Поезії «Поза збірками» (1912—1940) взято із публікацій в різних виданнях (журнали «Нова думка», 1920, № 3 та «Прапор», 1968, № 1; збірник «Поезія», 1968, № 2, 1984, вип. 1; газета «Наше слово», ПНР) та машинописної копії з авторського примірника, яка зберігається в упорядника. Ця копія містить поезії 1927—1936 рр. і названа автором «Частина перша». Очевидно, могла бути і «Частина друга», що охоплює поезії 1937—1941 рр. Жодної поезії 1941 р. виявити не вдалося,

окремих віршів за 1937—1940 рр., завдяки дружній допомозі письменників і науковців, зібрано чимало.

Наприкінці 60-х років у Харкові група письменників — Ігор Муратов, Марія Пилинська та Іван Вирган — готувала до видання вибрані поезії Володимира Свідзинського під назвою «Нерозлюблена краса». Смерть усіх трьох упорядників перешкодила благородному задумові. Рукопис на 196 сторінок машинопису зберігається в родинному архіві Ігоря Муратова. Вдова поета, Наталія Андріївна Муратова-Білецька, надала упорядникові можливість ознайомитися з рукописом і взяти до цього видання п'ятнадцять поезій.

У невеличкому, на одну сторінку, передньому слові «Від упорядників» зазначено, що вірші В. Свідзинського передруковано із зошитів поета, що зберігаються в його доньки, Мирослави Володимирівни.

У даному виданні представлено три збірки, видані за життя поета, та поезії різних років, які не входили до збірок. На осібне видання чекають численні переклади В. Свідзинського. У книзі подано тільки окремі кращі зразки.

Окремий розділ складають поезії «Поза збірками». За винятком віршів «Давно, давно тебе я жду», «Знову в душі моїй» та «Пісенька», решта за життя поета не публікувалися. Частина віршів була опублікована в літературних періодичних виданнях останніх десятиліть. Всі поезії «Поза збірками» розміщено в хронологічному порядку, вірші без дат вміщено наприкінці. Твори у збірці «Поезії» (1940) розташовані не в хронологічному порядку, очевидно, автор надавав перевагу тематичному розміщенню. Цей принцип не порушено.

Із машинописної копії видно, що автор хотів виділити окремо, порушуючи хронологічний принцип, три цикли: «Балади», «Зрада» і «Пам'яті З. С-ської». Оскільки склад циклів остаточно не було сформовано

і задум поета не було зреалізовано, залишасмо перпорушним хронологічний принцип розміщення за датами, які поет ретельно зазначав під кожним віршем. Виявлені різночитання подаються у примітках. Для зручності читачів пояснення значень діалектної лексики зроблено під віршами, всі інші коментарі винесено до приміток.

Написання прізвища поета подаємо згідно сучасної правописної норми, хоча на трьох збірках, виданих за життя, і рукописах він незмінно підписувався «Свідзінський».

При підготовці до видання «Поезій» В. Свідзинського значну допомогу упорядникові подали письменники Іван Драч, Леонід Череватенко, Павло Мовчан, Євген Попович, Валерій Шевчук, учитель Шпиківської середньої школи С. Н. Безверхній, доцент Тернопільського пединституту М. Г. Чернописький, співробітник Київського університету О. А. Крижанівська, студенти факультету журналістики Київського університету В. Семчук, В. Мацько. Всім їм упорядник складає сердечну подяку.

З книги «Ліричні поезії» (1922)

Перша книга В. Свідзинського «Ліричні поезії» вийшла в світ тиражем тисяча примірників 1922 року в Кам'янець-Подільській філії ДВУ.

Наведені уривки взято із рецензії Івана Дніпровського (Г. Кобзаренка) на збірку «Ліричні поезії», надрукованої у кам'янецькій газеті «Червона правда», 1922, № 74, та рецензії В. Поліщука (Василя Сонцвіта), надрукованої в харківському журналі «Червоний шлях», 1923, № 2.

З книги «Вересень» (1927)

Друкуються поезії за виданням: В. Свідзінський. Вересень. Харків, 1927.

Вірші в збірці не датовано, до неї включено твори, написані В. Свідзинським у 1922—1927 рр. після виходу книжки «Ліричні поезії».

Поезії «*Вечірні тріолети*» (під назвою «Вечірне») та «*Одинока хата при долині*» (під назвою «На забутому хуторі») вперше було надруковано в журналі «Нова громада», Харків, 1926, кн. 21—22.

«*Над парканами жовті віги*». Посвята М. Васильківському, письменникові, автору дитячої п'єси «Республіка», Харків, Книгоспілка, 1925.

«*Не в бога смерті і рабства*», «*Широка вулиця, зелена краєм*», «*З-за тонкого золота зорі*», «*Ой упало сонце*» вперше були опубліковані в харківському журналі «Червоний шлях», 1926, № 10.

«*Ми в ніч ввійшли*» (О. С-кому). Посвята рідному братові Олегу Свідзинському.

«*З-за тонкого золота зорі*» (О. К.). Криптонім упорядником не розкритий.

«*А сині ж метелики, сині*» (П. С.). Посвята Павлові Свідзинському — рідному братові поета.

«*Широка вулиця, зелена краєм*». А. Воронець — батько Л. А. Яценко, української радянської письменниці і перекладачки (померла в 1983 р.). Родини Свідзинських і Воронців приятелювали.

З книги «Поезії» (1940)

Друкуються за виданням: В. Свідзинський. «Поезії». Львів, 1940.

Книга «Поезії» вийшла в світ 1940 р. у Львові у видавництві «Радянський письменник» за редакцією Ю. І. Яновського.

Рукопис підготовленої до друку збірки виявлено упорядником у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки АН УРСР ім. В. Стефаника (фонд о/н 618).

До книги ввійшло 65 творів: п'ятдесят чотири нові поезії, три казки, два уривки з поеми Гесіода «Роботи й дні», уривок із «Метаморфоз» Овідія та п'ять поезій із збірки «Вересень».

У рукописі книги «Поезії» є відміпи, правки рукою В. Свідзинського і редактора Ю. І. Яновського.

«*Сонце*». У машинописній копії упорядника подано без назви і має повнішу дату: 28. II. 1929.

«*Угляр*». Під назвою «Вугляр» уперше було надруковано в «Гарті» за 1928 рік.

«*Я пам'ятаю по дощі*». У авторській редакції друга строфа мала продовження:

А хтось ходив зі мною там.
А тільки хто? Не знаю сам.

«*Наклав на лук очеретину*». За машинописною копією подаємо повнішу дату: 7. IV. 1929.

«*Ключами кличуть журавлі*», «*Вино зорі — і лід вікна*». Уточнено дати за машинописною копією упорядника.

«*Коли ти була зі мною, лядо мов*». У машинописній копії упорядника вірш має заголовок: «Пам'яті З. С-ської III. У редакційному рукописі після третьої строфи йшли рядки, відсутні у збірці:

Я п'ю полинь, лядо мов,
Ввечері і вранці
Я п'ю полинь.
Та багато полині в степах,
Не спити її, не вигубити.

«*Така мальована хата*». У листі до упорядника дочка поета Мирослава Володимирівна про цю поезію розповідає: «Є ще вірш, якого батько написав на мій малюнок, котрий я йому послала в листі. ...«Жук залізний» — це літак, якого я намалювала над хатою».

«*Вибігає на море човен*». У машинописній копії упорядника — «Набігає на море човен».

«Ми уже зближались додому». Дата «1934» подана за машинописною копією урядника. Там же є четверта строфа, якої нема у збірці:

Ледве-ледве коливались вишні
Смерті темний самоцвіт із гробу
Полковий цвіркун на світло вийшов
Хтось любовно гріб той окукобив.

«Чудесна тростка». Казка вперше була надрукована в журналі «Піонерія», 1940, № 31. У редакційному рукописі багато виправлень і змін зроблено рукою Ю. Яновського.

Поза збірками (1912—1940)

«Давно, давно тебе я жду...» Вперше надруковано в журналі «Українська хата», 1912, № 1. Вважається першим друкованим твором поета.

«Знову в душі моїй...», «Пісенька» («Ой ліцино густолиста»). Вперше надруковано в журналі «Нова думка». Літературно-науковий журнал, орган студентства Кам'янець-Подільського університету, 1920, № 3.

Друкується за першодруком.

«Урожай був шумкий, високий...» Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1; надруковано також у газеті «Радянська освіта», 1971, 13 лютого. Друкується за першодруком.

«Назбираю цвіту по залісках...» Вперше надруковано у зб. «Поезія», вип. 1, 1984.

«Поїзд». Вперше надруковано у зб. «Поезія», вип. 1, 1984.

«У саду мого дитинства...» Вперше надруковано в газеті «Молода гвардія», 1983, 26 жовтня.

«Березень». Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1.

«Уже понурі оболочки...» Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1. Друкується за машинописною копією.

«На осіннім озері». Вперше надруковано в журналі «Прапор» 1968; № 1. Подаємо за першодруком.

«Пам'яті З. С-ської. І.». Друкується вперше. З. С-ська — Зінаїда Йосипівна Сулковська (Свідзинська), учителька, дружина поета, померла 12 липня 1933 р. В. Свідзинський дуже боляче переживав втрату дружини. Переживання, спомини, біль втрати народили низку інтимних поезій, які складають окремих цикл із семи творів: I. «Увечері прийду до хати», II. «Роздумно, важко ступали коні», III. «Коли ти була зо мною, ладо моє», IV. «Нема тебе на землі», V. «І довго шукав я живущої води», VI. «Тінь на пісок набережний упала», VII. «Уже туркавки в лісі смутніше гудуть». Поезії циклу подаємо в хронологічному порядку, відповідно до дат написання.

«Чи ти чуєш, нечуйвітре...» Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1.

У книзі «Поезії» (1940) вміщено цикл із трьох віршів «Зрада». Повний цикл у наступній книзі мали скласти дев'ять віршів: I. «Іду-поїду на бистрім коні», II. «На західних полях у намерку», III. «Де улицю укрили», IV. «Я іду здовж ручаю», V. «Ти ляж та й засни собі, тату». VI. «Чи ти чуєш, нечуйвітре», VII. «Деся ти з чарами став до бою». VIII. «Уже вечір, вечірній вітер», IX. «Під вікном моїм жовтий буркун». Поезії означеного автором циклу подаємо у хронологічному порядку, як стоять вони в машинописній копії.

«Луска морозу срібнить вікно». Вперше надруковано у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 145.

«Маятник натовмився». Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1.

«Над медовим ручасм». Вперше надруковано упорядником у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 145.

«Нерозвійно нагусла...» Вперше опубліковано упо-

рядником у газеті «Молода гвардія» (Київ), 1983, 26 жовтня.

«Ні, сонце, більше не приходь». Вперше надруковано в додатку до газети «Наше слово» (ПНР), 1982, № 4.

Поезія надрукована також у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 146.

Друкується за машинописною копією.

«Із-за жовтого клена...» Друкується вперше. М. Стенник — відомий літературний критик 20—30-х років.

«Під вікном моїм жовтий буркун».— Вперше опубліковано в додатку «Наша культура» до газети «Наше слово» (ПНР), 1982, № 4, с. 9.

«Я сидів край дороги...» Вперше опубліковано у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 146.

«Взими, на світанні...» Вперше надруковано у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 146.

«Моя радість самотня й загублена...» — Вперше опубліковано упорядником у газеті «Молода гвардія» (Київ), 1983. 26 жовтня.

«Прийшло до моря». Вперше надруковано в додатку «Наша культура» (ПНР), 1982, № 4, с. 1.

«Роздуми, важко ступали коні». Вперше надруковано в додатку «Наша культура» (ПНР), 1982, № 4, с. 6. У машинописній копії вірш позначений першим у циклі «Пам'яті З. С-ської», що свідчить про пошуки автором композиційної чіткості циклу.

«Ти увійшла нечутно, як русалка». Вперше надруковано в додатку «Наша культура» (ПНР), 1982, № 4, с. 9.

«На землі настає літо». Вперше опубліковано упорядником у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 148.

«Весь день у мене легкий морок...» Вперше надруковано у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 147.

«Душа поета». Вперше надруковано у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 147.

«Коли дні сіріли мертво...» Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1, с. 59, де є відміни в тексті:

3-й рядок: «Я таїв ласкаве світло»;

8-й рядок: «А тепер воно повсюди».

Друкується за машинописною копією.

«Обновляється древо мислі мови». Вперше опубліковано упорядником у газеті «Молода гвардія» (Київ) 1983, 26 жовтня.

«Ти, вуст моїх слово вірне...» Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1, с. 59.

«Тінь на пісок набережний упила». Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1. Друкується за машинописною копією, де є назва «Пам'яті З. С-ської. VII» і незначні текстові відмінності.

«Як гомонять сади нагірні». Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1, с. 61.

«Незмінно жду прибою в час вечірній...» Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1, с. 60.

«Спало все». Вперше надруковано в «Нашій культурі» (ПНР), 1982, № 4, с. 1. Подаємо за першодруком.

«Я знов твій гість». Вперше опубліковано упорядником за рукописною копією, надісланою дочкою поета, Мирославою Свідзинською, в газеті «Молода гвардія», 1983, 26 жовтня.

«Ніде дневі розширяться». Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1, с. 61. Подаємо за першодруком.

«Як на півдні зриміло грозою». Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, № 1, с. 61. Подаємо за першодруком.

«Коли весь двір пірнав у тінь». Вперше надруковано в «Нашій культурі» (ПНР), 1982, № 4, с. 8. Передруковано у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 149. Подаємо за першодруком.

«Над рікою Дінцем». Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, 1, с. 61—62. Подаємо за першодруком.

«Як білий дух, метався сніг». Вперше надруковано в «Нашій культурі» (ПНР), 1982, № 4, с. 9. Передруковано у зб. «Поезія», вип. 1, 1984, с. 149. Подаємо за першодруком.

«Довіку б тут». Вперше надруковано в «Нашій культурі» (ПНР), 1982, № 4, с. 9. Подаємо за першодруком.

«Як інколи сумую самотою». Вперше надруковано в журналі «Прапор», 1968, 1, с. 62. Подаємо за першодруком.

«У завулку вузькому». Вперше надруковано в кварталнику «Поезія», 1968, 2, с. 71. Подаємо за першодруком.

«Вже ні словом...» Вперше опубліковано упорядником в газеті «Молода гвардія» (Київ) 1983, 26 жовтня.

Всі інші поезії, вміщені у розділі «Поза збірками», друкуються вперше.

Гесіод. Із поеми «Роботи й дні».

Гесіод — давньогрецький поет VIII—VII ст. до н. е., автор поеми «Роботи й дні». «Оповідання про п'ять поколінь» вперше було надруковано у книзі «Вересень». Ще два уривки з поеми — «Літо» і «Поради мореплавцеві» — В. Свідзинський опублікував у зб. «Поезії» (1940).

Академік О. І. Білецький уклав хрестоматію античної літератури, де вмістив шість уривків («Пандора», «П'ять поколінь», «Поради», «Хліборобська робота», «Зима», «Вибір жінки») із поеми Гесіода «Роботи й дні» в перекладі В. Свідзинського. Див.: Антична література. Хрестоматія. Упорядкував О. І. Білецький. — К.: Рад. школа, 1968.

Овідій. «Сонців палац». — Вперше надруковано у книзі «Поезії» (1940).

О в і д і й — Публіій Овідій Назон (43 р. до н. е. — 18 р. н. е.), римський поет, автор «Любовних елегій», «Науки кохання», «Засобів від кохання», книги «Метаморфози». Уже з XVI ст. твори Овідія вивчали в школах України.

Піроп (із грецької) — «подібний до вогню» — прозорий мінерал червоного і чорного кольору. Використовується у ювелірній справі.

Мулькібер (Мульцібер), що означає «плавильник», епітет бога вогню Вулкана, майстра обробки металів.

Трітон — морське божество, син Нептуна і Амфітріти, згідно міфу, жив із батьком у золотому палаці на дні моря.

Протей — міфічний морський бог, син Океана. Мав дар пророкувати майбутнє і набирати будь-якого вигляду.

Егеон — міфічний сторукий велетень, інакше — Біарей.

Доріда — у грецькій міфології дочка Океана і Тетії, мати переїд.

Арістофан. Із комедії «Жаби».

Арістофан (близько 445-го — 385 рр. до н. е.) — давньогрецький поет-драматург, написав понад 40 комедій.

В. Свідзинському належить перший повний переклад комедії Арістофана «Хмари», «Оси» і «Жаби». Вийшли окремим виданням: Арістофан. Комедії.— К.: Держлітвидав, 1939. Уривок із комедії «Жаби» друкується за цим виданням (с. 254—269).

«Слово про похід Ігорів». В. Свідзинському належить перший поетичний переклад «Слова» в українській радянській літературі. Вперше було опубліковано в харківському «Літературному журналі», 1938, № 5, с. 95—110. Подасмо за виданням: «Слово о полку Ігоревім» та його поетичні переклади і переспіви. Видання підготував Леонід Махновець.— К.: 1967, с. 401—420.

Пушкін О. С. «Русалка». Друкується скорочено за виданням: Пушкін О. С. Вибрані твори в двох томах, т. II. Переклади за редакцією М. Рильського, М. Терещенка і П. Тичини. Вступна стаття М. Горького: К.: Держлітвидав, 1937, с. 140—159.

Лермонтов М. Ю. «Дубовий листок...» Вперше надруковано в харківському «Літературному журналі», 1941, № 1.

Келлер Готфрід. «Русалка».

Келлер Готфрід (1819—1890) — швейцарський поет, писав німецькою мовою. Друкується вперше за машинописною копією, яка зберігається в упорядника.

Купала Янка. «На смерть Степана Булата», «Пісня і сила». Подаємо за виданням: Купала Янка. Вибрані твори 1905—1936. Переклад з білоруської за редакцією Т. Масенка. К.—Х.: Держлітвидав, 1937, с. 117—118; 215.

З М І С Т

Лірика Володимира Свідзинського. <i>Василь Яременко</i>	3
---	---

ПОЕЗІЇ

З книги «Ліричні поезії» (1922)

Вітер	27
Темна	28
«...Тоді ж то визволена з нітьми»	28
«...Як надра темряви твоїй зір»	29
На Поділлі	29

З книги «Вересень» (1927)

«Над джерелом...»	30
«Верхи тополь...»	30
«Війнули зорі холодом»	31
«Не метає огнів блискавиця»	32
«Як темно стало...»	32
«І вітер, і блискіт...»	32
«Як м'яко вечір тіні стеле!»	33
«Одинока хата...»	34
«Не мов нічого...»	34
«Куди пливем?...»	35
«Весняна ружо...»	36
«В моїй уяві...»	36

«Ой упало сонце...»	37
Дитинство	37
Вечірні тріолети	38
«Над парканáми...»	39
«Запало сонце...»	40
«Відійшла ти з померхлого світу»	40
«Єдина, безліччю свідомостей...»	41
«І ти ж колись як сонце був»	42
«Давніх літ сон...»	42
«Ми в ніч ввійшли...»	45
«З-за тонкого золота...»	45
«Впали чорні лебеді»	46
«І ароматно вечір віє»	46
«Із огневого джерела»	47
«І цей листочок»	47
«Вільготна темрява...»	48
«Віють — не віють»	49
«Ніч вереснева...»	50
«Десь з'єдналися тисячі сонців»	50
«Ой спалахне день...»	51
«Не в бога смерті...»	52
«А сніг ж метелики...»	52
«Як повно кругом»	53
«Пливуть мої дні»	53
«Коли я був у цій країні?»	54
«Загубився в небі слід весни»	55
«Широка вулиця...»	56
«Там, на рідній межі»	57
«Сіверкий, похмурий день»	59
«Ти, місяцю-молодику»	59
«Ой навіщо ви з'єднались»	60
«Був я в південній землі...»	61
«Ніч голубая»	61
«Під роздумою...»	62
«На незайманому полі»	63
«Біла пушинка...»	64

«Збирає рапок»	65
«В полум'ї...»	65
«Настане день...»	66
«Одна Марійка...»	67
«Під голубою водою»	68
«Світлий день...»	68
«Померхли огні...»	69
«Як дощу мигтіння...»	69
«Діл зникав...»	70
«Снився білий рукав»	70
«Голубими очима»	71
«Як білий привид...»	71
«До нашого саду»	72
«Вранці іній...»	73
«Одривалися тумани»	73
«Поривалась підлетіти...»	74
Листя	75
«Не дивися...»	76
«Я хотів би...»	76
«Чорним впхором...»	77

З книги «Поезії» (1940)

Сонце	78
Угляр	79
«Пух золотої верби...»	79
«Туча з райдугою і громом»	80
«Я пам'ятаю по дощі»	81
«Рано прокинувся...»	82
«Як тихо тут: земля і сонце!»	82
«Наклав на лук очеретину»	83
«На снозах літа високих»	84
«Долом тінь у саду...»	84
«Утомлений, склонившись на горби»	85
«Ключами кличуть журавлі»	86
«Випо зорі...»	86
«Сизий голубе вечора»	87

«Подем ідуть...»	88
«Коли ти була зо мною...»	88
Огопъ	89
«Відколи сховав я мертву голубку»	90
«Спи...»	91
«Різьбою пагілок нових»	92
Балади. I. «Встану рано...»	93
Балади. II. «Коли над вільхами засвітить-ся»	94
Балади. III. «Темними ріками»	95
Зрада I. «Їду-поїду на бистрім коні»	96
Зрада II. «Ти ляж та й засни собі, тату»	98
Зрада III. «Уже вечір, вечірній вітер»	99
«Така мальована хата»	100
Негода	101
«Вибігає на море човен»	102
«А смутно ж тут ходити»	102
Передмова до казки	103
«Старезний сад...»	104
Мати	105
«Ми уже зближалися додому»	106
«Пізно вночі вертаю додому»	107
«Ти в сонних покоях міщанки»	107
Жовтень	108
«В колі світла...»	109
«Я буду шукати тиші»	110
«Узими маленького дому»	111
«Забувши давнє...»	112
«Потьмилася небесна синьота!»	112
«В руці ледь-ледь колишеться удильно»	113
«Ударив дощ, заколихав»	114
«Ростуть дерева на козиних ніжках»	115
«Круг мене знов давно забутий світ»	115
«Холод іде...»	116
«Аби заснув...»	117
«Хліб, запашне молоко...»	117

«І час далекий...»	118
«Блукаю вдень то в луках, то в гаю»	119
«Охайно позамітано двори»	119
«Листок на холод скаржитися листку»	120

КАЗКИ

Нанана Боселе. <i>Зулуська казка</i>	122
Сопілка	127
Чудесна тростка	132
«Не прийшла ти. Один без тебе...»	139

Поза збірками (1912—1940)

«Давно, давно тебе я жду...»	140
«Знову в душі моїй...»	141
Пісенька («Ой ліщино густолиста»)	141
«Спахнули міські вогні»	142
«У степу, по дощі»	143
«Урожай був шумкий, високий»	144
«Бистрий день упав...»	144
«Ще осінь...»	145
Заклинання	145
«В самоті лежу я»	146
«В текучім блиску...»	147
«Назбираю цвіту по залісках»	148
Поїзд	148
«— Смутно і нудно...»	149
«У саду мого дитинства»	149
«Розхиляю колосся...»	150
Березень	151
«Уже десь вийшла на возлісся»	151
«Сад не сад — одне деревце»	152
«Де не глянь, борозенки твої»	153
«Синій, з смужками золотими»	154
«Страшно, кажу я...»	155
«Як тіні ночі»	156
«Оточили небо»	156

«На осіннім озері»	157
«Так щоночі: проквіляє дико»	158
До школи	159
Пам'яті З. С-ської (І. «Увечері прийду до хати»)	159
«Ти велетнем по високості»	160
«Ледве позначені сонця сліди»	161
Зозуля	162
«Я став коло пагорка»	163
«Чи ти чуєш, печуйвітре»	163
«— Десь ти з чарами став до бою»	164
«Я іду здовж ручаю»	165
«Де вулицю укрили»	166
«На західних полях, у намерку»	167
«Одступається небо»	168
«Прийшов до саду...»	169
«Тільки в вечірньому мороці»	170
«Луска морозу срібнить вікно»	171
«На виході із саду»	172
«Береза пройшла крізь зорю»	172
«Запах меду і дим гіркий»	173
«Іде хлопчик по місту»	173
«Коцаво гримлять трамваї»	174
«Колько дзвонить зима»	175
«Маятник натовмився»	176
«Над медовим ручаєм»	176
«Нерозвійно нагусла...»	177
«Ні, сонце, більше не приходи»	178
«Із-за жовтого клена»	178
«Під вікном моїм жовтий буркун»	179
«Туман, туман і холод»	180
«Холодна тиша...»	181
«Я сидів край дороги»	181
«Як люблю я з дитячих літ»	182
Балада («Падає місто в імлисте море»)	182
«Взимі, на світанні»	183

«Вийду, гляну на гай»	184
«Лице люстра мертвіє в тіні»	184
«Ми збирали яр-цвіт берегамп»	185
«Моя радість самотня й загублена»	186
«Прийшло до моря»	187
«Ті хмаринки...»	188
«Не мріє іволга співати»	189
«Ти наче протавка тепер»	189
«Як ми вийшли»	190
«Осінні хмари»	191
«Нема тебе на землі!»	192
«Як хочеться покинути себе»	193
«Роздумно, важко ступали коні»	194
«Ти увійшла нечутно, як русалка»	194
«На землі настає літо»	195
Чаклун	196
«І довго я шукав живущої води»	196
Душа поета	198
«Весь день у мене легкий морок»	199
«Загудів трамвай...»	199
«Колп дні сіріли мертво»	200
«На берегах ночі...»	200
«Над Чорним морем...»	201
«Обновляється древо мислі моєї»	202
«— Невже ми вийшли з п'тьми книжок?»	203
«Такі ночі, так сяють дні»	204
«Ти, вуст моїх слово вірне»	205
«Уже туркавки в лісі...»	206
«Із мурованого покою»	206
Стася	208
«Зав'язують, затягають»	212
«Легідно шумлять айлантп»	213
«Не буяли віхоли...»	214
«Уже вистигає каміння»	215
«Тінь на пісок набережний упала»	216
«Як гомонять сади нагірні!»	217

«Незмінно ждучи прибою в час вечірній»	218
«Сірий дощик зранку брів»	218
«Густіє морок...»	219
Із поеми «Суд»	220
«Спало все...»	220
«Теперішнє! Мов хатка картина»	221
«Червоний, жовтий і зелений блиск»	222
«Прозорий січень небо розтворив»	223
«Я знов твоїй гість»	223
«Ніде дневі розширяться»	225
«Хто мені повість...»	226
«Хтось був вночі в дворі і коло саду»	227
«Над городом ніч і сон»	228
«Як на півдні темніло грозою»	228
«У рідній моїй стороні»	229
«Коли весь двір пірнав у тінь»	230
«Над рікою Дінцем»	231
«Уже ночі повні спокою»	232
«Коли пізній бродяга-трамвай»	232
«Умер годинник токотливий»	234
«Я став край берега...»	235
«Коли, заглянувши в курінь»	236
«Як білий дух...»	236
«Довіку б тут»	237
Сарай	238
«Як інколи сумую самотою»	239
«У завулку вузькому»	240
«Умруть і небо, і земля»	241
Дочка Білітіді	242
«Дні мигтіли...»	242
«Натрусилось по дворах соломи»	243
«Ти хотіла подивитися на зорю»	244
«Що дивного, що вулиця пуста»	244
«Вже ані словом...»	245
«Північний вітер грає на дуду»	245
«Уже понурі оболони»	246

Сонцева помста (*Східна легенда*) 246

ПЕРЕКЛАДИ

<i>Гесіод. З поеми «Роботи й дні»</i>	253
Оповідання про п'ять поколінь	253
Літо	258
Поради морешлавцеві	260
Пандора	261
Поради	265
Хліборобська робота	268
Зима	271
Вибір жінки	274
<i>Овідій. Сонців палац</i>	275
<i>Арістофан. Із комедії «Жаби»</i>	276
Слово про похід Ігорів, Ігоря, сина Свя- тослава, внука Олега	294
<i>Пушкін О. С. Русалка (уривок)</i>	316
<i>Лермонтов М. Ю. «Дубовий листок оді- рвався од рідної віти»</i>	323
<i>Келлер Готфрід. Русалка</i>	324
<i>Купала Янка. На смерть Стецана Булата</i>	325
Пісня і сила	326
ПРИМІТКИ	327

БІБЛІОТЕКА ПОЕТА

Владимир Ефимович Свидзинский
СТІХОТВОРЕННЯ

Составитель

Василий Васильевич Яременко

Портрет автора — с гравюры В. Я. ЧЕБЛНИКА

Київ, «Радянський письменник», 1986

(На українском языке)

Редактор *Б. П. Степанюк*

Художник *М. П. Вуєк*

Художній редактор *Н. В. Мясковська*

Технічний редактор *В. В. Чала*

Коректори: *В. А. Зеленська, С. І. Слабошевська*

Здано на виробництво 31. 10. 85. Підписано до друку 19. 03. 86. БФ 33262. Формат 70×90¹/₃₂. Папір для глибокого друку. Гарнітура звичайна нова. Високий друк. 13,09 ум.-друк. арк., 13,09 ум. фарб.-відб., 13,0 обл.-вид. арк. Тираж 4000 пр. Зам. 1998-5. Ціна в оправі 1 крб. 50 к.

Видавництво «Радянський письменник», 252054, Київ-54, вул. Чкалова, 52. Львівська книжкова фабрика «Атлас», 290005, Львів-5, вул. Зелена, 20.

Свідзинський В. Ю.

С24 Поезії /Редкол.: Засенко О. Є. та ін.; Упоряд., вступ. ст. та прим. В. В. Яременка.— К.: Рад. письменник, 1986. 349 с.— (Б-ка поета).

У книзі подано вибрану лірику відомого українського радянського поета Володимира Свідзинського (1885—1941). У його поезіях знайшла своєрідне розкриття сучасність, таїни людської душі і природи в процесі революційного оновлення світу.

С $\frac{4702590200-067}{M223(04)-86}$ 129.86

84Ук7-5